KARYS

1957

GEGUŽIS

KARYS

1957 M.
GEGUŽIS
Nr. 5 (1332)

Redaktorius Zigmas Raulinaitis

Redaktoriaus pavaduotojas Stasys Butkus

Kalbinę dalį redaguoja Kazys Kepalas

Dailiosios literatūros dalį redaguoja Vincas Jonikas

Administratorius Leonas Bileris

Leidžia Kario Leidykla

Atskirus skyrius redaguoja:
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje,
Romas Kezys—Kariai ir Jaunimas,
Justinas Liaukus—Karinės Žinios,
L. Š. S. T.—Tremties Trimitas.

T U R I N Y S

V. Augustinas — Verpėja, Ateities klišė ..... Viršelis
Kun. Dr. S. Valiušaitis — Mylėti ir kentėti 141
Dr. V. Sruogienė — D. L. K. Algirdas ir Maskva 143
C. Oman — Karinės istorijos reikalu 147
J. Tumas — Bolševikų kalėjimuose ir červenės žudynėse 151
Mag. Hist. K. Stalšans — Latgalės praeitis A. Rupainio trilogijoj 154
K. Grigaitytė — Kelio vidury je, novelė 156
Kostas Kalinauskas 159
Tremties Trimitas 160
Kariai ir Jaunimas 163
Karinės žinios 165
Karinė Spauda 166
Veteranų Veikla 168

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, V. Augustinas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Blūmas, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, P. Jurgėla, J. Kiaunė, P. Labanauskas, J. Lanskoronskis, A. Levickis, Marių Žuvėdra, Nelė Mazalaitė, Kan. J. Meškauskas, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, A. Sperauskas, Dr. V. Sruogienė, Mag. Hist. K. Stalšans, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, J. Tumas, O. Urbonas, Kun. Dr. S. Valiušaitis, J. Vėgelis, V. Vilkutaitytė-Gedvilienė, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Albinas Baranauskas, Kaiserslautern, Vokietija. Balys Brazdžionis, Chicago, Ill. Andrius Mart, Cieminis, Rochester, N. Y. Vytautas Sederavičius, Omaha, Nebr. Jonas Citavičius, Cleveland, Ohio. V. Šalkūnas, Melbourne, Australija. Morkus Šimkus, Baltimore, Md. Kazys Trečiokas, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md.—K. Bradūnas,
Boston, Mass.—"Baltic Florists",
Brockton, Mass — A. Mantautas,
Brooklyn, N. Y.—"Laima".
Chicago, Ill. J. Karvelis. "Marginiai", Ramanauskas, 'Terra', A. Urbonas,
Cleveland, Ohio—V. Rocevičius,
Detroit, Mich. — Vl. Mingėla,
Detroit, Mich.—"Neringa".
Grand Rapids, Mich.—J. Belinis,
Los Angeles, Calif.—V. Prižgintas,
Omaha, Nebr. — Elz. Ribokienė,
Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
Newark, N. J.—Kazys Trečiokas,
Rochester, N. Y.—P. Saladžius,
Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys, Z. Orvidas,
London, Ont. — Vyt. Repšys,
St. Catherines, Ont.—J. Vyšniauskas,
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, "Tėviškės Žiburių" Knygynas, J. Smolskis, Br. Žolpys,
Verdun, Montreal, Que. — "Parish Library".

ANGLIJOJE:

D. Daunoraitė, 49 Thornton Ave., London. West 4, Great Britain.
K. Rožanskas, 4 Bailey St., Old Basford, Nottingham.
Santarvė, 46 Aberdare, Gdns, London. N. W. 6. Gt. Britain.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda, Vic.
V. Šalkūnas, 131 Bridge St., Port Melbourne, Vic.
E. Stašys, 72 Canterbury Rd., Sydney, NSW.
Pr. Zenkevičius, 15 Victoria St., N. Geelong, Vic.

VENEZUELOJE:

Tėvų Kelias, Apartado 369, Caracas, Venezuela, SA

VOKIETIJOJE:

Alb. Baranauskas, Kaiserslautern, Postfach 556, Germany.

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — $5.00, pusm. — $3.00 atsk. nr. — 55c. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
L. BILERIS, c/o KARYS,
916 Willoughby Ave.,
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

•

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas 10 dienų prieš kiekvieno mėnesio pradžią. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.

KU biblioteka
093 00523511 9

Įsteigtas Lietuvoje 1919—Nepriklausomybės kovų—metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 5 (1332) GEGUŽĖS—MAY 1957

MYLĖTI IR KENTĖTI

KUN. DR. ST. VALIUŠAITIS

Daug yra pasaulyje brangių, žymių, garsių žmonių. Vieni jų visą savo gyvenimą pašvenčia ligoninėse, laboratorijose, kiti pražilsta prie storų apdulkėjusių knygų, dar kiti žūsta gindami savo krašto, tėvynės laisvę.

Tokių didvyrių vardai ne tik aukso raidėmis surašomi tautų istorijų knygose, bet ir su pagarba perteikiami kartų kartoms, kad iš praeities stiprybės semtųsi.

Tačiau vienas vardas, vienas asmuo, pats didžiausias pasaulio didvyrių formuotojas, labai dažnai yra nutylimas, pamirštamas.

Tasai vardas yra kupinas nepaprasto grožio, stiprybės, švelnumo ir meilės. Jo, kad ir tolimą laidą išgirdęs žmogus, nejučiomis nuskrenda į nebesugrąžinamos saulėtos kūdikystės metus, o širdis paskęsta gražiausiuose prisiminimuose. Tame varde slypi visa meilė, kuri tik gali tilpti žmogaus širdyje, visas švelnumas, koks tik galima pasiekti šioje žemėje, visas savęs išsižadėjimas, savęs užmiršimas, koks tik galima įsivaizduoti.

Tas vardų vardas, tas labai dažnai visų pamirštamas asmuo yra Motina.

Motina kiekvienam žmogui yra brangi ne tik už žemiškos gyvybės davimą, bet ir už nuolatinį sielojimąsi savo vaikų fizine ir dvasine gerove.

Sumiega slėniai, pamiškės ir laukų lygumos, visa gamta, pailsusi nuo sunkių dienos darbų, skęsta rytmečio sapnuose, tik vienų viena motina nemiega. Ji budi prie savo sergančio kūdikio lovelės.

Laikrodis jau seniai suskaitė dvylika, o ji dar nė negalvoja sumerkti akių, ji viena gyva, poilsiui apmirusioj gamtoj, ji viena taip gali padaryti, nes tik į jos širdį patsai Dievas įrašė sekančią darbų tvarką: **Mylėti ir Kentėti.**

Visas kultūringasis pasaulis, gražiausiame metų laike, gegužės mėnesį, švenčia Motinos Dieną. Ją švęsime ir mes. Tik, deja, nevisiems mums bus lemta ją švęsti su džiaugsmo šypsena lūpose, su gėlių puokšte rankose.

Daugelis prisiminsime ją jau mirusią ar sunkią nedalią bevelkančią. Šioje šventėje daugelis motinų pasiges savo vaikų, vaikai nepasveikins savo motinų, nes jų čia nebus. Bet vienų mintys skris pas kitus. Visi pajusime tuštumą, kurią tik motinos širdis tegali užpildyti ir tada gal ne vienam graudi ašara suspindės akyse, o motinos prisiminimas suspaus širdį ir suprasime tada, kaip sunku našlaitėliui be motinos gyventi.

Motinos reikšmė yra labai didelė ne tik pavienio asmens, šeimos gyvenime, jų formavime, bet ir visos visuomenės, tautos ir žmonijos.

Tiesa, pasaulis yra daugiausia tvarkomas vyrų, bet tai nereiškia, kad motinos vaidmuo čia būtų mažas. Ji tik nesigiria savo darbais. — Jei pasaulio valdovai duotų daugiau reikšmės motiniškajam pradui gyvenime, kažin ar neišnyktų daug visokio blogio.

Švęsdami Motinos Dieną, mes, lietuviai, turime atiduoti ypatingą pagarbą mūsų lietuvei motinai. Ji davė, išauklėjo mūsų tautai tiek daug žymių žmonių, didvyrių. Ji išlaikė amžių bėgyje lietuvių kalbą, tautinius bei religinius papročius. Ji išugdė mūsų tautai dvasios galiūnus, kurių dėka mūsų Tėvynė galėjo stoti šalia laisvojo, kultūringojo pasaulio kraštų. Jos maldomis, skausmu ir ašaromis buvo aplaistytos mūsų atgimimo kovos. "Ji tėvą knygnešį, ji sūnų savanorį" išaugino.

Ji ir dabar, okupanto išniekinta, pažeminta, bet dvasioje nepalaužta, diegia Tėvynės meilės ugnį jaunojo Lietuvos atžalyno širdin.

Jos dėka ir šiandien gražiose Lietuvos giriose, nekaltu lietuvišku krauju aplaistytose, broliai partizanai veda žūtbūtinę kovą: gyventi laisviems arba mirti garbinga didvyrio, lietuvio kario mirtimi.

Jei pasaulis stebisi mūsų mažytės tautos nepalaužiamu atsparumu kovoje su sau nelygiu priešu, — mūsų pasididžiavimas ir pagarba priklauso mūsų lietuvei motinai. Nes ji tokioje dvasioje išaugino savo vaikus, nes ji sugebėjo jų širdyse įdiegti gilų tikėjimą, tvirtą dorovę ir išmokė juos pamilti laisvę ir nepriklausomybę.

Tikėkime, kad kaip anai Motinai po skaudžios kančios ir Golgotos kelio išaušo Velykų rytas su pergalės Aleliuja, taip bus ir mūsų lietuvei motinai, taip bus ir mūsų bendrai Motinai Tėvynei, nes jų pusėje yra Tiesa.

VORKSLA

Vai daug vandens tavimi, Nemune tekėjo,
Vai daug dar ašarų karčių tekės.
Tavimi, Lietuva, vis niekas netikėjo,
Tavimi niekas netikės.
Atanešė teutonas tau kadaise kryžių
Ir Dievo žodžiu pridengtas klastas.
Tu vis buvai ant vieškelio, ant kelio didžio,
Tu vis — nenuoramų tauta.
Ir ėjo priešai, ir jie tavo kūną mindė:
Tekėjo kraujas upėm, ne lašais —
Ag tujen tąsyk savo veidą sopulingą
Augštai iškėlusi nešei.
Tu šiandien lygiai priešų apsupta, varguole,
Kantri širdie po pilka rudine —
Kaip antai tu Europą nuo mongolų
Apgynei nuoga krūtine!
Vai daug vandens tavimi, Nemune tekėjo,
Vai daug dar ašarų karčių tekės.
Tavimi, Lietuva, vis niekas netikėjo,
Argi jau niekas netikės — — —

VAIDILAI

Po laisvus laukus ir po laisvas aikštes vaikštau,
O Lietuva, aš vaikštau ir gėriuos.
Vaidenas žygiai ir didieji kunigaikščiai,
Vaidenasi man tauras Paneriuos.
Menu ir savo brolį, šaunųjį vaidilą,
Su kankliais, ramentu, žila barzda — — —
Kurią gi šiandien aš turiu pradėti bylą,
Kurias aš tau turiu atvert žaizdas,
Kai negirdžiu jau Algirdo skardžių trimitų,
Kai nematau jau Vytauto pulkų —
Su sielvartu gulu, su juo keliuosi rytą
Ir sunkiai paliktus kanklius velku.
Ir taip aš juos velku, senus laikus atminęs,
Apkaltas šitais pančiais nūdienos.
Vaidenasi sapnai, sapnai ir Gediminas,
Bet jau parkritęs kniūpsčias Veliuonoj.
Tu ten, prie Nemuno, prie jo, seno senelio,
Kur rinkos plėšrūs paukščiai ir vilkai — — —
Tai tu buvai teutonui ten pastojęs kelią
Drauge su karžygių šauniais pulkais.
Vaidila, tu prikelk juos naujiems Pilėnams,
O tu prikelt, prikelti juos gali!
Tegu tad skamba kankliai, tegu tad skamba
[plienas
Nūnai naujų milžinkapių šaly.
Nes aš bijau sunykti mūsų kasdienybėj,
O žygius juk regėjimuos mačiau.
Saulėlydyje Nemunas kaip ašara žiba,
Bet patys kankliai skamba vis karčiau — — —

JONAS AISTIS

KARIO PRANEŠIMAS

Spaustuvei netikėtai pakėlus žurnalo spausdinimo kainas virš 15%, apgailestaudami turime pranešti, jog esame priversti jau dabar keisti KARIO atskirų egzempliorių kainą.

Nuo š. m. KARIO Nr. 6, kuris išeis birželio mėn, atskiras žurnalo egzempliorius kainuos 60 c.

KARIO metinė prenumerata kitiems metams (t. y., 1958) nustatoma $6.00, pusmetinė paliekama ta pati — $3.00.

Gerb. KARIO platintojai, atsiskaitydami su Administracija, prašomi laikytis šių pakeitimų.

* * *

Lietuviškos spaudos pabrangimas yra skaudus skaitytojams ir dar skaudesnis leidėjams. Tačiau tvirtai tikime, jog KARIO skaitytojai ir jo rėmėjai ir toliau liks ištikimi savo žurnalui, o šiuo metu labjau, kaip bet kada, mums reikalinga skaitytojų parama. Jau dabar turime mokėti augštesnes spaudos kainas ir iki galo metų neišvengsime žymios spragos kukliame KARIO biudžete.

Kaip, Malonus Skaitytojau, galėtumėt šiuo sunkoku metu KARIUI padėti? Gi trimis būdais:

1. Kuo skubiau sumokėdamas 1957 m. prenumeratą, jei dar nesumokėta.

2. Įsigydamas KARIO leidinį KRYŽIUOČIUS, kurio galimas pelnas eis KARIO stiprinimui ir tobulinimui. (Kol kas knygos kaina KARIO skaitytojams paliekama ta pati).

3. Atsiųsdamas nors ir smulkų priedą — auką.

Visiems, kurie šiais trimis būdais jau pasinaudojo ar dar pasinaudos, tariame nuoširdų ačiū!

KARYS

DIDYSIS LIETUVOS KUNIGAIKŠTIS ALGIRDAS IR MASKVA

DR. V. SRUOGIENĖ

Algirdas:

Et, jūs, gudai, tikybos mainininkai,
Pirkliai nevykėliai! Ar aš galiu — — —
Rimtai kalbėt su jumis, kada
Jūs riejatės -- nežinote ko norit?
Jūs siūlot Tvėrę man, bet ji seniai
Man giminė, priklauso mano valios.
Man Pskovą siūlot tartum savo lobį,
O mano Vygandas, sūnus, tenai
Dabar po krikšto Andrium pavadintas,
Jau pilnas šeimininkas... Bet ir jūsų
Vienų aš nepaliksiu vėjams vėtyti.
Jūs norit, kad krikščionys jus valdytų?
Štai, -- kunigaikštis Jurgis jums valdovas.*
Jūs jam prisieksite, kaip man pačiam,
Ir mano jis vardu valdys Izborską.
Manęs gi laukia Lietuva manoji!

BALYS SRUOGA, Algirdas Izborske.

Šiandien, žiaurios maskolių vergijos prislėgti ir dar skaudžiai atsimindami ilgą, 125 metus trukusią carų valdymo naktį, visai pamirštame apie tuos laikus, kada lietuvių ir rusų santykiai buvo griežtai priešingi.. Juk per visą 13, 14 ir dar 15-tą šimtmetį Lietuvos valdovų įtaka vyravo rusų žemėse, juk turime autentiškų dokumentų, kur Didysis Lietuvos Kunigaikštis Algirdas dėstė savo politinę platformą šiais žodžiais:

"Omnis Russia ad letvinos deberet simpliciter pertinere" — visa Rusija turi priklausyti Lietuvai!"

Istorijoje nieko nėra pastovaus, viskas plaukia, viskas keičiasi. Ir mes nenustojame vilties, kad netrukus ateis laikai, kada godus okupantas bus nubaustas už visas skriaudas, padarytas Lietuvai ir bus iš mūsų žemės išvarytas. Tai vilčiai sustiprinti prisiminkime Didįjį Lietuvos Kunigaikštį Algirdą ir jo santykius su rusais.

"LIETUVIŲ IMPERATORIUS" ALGIRDAS

Prof. Ignas Jonynas, kuris iš mūsų istorikų bene daugiausia buvo įsigilinęs į Algirdo veiklą, visad žavėdamasis kalbėdavo apie tą mūsų valdovą ir laikė jį vienu iš didžiausių ne tik Lietuvos, bet ir visos Europos valdovų.

Dokumentai, išlikę apie Algirdą nėra labai gausūs, o vis dėlto jisai iškyla mums kaip nuostabi asmenybė. Atsargus, toli numatąs politikas, miklus diplomatas, kurs puikiai orientuojasi Rytų Europos reikaluose ir nėra svetimas Vakarų politikai, išmintingas administratorius (jo dėsnis buvo: seno negriauk, o naują įvesk nežymiai), vienas iš garsiausių savo epochos karvedžių. Kaip ir visų Gediminaičių, jo būdas buvo pilnas kontrastų. Švelnus saviesiems, betgi kietas priešams; drąsus kare, o santūrus, kupinas savigarbos, griežtas blaivininkas; plačiai veikęs slavų žemėse, įsigijęs jų papročius ir net veikimo būdą, mokėjęs rytų kalbas, o širdy aiškiai branginęs lietuvių senovę, lietuvių kalbą. Savo sūnus jis vadino lietuviškais vardais ir įsidėmėtina, net antrosios žmonos, Tvėrės kunigaikštytės Julijonos vaikus, kurių susilaukė jau daugiau pagyvenęs ir ilgus metus tarp slavų pabuvęs. Nepasidavė svetimoms įtakoms didysis Gediminaitis! Tų sūnų vardai tokie gražūs ir prasmingi: Skirgaila, Jogaila, Kaributas, Lengvenis, Karigaila, Vygandas ir Švitrigaila (pirmosios žmonos, Vitebsko kunigaikštytės Marijos, sūnų vardai težinomi krikščioniški — Andrius, Dimitras, Konstantinas, Vladimiras ir Teodoras, o apie jo dukteris žinodami tik iš raštų apie jų vedybas su krikščionių valdovais, beveik išimtinai su rusų stačiatikių kunigaikščiais, turime išsilikusius tik jų krikščioniškuosius vardus). Didelis tolerantas tikybos požiūriu, Algirdas betgi savo senolių tikėjimo kietai laikėsi ir jo neišsižadėjo iki pat mirties, nors priešų buvo labai spaudžiamas. Be baimės nusižengt istorinei tikrovei galime pakartoti į jo lūpas poeto įdėtus žodžius:

Esu aš pratęs gerbt kitų tikybą.
Nenoriu niekint ir tavos...
Kiekvienas sau Dievybę gerbkim kaip išmanom.
Aš jums tikybos neperšu savosios,
O jūs saviškę — sau pasilaikykit.

Algirdas buvo trečiasis iš eilės septynių Gediminо sūnų tarpe. Jis ne iš karto paveldėjo tėvo sostą, nes, Gediminui netikėtai žuvus kautynėse (tik ne ties Veliuona, kaip ilgai klaidingai buvo manoma) 1341/2 metų žiemą, likęs Vilniuje brolis Jaunutis stvėrėsi valdžios. Betgi kaip negabus, užėjus dideliam pavojui Lietuvai, Algirdo ir Kęstučio buvo nuo Gedimino sosto pašalintas. 1345 m. rudenį tuodu broliai susitarė drauge valdyti Lietuvą.

*) Jurgis buvo mažai žinomo lietuvių kunigaikščio Vytauto sūnus.

"Tu būk Didžiuoju kunigaikščiu Vilniuje, esi vyresnis brolis, o mes gyvensime taikoje", — taip, anot kronikininko, tarės Kęstutis Algirdui.

Kęstutis su Algirdu gražiuoju pasidalijo Lietuvą — Algirdas gavo sostinę Vilnių su visa rytų pietų Lietuva, o Kęstutis, įsikūręs senoje sostinėje, Trakuose, — visą šiaurės ir vakarų dalį. Oficialiai Algirdas teturėjo Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio titulą ir didesnes už Kęstutį teises, bet praktikoje jų tarpe niekad nebuvo iškilę nesusipratimų ir Kęstutis niekad nebuvo laikomas žemesniu. Abudu broliai, darniai valdė Lietuvą nuo 1345 iki 1377 m. Tai ištisų 32 metų laikotarpis, ilgesnis už mūsų laikais taip gražiai švystelėjusį Nepriklausomosios Lietuvos gyvenimą...

Algirdas su Kęstučiu išvystė Lietuvoje santvarką, vadinamą d i a r c h i j a, dviejų valdymu, kurį išsamiai nušvietė mūsų istorikė J. Develkė savo studijoje "The Lithuanian Diarchies".

Algirdas buvo įsipareigojęs rūpintis Lietuvos rytų reikalais, bet jis dažnai talkininkavo Kęstučiui jo žygiuose Vakaruose, kaip ir Kęstutis Algirdui — Rytuose. Algirdas netik buvo žinomas ir nepaprastai garbinamas gudų, ukrainiečių, rusų ir totorių, bet ir didelėj pagarboj laikomas lenkų, krvžiuočių bei kitų vakariečių ir dažnai vadinamas ne tik kaip Kęstutis, Lietuvos karaliumi, bet ir lietuvių imperatorium.

Iš visos Algirdo veiklos yra aišku, kaip jam rūpėjo lietuvių ir Lietuvos reikalai. Veržđamasis į Rytus, jis siekė slavų gyvenamus plotus pavesti lietuvių ekspansijai, gudus, ukrainiečius bei rusus valdyti skirčavo tik lietuvius.

Nedaug čia l i c e n t i a p o e t i c a, kai rašytojas prabyla Algirdo vardu:

Ir taip perdaug aš Lietuvoj turiu
Gudų. Kur dėti juos — nebežinau.

Ir, tikrai, Algirdas, išplėtęs Lietuvos sienas nuo Tvėrės ir Maskvos giliai į Ukrainos pietų stepes, visai realiai projektavo įkurti Lietuvos imperiją, į kurią turėjo įeiti visų lietuvių ,aisčių giminių, gyvenamos žemės (lietuvių, žemaičių, latvių ir prūsų) ir visos gudų, ukrainiečių bei rusų teritorijos. Visą tą milžinišką plotą jo sumanymu turėjo valdyt tik lietuviai. Tatai jis aiškiai išdėstė savo rašte, kuriuo davė atsakymą Vokietijos imperatoriui į jo pasiūlymą pakrikštyti Lietuvą

ALGIRDO SANTYKIAI SU RUSAIS

Lietuvių santykiai su rusais, ypač su šiauriniais, kaip Did. Naugardu, Pskovu ir kt. buvo gyvi iš seno. Nuo pat tų laikų, kurie dingsta tirštuose praeities rūkuose, lietuvių su rusais prekiauta, kariauta, betgi kartais ir drauge gintasi nuo įsikūrusių Pabalty vokiečių, eita į plačius giminystės ryšius. O kai apie Mindaugo iškilimo laiką, apie 1240 metus, kada totoriai nuniokojo turtingąją Kijevo valstybę ir veržėsi į šiaurės vakarus, gausūs rusų kunigaikščiai glaudėsi prie Lietuvos ir noromis paklusdavo jos valdovams. Jau Gediminas per savo sėkmingą matrimonialinę politiką tvirtai laikė rankose Pagirį, Palenkę, Valuinę su Lucku (tai buvo raktas į Juodosios jūros prekybą), Vitebską, Polocką, net savo vietininkus pasodinęs D. Naugarde ir Pskove. Kijevas jam mokėjo duoklę, o žymiausius nepriklausomus rusų kunigaikščius — Maskvos ir Tvėrės — apvesdino su savo dukterimis. Algirdas tęsė tėvo politiką. Jis neišleido iš savo žinios turtingojo Smalensko, prijungė prie Lietuvos Černihovą, Sieversko Naugardą, įsitvirtino Kijeve, pasodinęs jame sūnų Vladimirą. Sumušęs totorius ties Mėlynaisiais Vandenimis 1362 m., jis pasiekė plačiąsias pietų Ukrainos stepes su derlingąja Podole. Lietuva tapo didžiausia valstybė Europoje!

Rusai tebebuvo susiskaldę į daugybę smulkių kunigaikštysčių, kurių pietinės ypač sunkiai vilko Aukso Ordos totorių jungą. Šiaurinės, nors taip pat totorių paimtos už pakarpos, faktinai valdėsi pačios, tik pastariesiems duoklę temokėdamos. Tačiau Algirdo laikais Šiaurinės Rusijos kunigaikščiai jau greit emancipavosi iš totorių priklausomybės. Jų tarpe be Suzdalio, iškilo Maskva ir Tvėrė, smarkiai savo tarpe dėl pirmenybės tebesikandžiodamos. Algirdas, susigiminiavęs ir su Tvėrės ir su Maskvos kunigaikščiu, stengėsi jų nesantaiką panaudoti Lietuvos labui. Jis daugiausia palaikė Tvėrę prieš Maskvą. Įvairūs rusų kunigaikščiai vis šaukdavosi Algirdą tai pagalbon, tai būti jų patarėju ar teisėju.

ALGIRDAS IR TOTORIAI

Algirdui, nuvedus lietuvius iki Dono įtakų, teko nemažai bendrauti ir su Aukso Ordos totoriais, kurių sostinė ties Volgos žiotimis plačiai garsėjo. Totoriai įliejo į Rytų Europą daug Azijos papročių, nemaža savo žodžių, taip pat ir savotišką lygumų kariavimo techniką. Jie gyvai prekiavo su Vakarais per Lietuvą, gabendami garsius rytų kilimus, šilko audeklus, odos dirbinius, smilkalus, kvepmenis, prieskonius, ginklus, brangenybes ir kitus įvairius dalykus, kurių mūsuose nežinota ir nemokėta gaminti. Algirdas pasisavino iš totorių rytietišką atsargumą, gal paslaptingumą ir net klastingumą.

Kovodamas su rusų kunigaikščiais Algirdas stengėsi gauti Aukso Ordos chanų paramą prieš juos. Štai, 1349 m. jis pasiuntė iš Lietuvos pasiuntinius pas chaną Čanibeką, siūlydamas jam sąjungą prieš Maskvos kunigaikštį Simaną. Betgi Simanas, kaip Ordos duoklininkas, turėjo su chanu artimesnių ryšių ir sugebėjo įkalbėti chanui, kad Algirdas siekiąs užgrobti totorių žemes, ir chanas išdavė visą lietuvių pasiuntinybę Maskvos kunigaikščiui. Prasidėjo derybos su Maskva dėl pasiuntinių išleidimo, kurios pasibaigė 1350 m. taika su Maskva. Algirdui tuo metu svarbu buvo ją išlaikyti, nes Lietuvai grėsė didelis pavojus iš Vakarų, tad Algirdas apvesdina savo sūnų Liubartą su Maskvos kunigaikščio Simano sesers dukterimi, o pats vedė Simano žmonos seserį, Tvėrės kunigaikštytę Julijoną. Algirdo gi brolis Narimantas buvo vedęs totorių chano dukterį.

KARAS SU MASKVA

Taika su Maskva tačiau neilgai tetruko. Algirdas budriai sekė įvykius ir tik laukė momento, kada galėtų sutriuškinti drąsiai kylančią galvą — Maskvą. Netrukus pasitaikė tinkama proga. Lietuvos palaikomas Tvėrės kunigaikštis Mykolas, Julijonos Algirdienės brolis, pateko į Maskvos nelaisvę, bet, ištrūkęs iš kalėjimo, pradėjo su Maskva karą. 1368 m. lapkričio 21 d. drauge su Mykolu Tvėriškiu, smalenskėnams, Kęstučiui ir visai dar jaunam Vytautui talkininkaujant, sumušė Maskvos kunigaikščio Dimitro kariuomenę prie Trostnos upės ir priėjo prie Maskvos. Per tris dienas Maskva buvo deginama, jos apylinkės niokojamos. Dimitras turėjo pažadėti, kad daugiau į Tvėrės reikalus nebesikišiąs.

Betgi Dimitras, kardu priverstas nurimti, nesitvėrė savo kaily — 1369 m. jis žiauriai atkeršijo tvėriškiams. Tada Algirdas 1370 m. suruošė antrąjį žygį

prieš Maskvą. Pakeliui, ties Volokolamsku, jis sumušė maskvėnus ir vėl Kęstučio ir Vytauto padedamas, apgulė ką tik pastatytąjį Kremlių. Po 8 dienų Dimitras nusilenkė: su savo bajorais išėjo už Maskvos miesto sienų ir ant kalnelio, iki šiol vadinamo "Poklonnaja gora" (Nusilenkimų kalnas) puolė kaktomuša žemėn prieš Agirdą ir paprašė taikos. Algirdas laimėjimo ženklan įsmeigė savo jietį į Kremliaus vartus. Didysis Lietuvos kunigaikštis, susitaręs dėl karo paliaubų, su dideliu grobiu ir gausiais belaisviais grįžo namo.

Netrukus Tvėrės ir Maskvos kunigaikščiai vėl susivaidijo dėl didžiojo kunigaikščio titulo. Ir Algirdas trečią kartą turėjo įsikišti į jų reikalus. Pasakojama, kad Algirdas nusiuntęs maskvėnams liepsnojantį degalą ir liepęs maskvėnams pranešti, kad lietuviai atvyksią prieš degalui užgesus, įsmeigsią jietį į Kremliaus vartus ir paliksią įrašą:

"Didvyris yra tas, kuris kariauja prieš savo valią, bet ne tas, kuris sukelia karą".

Po kautynių ties Liubutsku buvo susitaikyta ir kariaujantieji išsiskyrė. Apie tą žygį taip pat pasakojama, kad Velykų sekmadienį kunigaikštis Kęstutis su savo palyda įjojęs į Kremlių ir rusų papročiu pasikeitęs su Dimitru Velykų kiaušiniais, su juo pasibučiavęs.

Po šios 1370 m. taikos Algirdas pažadėjo daugiau nebesikišti į Tvėrės ir Maskvos ginčus. Algirdo nebepalaikomas Tvėrės kunigaikštis Mykolas buvo priverstas nusilenkti Maskvai ir atsisakyti Sąjungos su Lietuva.

Algirdo žygiai prieš Maskvą Rusijos gyventojams ilgai buvo atmintini. Dar prieš šimtą metų Polocko apylinkių rusai rodydavo didžiausius pilkapius, tankiai miškais apaugusius, vadindami juos "Algirdo keliu į Maskvą". O prieš pirmąjį karą Vitebsko srities gyventojai gąsdindavę vaikus sakydami, kad ateisią lietuviai su dideliais ragais (lietuvių karių kepurės buvusios papuošiamos ragais).

ALGIRDO TIKYBINĖ POLITIKA

Algirdas stengėsi palenkti Maskvą ne tik kardu, bet ir gudria diplomatija ir ilgų metų ištvermingai vedama tikybine politika. Algirdas, 14-tojo amžiaus žmogus, puikiai nusimanė stačiatikių tikybiniuose reikaluose, jis suprato, kokia jėga valdovo rankose yra tikyba. Valdęs slavus stačiatikius, graikų ortodoksus krikščionis, jis net Vilniuje laikė raštininką graiką, kuris jam vedė susirašinėjimą su Konstantinopolio patriarchu.

1300 m. dėl totorių puolimų, rytų bažnyčios metropolitas persikėlė gyventi iš Kijevo į Vladimirą prie Klazmos upės. Netrukus Maskvos kunigaikščiai jį pasivertė įrankiu prieš savo priešus rusų kunigaikščius ir prieš Lietuvos valdovą, kurio valstybėje buvo taip daug stačiatikių.

Jau Gediminas 1316-7 m. sugebėjo atskirti Lietuvos stačiatikių metropolitą, įkurdindamas jį Naugardėlyje. Bet po 10 metų, rusų pastangomis, Lietuvos metropolija tapo uždaryta. Vėliau Gedimino sūnus Liubartas vėl buvo išsirūpinęs atskirą metropolitą Lietuvai priklausiusioje Volynės kunigaikštystėje Haliče, bet ir ši, maskvėnams įsikišus, buvo panaikinta. Algirdas kreipėsi į Konstantinopolio patriarchą, prašydamas leisti įkurti Lietuvos stačiatikiams atskirą metropoliją. Po ilgų kovų su Maskvos intrigomis Lietuva gavo atskirą metropolitą Romaną, Algirdo pasiūlytąjį kandidatą, kuris apsigyveno Kijeve, bandė ne tik veikti visai nepriklausomai nuo Maskvos, bet ir pasiskelbė Kijevo ir visos Rusijos metropolitu. Įsiliepsnojo kova su Maskvos metropolitu Aleksiejum. Pastarasis, atvykęs į Kijevą, buvo Algirdo įsakymu suimtas. Įsikišo Konstantinopolio patriarchas ir pagaliau, 1390 m. Konstantinopolio patriarcho paskirtasis metropolitas Kiprijonas buvo pripažintas ir Lietuvos ir Maskvos, laikydamasis nuo pastarosios nepriklausomas. Tuo būdu laimėjo Algirdo politika — turėti Lietuvoje atskirą, nepriklausomą nuo Maskvos Lietuvos stačiatikių galvą. Bet Didysis Lietuvos kunigaikštis Algirdas jau savo ilgų metų pastangų vaisių nebesulaukė.

ALGIRDO MIRTIS — MASKVOS IŠKILIMO PRIEŽASTIS

Algirdas mirė 1377 m. gegužės mėn. pabaigoje. Jis buvo iškilmingai sudegintas ant laužo pagal senus lietuvių papročius kartu su 18 žirgų, su brangiais perlais siuvinėtais bei auksu austais drabužiais, su savo aukso-sidabro diržu ir kt. dalykais. Jis mirė ir palaidotas savo dvare prie Vilniaus, Maišiogaloje.

Dar 1939 m. besilankant Maišiogaloje teko matyti seną piliakalnį, buvusio kunigaikščio Algirdo dvaro liekaną . Netoliese, tur būt, tebėra dar niekieno netyrinėta to mūsų didžiojo valdovo amžino poilsio vieta.

Algirdo mirtis, be abejonės, buvo viena iš priežasčių, dėl kurių Maskvai vėliau pavyko taip iškilti. Jis nespėjo įvykdyti savo milžiniškų planų Rytuose, o jo

Lietuvos karys XIV amžiuje

D. L. K. Algirdui atidaromi Kijevo vartai. Senas paveikslas

Algirdas kerta kardu į Maskvos vartus (1368 m.). S. Ušinsko paveikslas.

Darbininko
klišė

KARINĖS ISTORIJOS REIKALU

Sir Charles Oman, Oxfordo Universiteto moderniosios istorijos profesorius

"Visi mūšiai", rašė pranašas Izaja, "yra vien tik sąmyšis, triukšmas ir kraujuje išvolioti rūbai". Yra labai apgailėtina, bet daugelio istorikų domėjimasis karu nėra siekęs toliau, kaip ir to senovės pranašo. Nedaug jų yra pažinusių karinius mokslus, kaip Julius Cezaris, Morisas de Saxe ar Wiliamas Napier, kurie apsiribodavo rašyti karinėmis temomis, bet ne bendros istorijos reikalais. Tiesa, Gibonas yra buvęs milicijos kapitonas ir nors jam nėra tekę girdėti nė vieno šūvio, tačiau jis yra prasitaręs, jog nors ir ribotas patyrimas, jo įgytas tarnaujant Hampširo milicijoje, nebuvo visai nenaudingas. Machiavelis, civilinis asmuo, išsimokslinęs senovės istorijos, ėmėsi karo meno filosofijos, tačiau taip beviltiškai klaidingos; beveik visus savo siūlymus darydamas, jis 'statė ne už tą arklį'. Jis manė, kad šaunamieji ginklai bus mažai reikšmingi, kad kavalerijos vaidmuo mūšyje jau pasibaigęs ir, kad pėstininkai ateityje veiksią labai dideliais vienetais, tačiau nevartodami nei pikės, nei arkebūzos, o tk trumpus artimų kautynių ginklus, tolygius senovės Romos legionieriaus kardui. Jo pranašavimai pasirodė visai klaidingi.

Civilinis istorikas, besiterliojąs taktika, yra išimtinas reiškinys. Kaip viduramžių vienuoliai kronikininkai, taip ir modernieji liberališkieji istoriografai, dažnai neturėjo ir neturi kiek rimtesnio supratimo apie karo reikšmę, išskyrus tik, kad karas reiškia įvairius baisumus ir yra lydimas žmonių gyvybių apgailėtinų nuostolių. Abi tos rašytojų grupės stengėsi savo neišmanymą, ar karinių reikalų nemėgimą, maskuoti mažindami jų svarbą ir reikšmę istorijoje. Galima neapkęsti karo taip, kaip yra neapkenčiamos ligos, tačiau atmesti reikalą jį studijuoti, tyrinėti jo reikšmę ir pasėkas yra tiek pat absurdiška, kaip ir mažinti mediciniškų tyrinėjimų reikšmę vien dėl to, kad yra nemėgstamas vėžys ar džiova.

Pagaliau, karas per amžius yra buvęs vienas iš svarbiausių reiškinių žmonių santykiuose. Galima laikyti jį iš pagrindų nemoraliu, tačiau tas dar nepašalina reikalo stengtis suprasti jo pobūdžius. Kad ir kaip jo nemėgdamas ir labiausiai įsitikinęs pacifistas negali paneigti jo buvimo ir tik pats save apgaudinės, jei mėgins tvirtinti, jog žmonijos istorijoje karas yra tik nereikšmingas veiksnys. Tačiau yra buvusi ištisa istorikų karta pakankamai akla šiuo atžvilgiu. Parodyti jų galvoseną cituoju ištrauką iš J. R. Greeno History of the English People — senojo liberališkojo optimizmo produktą turintį dar ir šiandien tūkstančius skaitytojų dėl jo patrauklaus stiliaus. Ir dar vis išeina šios knygos naujos laidos.

Greenas rašo: "Galima priekaištauti istorikams, kad jie perdažnai paverčia istoriją tik žmonių skerdynių aprašymu. Tačiau karas vaidina tik mažą vaidmenį tikrojoje Europos tautų istorijoje. Vienintėlis karas, giliai pakeitęs Anglijos bendruomenę ir Anglijos valdymą, yra Šimto Metų karas su Prancūzija (1336—1451) ir to karo padariniai, visai paprastai, buvo blogi".

Tai stebinanti ištraukia, o galvosenos klaidingumas aiškėja kai apsvarstome kiekvieną jos sakinį. Ar Greenas, kuris vis tik buvo istorikas, teisingai įsivaizduoja, kad Hastingso kampanija nepalietė giliai Anglijos bendruomenės ir Anglijos valdymo sistemos? Ar jis žiūri į Plassey ir Quebeco karinius žygius, kaip nereikšmingus Britų imperijos vystymosi istorijoje? Gal dar labiau turėtume stebėtis tuo netiesioginiu tvirtinimu, kad Amerikos Nepriklausomybės karo kampanijos, privertusios D. Britaniją atsisakyti savo senosios kolonijinės administracijos teorijos, nėra turėję jokios įtakos būsimam tos imperijos valdymui ir augimui. Dabar negalime atvirai paklausti tą istoriką, jau seniai mirusį, ar jis dar vis atkakliai laikytųsi nuomonės, jog tas vargingas Šimto Metų karas yra buvęs vienintėlis, turėjęs neišdildomų ir ryškių pasėkų tautos gyvenime. Mano supratimu tas tuščias ir nemoralus žygis yra palikęs mažiau pastovių padarinių, kaip keletas kitų karų, kuriuos galima būtų paminėti. Jis tik sustabdė Plantagenetų užgaidas sukurti Europos žemyne imperiją ir sugriovė labai silpną 'Lancastrų konstitucinį bandymą'. Kad jis nenuubagino Anglijos bendruomenės, rodo 15 a. augantis turtingumas, pasireiškęs tūkstančiu puikių stačiojo stiliaus bažnyčių ir vis augančia prekyba. O feuadilinės baronijos galios žymus kritimas ir 'naujosios monarchijos' išsivystymas, tikriausiai, buvo išdava Rožių karų, bet ne nevaisingo bandymo užkariauti Prancūziją.

---

sūnus Jogaila, nors ir labai stropiai stengėsi eiti tėvo pėdomis jo rytų politikoje, negalėjo jos sėkmingai tęsti, nes buvo perdaug apkrautas kitų, labai svarbių ir komplikuotų reikalų, kurie po Algirdo mirties užgriuvo Lietuvą. Be to Jogailai trūko ir tėvo talento bei patyrimo.

Tuoj po Algirdo mirties Jogaila bandė išnaudoti labai palankų Lietuvai momentą, kada Aukso Orda ruošėsi pulti Maskvą. Jogaila susitarė su jos chanu Mamajumi drauge žygiuoti prieš Maskvos kunigaikštį Dimitrą. Susitaikęs su kryžiuočiais, Jogaila su lietuvių kariuomene skubėjo Mamajui į pagalbą, bet apie tai sužinojo Dimitras ir pats ūmai puolė totorius, neduodamas Jogailai susijungti su Mamajumi. 1380 m. rugsėjo mėn. 8 d. Kulikovo laukuose ties Donu įvyko garsios ir lemtingos kautynės. Dimitras sumušė totorius, visai išsivaduodamas iš totorių priklausomybės. Po to jis gavo Doniškio vardą ir rusų yra garbinamas kaip didvyris, davęs pagrindą jau nebesustabdomai kylančiai Maskvos galybei.

Maskvos laimėjimas Kulikovo laukuose buvo Lietuvai tikras smūgis. Jo nesugebėjo atitaisyti net gegeniališjo Vytauto pastangos. Jau buvo per vėlu. Betgi — jei Algirdas, kuris per visą savo ilgą gyvenimą taip įsitraukęs į santykius su Maskva, taip akyliai juos sekęs, 1380 m. būtų buvęs gyvas, reikia manyti, dalykai būtų buvę kitaip susiklostę. Kęstučio pavaduojamas Vakaruose, galima sakyti, atpalaiduotas nuo daugelio valstybinių reikalų, jis būtų galėjęs visą savo dėmesį ir jėgas nukreipti prieš Maskvą ir ūinkamai išnaudoti nenaudingą jai susidariusią padėtį. Algirdas nebūtų pavėlavęs susijungti su Mamajumi ir Maskvos laimėjimas būtų virtęs jos katastrofa. Lietuvos likimas būtų nuėjęs Algirdo užbrėžtu keliu ir ne Lietuva Rusijai, bet visa Rusija būtų priklausiusi Lietuvai.

Jei reikėtų parinkti du karu, turėjusius svarbiausios reikšmės anglų bendruomenei ir Anglijos valdymuisi, tikriausiai, pirmasis turėtų būti 'Didysis Sukilimas', vykęs 1642-48. Kautynės ties Marston Moor ir Naseby išsprendė problemą ar Britanija turėtų ar neturėtų tapti despotinė monarchija, apsieinanti be senųjų konstitucinių varžtų. Išdavos buvo, kad sugrąžintas Karolis II nusprendė 'niekad daugiau nekeliauti', o jo brolis Jokūbas, ne toks išmintingas, turėjo iškeliauti 1688 m.

Jei reikėtų paminėti dar ir antrąjį karą, apie kurį Greenas žinojo, tai būtų 1756-63 m. karas, kuris sukūrė Britų Imperiją, užtikrino Indijos ir Amerikos paėmimą, nepalaužtą net sėkmingo Trylikos Jungtinių Kolonijų sukilimo ar vėlybojo 18 a. komplikuotų karų su indėnais. Šitas karas ne tik sukūrė Britų Imperiją, bet taip pat sukūrė Britų vyraujančią jūrinę galybę, padėjusią išlaikyti imperiją ir vis dar tebevyravusią 1793—1814 ir dar kartą 1914-18 m.

Patogi teorija, kad karai nedaug ką tereiškia, vyravusi daugybės senųjų liberalų ir Greeno dienų humanistų tarpe, išauklėtų vidurinio Viktorijos laikotarpio optimistiškame mintyjime, gavo rimtą smūgį 1914-18 m. Užhipnotizuoti 19 a. 'progreso' sąvokos ir sustiprinti laimingai išrasto evoliucijos termino, jie paneigė aiškius istorinius faktus ir nusprendė, kad karas yra žiaurus ir jo studijos nenaudingos. Tačiau įvyko staigus posūkis.

BŪGNAS IR TRIMITAS

Galvose tų, kurie apšaukdavo karinę istoriją, galima susekti keletą atskirų nusistatymo srovių. Viena, labai suprantama, buvo reakcija prieš, taip vadinamą, 'būgno ir trimito' istoriją, kurtą daugelio jų pirmtakūnų. Tiesa, socialinė ir ekonominė istorija būdavo kiek primirštama daugelio, kurie imdavosi atpasakoti karus ir sutartis, o ekonomiją vadindavo 'nuobodžiu mokslu'. Tačiau dabar liko galimybė pasukti į kitą neišlyginto mintyjimo kraštutinumą ir pradėti skelbti, kad "istorija yra tik žmonių istorija, bet ne asmeniški karalių, valstybės vyrų ar generolų nuotykiai", lyg karalių, valstybininkų ar generolų asmenybės maža ką reiškė žmonijos istorijoje. Aš jau mėginau parodyti, kad taip toli gražu nėra, kad nekasdieniški asmenys dažnai pakeisdavo visą pasaulinių judėjimų kryptį ir kartais tą padarydavo kardu.

Kitas pagrindinis nusistatymas prieš karinės istorijos studijavimą yra grynai jausminis ir humaniškasis neapkentimas karo baisumų — dalykų, kuriuos geriau greitomis atstumti ir išbarti mūsų protėvius už jų klaidas. Šis jausmas ypač gyvai iškilo 1919, po "karo, kuris turėjo baigti visus karus", kai mes naiviai tikėjome, jog Tautų Sąjunga išves mus į amžinąją laiką. Nekilo nė abejonės, kad toliau seks visuotinis nusiginklavimas ir pasaulis galės atsiduoti visuotiniam brolškumui, socialinei tarnybai, ekonominiam ir moksliniam progresui. Taip dalykams stovint, karinių detalių studijos turėjo tapti tik archeologiniais tyrinėjimais daug nereikšmingesniais už daugelį kitų antikvarinių studijų. Ši mintis buvo pagrįsta žmonių silpnybės nesupratimu ir nekreipimu dėmesio į nelaimingą faktą, kad kai kurios tautos, lygiai kaip kai kurie asmenys, yra savanaudės, godžios ir giliai niekina kitas tautas. Buvo net rasta, jog nekenčiamu žodžiu "garbė", kuris turėjo būti jau visiškai nebevartojamas, kai kuriuose sluogsniuose dar vis buvo nevykusiai žavimasi, nežiūrint jo gretinimo su savęs gardinimu ir melagingais skelbimais. Visai nepersenai vienas žymus Europos valstybininkas pareiškė, kad tik karas iššaukia žmogaus sielos augščiausius siekius per pasiaukojimą ir kilnų patriotizmą, visai užmiršdamas, kad tos dorybės yra vykdomos kieno kito žalai ir kaip tokios negali būti visiškai garbingos. Net garsųjį Amerikos admirolo posakį "My country, right or wrong', mes randame atstumiantį, nes čia visiškai užmirštama pasaulinis brolškumas ir moralinis įstatymas, kuris turėjo būti skelbtas iš Ženevos.

Iš nemalonios tikrovės seka aiškios išvados, kad karai visai nėra išėję iš mados, kaip tikėjomės ir, kad susikertančių ideologijų kova, kaip Ispanijoje(straipsnis rašytas 1939 m. Z. R.), ar tautiniai nepasitenkinimai dar vis veda prie ginkluotos kovos, kuri darosi vis baisesnė, nes šiuo metu žmonija įsigijo keletą naujų būdų kenkti priešui. Aišku, jei karas lieka su mumis yra tik daugiau prasmės studijuoti karinę istoriją, nes ji šiaiškina pasaulio istoriją pertraukiančius didžiuosius sukrėtimus, o kas dar svarbiau, gautos išvados bus reikalingos ateičiai. Nors, kaip jau esu sakęs, istorija negali daryti pranašysčių, tačiau gali įspėti.

Istorijoje tik ribotas skaičius epochinių įvykių yra grynai karo padariniai, negalimi numatyti vien tik studijuojant konstitucines sroves, ekonomines sąlygas ir socialines institucijas. Kartas nuo karto kovojantis žmogus visai nelauktai pasukdavo laikrodį pirmyn ar atgal. Kartais taip įvykdavo nekasdieninei asmenybei pasirodžius, — tačiau nevisuomet, nes esama atvejų, kai dideli karai baigdavosi svarbicmis išdavomis nepasirodžius nugalinčioje pusėje viršijančiam genijui. Kartais, ištikrųjų, toks genijus būdavo kaip tik pralaiminčioje pusėje — kai Hanibalas kovojo su romėnais, ar kai 1814 Napoleonas buvo sumuštas Švarcenbergo ir Bliucherio. Kiekvienu šiuo atveju genijus turėjo viską prieš save, puikiai kovojo, bet pagaliau neišvengiamai žlugo.

JEIGU WILIAMAS BŪTŲ ŽUVĘS

Galima paminėti keletą atvejų, kai didžiausios svarbos įvykis būdavo nulemiamas kariuomenės vado asmens. Aš esu jau rašęs apie tuos du vyrus, kurie sukūrė ir parengė armijas, kurių pagalba jie pakreipė pasaulio istoriją, apie tai, kaip Aleksandras Didysis sutriuškino senąją Persų imperiją ir Julius Cezaris — respublikinę Romos santvarką. Tačiau kai kuriais atvejais aiškesnį pavyzdį galima rasti mūsų pačių angliškuose metraščiuose. Kaip jau minėjau, Wiliamas Užkariautojas buvo vyraujantis asmuo, bet 1066 metų Hastingso kampanijos išdavos visiškai nebuvo savaime aiškios ir jei jos būtų kitokios, tolesnė Anglijos — galbūt, Europos ir viso pasaulio — istorija būtų įgavusi kitokį pobūdį. Ištikrųjų, tai būta vieno iš tų didžiųjų 'jei', kuriuos turėtume visada prisiminti. Yra lengva būti gudriu po įvykio ir teigti, kad Haroldas pralaimėjęs dėl anglosaksų atsidavimo vietiniams reikalams, dėl stiprios vykdomosios valdžios trūkumo ir dėl pasenusios taktikos vartojimo. Net ir tą viską leidus, kunigaikščio žygis galėjo lengvai baigtis pražūtingai. Jei anglų laivynas būtų tebesilaikęs jūroje, kaip kad laikėsi pora dienų prieš normanų išplaukimą, perkrauti įsibrovėlių laivai būtų buvę sumušti, dar neišvydę Sussekso pakrančių. Jei kunigaikštis būtų buvęs menkesnis vadas, tik koks paprastas feodalų vyresnysis ir būtų manęs laimėsiąs vien tik savo kavalerijos smarkiu puolimu, jo žygis, greičiausia, būtų nepasisekęs ir Teismo Knyga (Domesday Book) niekad nebūtų buvusi parašyta. Jei Haroldas Godwineson'as būtų geriau naudojęs taktiką ir išlaikęs geresnę drausmę savo pašauktųjų karan vyrų tarpe, o svarbiausia, jei jis būtų turėjęs bent keleta šimtų raite-

Wiliamas Užkariautojas Hastingso mūšyje (1066 m.), nulėmusiame D. Britanijos istorijos linkmę.

lių, galimas dalykas, jis būtų įsteigęs naują dinastiją ir ramiai sau numiręs savo paties lovoje. Pagaliau, jei kirvio smūgis, kuris, kaip žinome, ištaškė Wiliamo arklio smegenis, būtų kritęs ant raitelio galvos, tikriausiai mūšis būtų pralaimėtas ir Normanų Užkariavimas niekad nebūtų įvykdytas, nes tame ir sekančiame amžiuje, Kanalo antroje pusėje nebūta genialaus asmens su reikalinga iniciatyva tokiam žygiui. Ir pats Užkariautojas ir tokia proga buvo vienkartiniai.

Yra ir kitų karinių įvykių, kurie galėjo baigtis kitaip ir kurių skirtingos išdavos būtų pakreipę Europos istoriją kitais keliais. Toki įvykiai buvo didieji saracėnų apgulimai Konstantinopolio, įvykę 672-76 ir 717-18 metais, kai pirmykščio musulmonų tvano bangos ritosi per Mažąją Aziją ir grasė pribaigti Rytų krikščioniškąjį pasaulį. Tai vyko sunkiausiais Tamsiųjų amžių laikais, kai kovojančios linijos kitame gale, tie patys įsibrovėliai užkariavo Ispaniją (711-13). Krikščioniškajame pasaulyje tada nebuvo kitos valstybės, galėjusios parodyti kiek veiksmingesnį pasipriešinimą, jei didžioji Bizantijos užtvara būtų sugriuvusi. Tada tikriausiai visos barbariškos ir dar pagoniškos tautelės, gyvenusios rytinėje ir vidurinėje Europoje, būtų virtę Kalifo valdinės ir Islamo išpažinėjos. Frankai tada dar tebegyveno Rois Faineants laikus: Karolis Martelis tik 719 m., po ilgų kovų Rytuose ir Vakaruose, pasidarė frankų Neustrios ir Austrazijos Rūmų Valdytoju, Vincy ir Soissono mūšiuose sužlugdęs paskutinįjį Merovingų dinastijos karalių, bandžiusį varyti savitą politiką. Tuo tarpu saracėnai iš Ispanijos pasiekė Narboną ir Nismes. Todėl grynai kariniai Leono Izauriečio žygiai 718 m., išgelbėję Konstantinopolį nuo Moslemohs kariuomenės ir laivyno, turėjo daug svarbesnės istorinės reikšmės, kaip Karolio Martelio atmušimas saracėnų įsiveržimo į Galiją ties Poitiers 732 m. Kalifo armijų žygis į rytus Bosforo link buvo taip lemtingai sustabdytas, kad pavojus Konstantinopoliui buvo pašalintas dar kitiems trims šimtams metų. Jei jis būtų kritęs 718 m., būtų iššaukęs tokią kataklizmą, kokios europinis pasaulis nebuvo matęs ir tada, kai Alarikas plėšė Romą, ar kai Teodorikas valdė Ravenoje. Iš niekur negaudami pagalbos, Vakarai būtų neatlaikę audros.

Sir Edward Creasy, kurio J. R. Greenas labai nemėgo, kaip "būgno ir trimito istorijos" atstovo, yra parašęs knygą apie Penkioliką Lemtingų Pasaulinių Mūšių. Aš būčiau linkęs keletą jų palaikyti, pav. Arbelą, Poltavą, Saratogą ir Hastings, bet jokiu būdu ne Atėniečių pralaimėjimą Sirakūzuose ar Joanos D'Arc Orleano išvadavimą, ar Blenheimą; Valmy turėtų būti pakeistas Fleurus'u, o Waterloo Leipcigu ir Maratonas Salaminu. Tačiau yra daugiau turėjusių pasaulinės įtakos įvykių, kurie neįeina į tuos penkiolika atrinktųjų. Būtų pakankamo pagrindo jų tarpan įtraukti Vienos apgulimą 1529 m., arba didįjį jūrų mūšį ties Lepantu, įvykusį 1571 m. Jų vienas, greičiau abu, galima sakyti, sustabdė antrąjį mahometonų Europos puclimą iš sausumos ir iš jūros, atrodžiusį tokį pavojingą tuo metu, kai krikščioniškasis pasaulis buvo suskaldytas Habsburgų ir Valois varžybų ir tuo pačiu metu prasiveržusių Reformacijos neramumų.

Karinio pobūdžio kriziai dažnai baigdavosi staiga pašalinus vyraujantį asmenį, kas kartais įvykdavo netikėtai mūšyje. Galima būtų tik spėlioti apie Atilos, arba švedų Gustavo Adolfo mirties logiškuosius padarinius.

KAS IŠRADO LEGIONĄ?

Tačiau iš antros pusės tie 'jei' yra įdomūs. Kas būtų vykę Azijoje, jeigu Aleksandras Didysis būtų žuvęs pirmajame savo mūšyje prie Graniko, kur jis davė priešui pakankamai progų save užmušti? Lygiai taip pat yra neįmanoma įžvelgti, kas būtų įvykę jei Bonapartas būtų buvęs kliudytas pripuolamos kulkos ties Montenotte ar Arcola. Nėra abejonės, kad Prancūzų Direktorija būtų buvusi nuversta kurio kito sėkmingo generolo, tačiau paprastas diktatorius, įvykdęs coup d'etat nebūtų buvęs pakankamai didelio kalibro, kad sugebėtų vaidinti vėlesnę Korsikiečio karjerą, dėvėti Karolio Didžiojo vainiku, nešti jo pergalinčius erelius į Vieną, Berlyną, Madridą ir Maskvą, padaryti moderniąją Prancūziją tuo, kas ji yra, ir po

caves palikti įtakas, kurios dar ir šiandien yra nenustoję veikti. Nežinoma muškietos kulka ar vienas kartečės šūvis 1796 m. galėjo viską tą sugriauti. Jis pats kartą pastebėjo, kad jei kariuomenės vadas generolas Bonapartas būtų kritęs pirmojoje savo kampanijoje, nemaža Europos istorijos lapų būtų likę neparašyti.

Karinėje, kaip ir bendrojoje istorijoje, didvyriškas asmuo daug reiškia, tačiau negalima neigti, kad kartais karas būdavo nulemiamas ir pasaulio istorija pakreipiama ne atskiro vado genijaus, bet ištisos mokyklos vadų, nė vieno iš jų neiškilusio į stebėtinas aukštybes, tačiau sugebėjusių pritaikinti taktikos ir organizacijos sistemą, išsivysčiusią iš savo tautinio ar profesinio paveldėjimo. Šitokio reiškinio geriausias uždokumentuotas pavyzdys yra Romos Respublikos konsulų ir prokonsulų Vidužemio pasaulio pavergimas dar prieš Juliaus Cezario iškilimą. Jų tarpe ypatingų gabumų vyrų, kaip Scipio Vyresnysis ir Marius būta maža ir mes net nežinome, kam turėtume priskirti nuopelną už suorganizavimą legiono, tos didžiosios karinės mašinos su jos ypatinga ir veiksminga pėstininkų taktika, kuri jei tinkamai vartojama, pasirodė gera prieš bet kurį priešą — prieš baisiąją makedoniečių falangą, šarvuotus Rytų raitelius, judrią Numidų lengvąją kavaleriją, įsiutusius galų ar germanų tautelių puolimus ir prieš Ligurijos ir Iberijos kalniečių partizanus. Jei norime suprasti Romos imperijos iškilimą, turime studijuoti nevien tik didžiųjų vadų — Scipiono, Mariaus, Sullos, Pompėjaus, Cezario kampanijas, bet ir, nevisada sėkmingus, veiksmus daugelio mažųjų vadų, auklėtų toje pačioje tautinėje legionų taktikos mokykloje.

JANIČARAI IR OTTOMANAI

Lygiai, taip pat, eidami į modernius laikus, kad suprastume Europos istoriją, privalome studijuoti iškilimą, vyravimą ir žlugimą tokių karinių mokyklų, kaip mongolų ar totorių raitųjų lankininkų, daugiau kaip šimtą metų buvusių vakarinės Azijos ir rytinės Europos pabaisų ir 14 ir 15 amžių anglų lankininkų, tų vyrų, kurie buvo nugalėtojai ties Halidon Hill, Crecy ir Agincourt. Nemažiau turėtume žinoti istoriją šveicarų pikinierių, kurie ne tik sukūrė savo mažą ir margą kantonų konfederaciją, bet, Machiavelio piktumui, vyravo Italijoje, šimtuose mūšių laukų. Grynai karinis kūrinys Ottomanų imperija yra neišaiškinama nežinant nieko apie taktiką janičarų ir jų draugų feodalinių turkų lengvųjų raitelių, kurie mušė ir Rytus ir Vakarus, ką liudija mūšiai ties Kossovu, Nikopoliu, Varna ir Mohacsu, o taip pat ir ties Čaldiranu ir Ridanieh. Jie sukūrė nenaturalią imperinę valstybę, nusidriekusią nuo Budapešto iki Bagdado ir nuo Kufos iki Alžyro. Daugelis Ottomanų dinastijos vadų buvo sugebą vyrai, bet tik mašina ir taktika sukūrė imperiją, nors, galų gale, ir mašinai buvo lemta suirti, kai ji pateko į ištisos paveldinčios išsigimėlių ir niekšų eilės rankas.

Jei karinis išradimas ar organizacinė, ginklavimo ar taktinė naujenybė paveikia bendrą istorijos eigą, yra aišku, kad ji turėtų būti ištirta ir išaiškinta taip pat rūpestingai, kaip ir modernių istorikų tiriami ekonominiai ar socialiniai pasikeitimai, antraip gautume kreivą pasaulio istorijos vaizdą. Šiais laikais, atrodo, daug kas studijuoja vilnų pramonės ar garlaivininkystės išsivystymą ir tik atskiri asmenys bando nustatyti metodą, kuriuo parakas buvo įvestas karan, ar kaip atsirado modernios, nuolatinės kariuomenės. Spyna užtaisomas šautuvas(kaip rodo mūšis ties Sadowa) buvo nė kiek nemenkesnis veiksnys Europos istorijoje, kaip kitas kuris išradimas civiliniame gyvenime. O karinis ilėktuvas, kaip mes net per gerai žinome, yra daug svarbesnis dalykas už taip daug giriamą, tolygią civilinę susisiekimo priemonę.

Juo labiau reikia karinius dalykus studijuoti dabar, kai po Didžiojo karo 1914-18 įsitikinome, jog pasaulinė taika neįvyko, kad sutartys gali būti panaikintos ir karas dar vis lieka su mumis nežiūrint visų popierinių garantijų. 1914-18 pasaulio istorija pakrypo į grynai karines problemas. Ar didysis strateginis sprendimas — von Schliefeno "Naujieji Kannai", supimas į vakaras, vykęs 1914 m. rugp - rugsėjo mėn., kad apsuptų Prancūzijos jėgas — ar būtų jis pavykęs, ar ne, jaunesniajam Moltkei vadovaujant? Ar beatodairinis povandeninių laivų vartojimas galėjo jūrinę valstybę, kaip D. Britanija, privesti prie bado mirties ir priversti ją pasiduoti? Ar Cepelino ir kitų, mažesnių, lėktuvų oriniai puolimai, nuodingų dujų vartojimas, ar tanko išradimas turėjo kokios lemiamos reikšmės karo baigimui? Ar galima prasiveržti pro gilią įtvirtintų pozicijų sistemą, turinčią pakankamai gynėjų, kurie, turėdami liniją po linijos užpakalyje savęs, gali į jas nuolatos pasitraukti? Aišku, jog pasaulio likimas rėmėsi šių praktiškų problemų sprendimu, bet ne kokiais etiniais ar metafiziniais mąstymais. "Militarizmas" du kartu vos nelaimėjo karo. Neapgaudinėkime savęs manydami, kad jo pralaimėjimas buvo neišvengiamas, arba, kad jis to bandymo niekad jau nebekartos.

Taigi turime sutikti, kad istorija turėtų mokyti daugiau karinės pusės. Bet kurios tautos vadovaujančios klasės privalėtų turėti bendrų žinių iš karinio meno lygiai taip pat, kaip jos privalo išmanyti ekonominę ar konstitucinę istoriją. "Kas visus liečia yra visų reikalas", todėl nėra teisinga karinės istorijos studijas pavesti tik vieniems profesiniams kariams, kaip nebūtų teisinga leisti tik teisininkams ir pramoninkams, kartu su darbo unijų vadais, studijuoti ekonominę istoriją. Kol toks žinojimas pasklis yra atviros galimybės visiems asmenims, kariams ar civiliniams, "pamokslauti" apie lemtingiausias tautines problemas ir visai nėra reikalo tuoj juos apšaukti keistuoliais ar "suinteresuotais" tų asmenų, į kuriuos jie kreipiasi. Viktorijos laikais nebuvo nepaprasta girdėti parlamento narius, siūlančius išspręsti kokį keblumą, pasiunčiant britų laivyną į tokias vietas, kurios vandenių nepasiekiamos. Man tą senų laikų kvailystę priminė neseniai vienas smarkus kalbėtojas, raginęs britus įsikišti ten, kur mums būtų visai nenaudinga, jei ne pavojinga. Kol gyvename dabartinės konstitucinės vyriausybės valdomi, mūsų ministerijos neturėtų būti įtaigojamos nei aklos populiarios agitacijos, nei savų oficialių karinių ar jūrinių patarėjų nurodymų.

MINISTERIAI NEŽINO KARINĖS ISTORIJOS

Aš gerai išmanau "mėgėjiškosios strategijos" pavojus, nes šiek tiek žinau apie neprotingus atvejus, kai Britų vyriausybė 1793 — 1809 laikotarpyje neretai siųsdavo tikrai pražūčiai ekspedicijas į vakarų Indijas, pietų Ameriką ar Olandiją. Užtenka tik prisiminti tuos nemalonumus, kuriuos jau kiek vėliau M'Clellan ir kiti federaliniai generolai turėjo pakęsti iš Washingtono vyriausybės didžiajame Amerikos Naminiame kare. Tačiau "viską patikėti kareiviui" yra taip pat pavojinga.

Karinės vadovybės, kaip ir visi žmonės yra klaidingos. Imkite pavyzdį, kai Austrų valdžia operacijų kontrolę prieš Napoleoną 1805 m. pavedė gen. Mackui,

BOLŠEVIKŲ KALĖJIMUOSE IR ČERVENĖS ŽUDYNĖSE

J. TUMAS

(Pradžia vasario mėn. KARYJE)

KELIONĖ Į MINSKĄ

Iš kalėjimo mus išvedė apie pirmą valandą ar pusę antros naktį, jau birželio 23 d., taigi dar buvo tamsu. Kol sukišo į autobusą, vėliau, kol iš jo perkrovė į sunkvežimį praėjo apie pusvalandis, o gal ir daugiau. Kai pajudėjome Savanorių prospektu, jau aušo. Savanorių prospektas buvo pilnas raudonosios armijos įvairių sunkvežimių, lengvųjų mašinų, artilerijos pabūklų ir tankų. Kelias buvo labai užkimštas, įvairios mašinos dažnai sustodavo. Mūsų sunkvežimis, negalėdamas prasimušti priekin, lėtai slinko toje netvarkingoje voroje. Nors mums buvo uždrausta dairytis, bet aš, gulėdamas virš kitų, t.y., mano galva buvo virš kitų, galėjau akis pakreipti į šalis ir stebėti kas dedasi abiejose gatvės pusės ir matyti visą kelią užpakalyje. Teko matyti didžiausioje netvarkoje atsitraukiančias "nenugalimosios" armijos voras ir iš Kauno bėgančius žydus, atskirus vyrus ir šeimas. Vieni jų ėjo užsimetę ant pečių nedidelius našulius, kiti stūmė šaligatviais prikrautus vaikų vežimėlius, o vienas jaunas žydas nešė ant pečių pasisodinęs ir abiem rankom už kojų laikydamas kokių dviejų metų mergaitę. Šalia jo ėjo jauna moteris, tur būt, jo žmona.

Nors šios tautos žmonės mums, lietuviams, ir daug blogo padarė paskutiniais metais, bet, matydamas tą vaizdą, aš jų ir gailėjau. Numaniau, koks tragiškas likimas jų laukia.

Mūsų padėtis buvo ne geresnė. Nežinojome, kur mus veža ir kas mūsų laukia. Gulėdami su profesoriumi K. greta vienas kito, tyliai kalbėjome tik apie savo likimą. Jis manė, kad mus veža tik iki Davalgonių miško, netoli Karmelavos, ir ten sušaudys, o aš jį įtikinėjau, kad mus veža į Rusiją, nes, jei enkavedistai būtų nusprendę mus sušaudyti, tai būtų nesivaržę tą padaryti ir kalėjime ar jo kieme. Tik pravažiavus pro šalį Davalgonių miško ir pasiekus Karmelavą, profesorius patikėjo, kad kol kas mūsų dar nesušaudys.

Išvažiavus iš Kauno, buvo jau visai šviesu, nors saulė dar buvo nepatekėjusi. Ukmergės plente matėsi dar didesnis įvairių autovežimių susigrūdimas ir netvarka. Rusai važiavo plentu trimis eilėmis, mašinos stengėsi viena kitą pralenkti ir dėl to kilo barniai ir girdėjosi rusiški keiksmai. Privažiuojant Muravos kaimą, pamačiau paplentės griovyje apvirtusius du sunkvežimius ir prie jų — keliolika raudonarmiečių, už kelių žingsnių nuo sunkvežimių — artilerijos pabūklą, o dar toliau, suartame lauke, buvo pamestas tankas.

Aš džiaugiausi, matydamas tokį netvarkingą raudonosios armijos pasitraukimą. Buvo viltis, kad vokiečių motorizuotos dalys mus pavys dar Lietuvoje ir išlaisvins.

Didžiulė rusų vora, kurioje ir mus vežė, judėjo labai lėtai, o privažiavus prie Jonavos plento per Nerį, visai sustojo, nes tuo laiku prie tilto priartėjo kita

---

kariui profesionalui, kurio tiesi asmenybė ir sugebėjimas išlįsti priekin, laimėjo jam pelnytą garsą kariniuose ir civiliniuose sluogsniuose. Pasirodė, jog jis buvo tik nevertingas teorininkas ir, vos šešioms savaitėm praslinkus nuo karo pradžios, kartu su pagrindinėmis Austrijos kariuomenės jėgomis pasidavė ir įleido Napoleoną į Vieną. Eidami arčiau į mūsų laikus, visi žinome, kaip, prasidėjus Didžiajam Karui, 1914 m. Prancūzų vyriausybė patikėjo savo profesiniam patarėjam, o tie patarėjai (kurie metų metus galvojo apie tinkamą strategiją galimam Prancūzų — Vokiečių karui) pritaikė garsųjį "Planą Nr. 17". Tai būta apgailėtino dokumento, kuriame klaidingas prielaidas sekė netikros išvados, o pats planas buvo pagrįstas sena napoleoniškąja teorija offensive a l'outrance. Mėnesio bėgyje vokiečių armijos jau buvo 30 mylių nuo Paryžiaus ir tik jų pačių vyr. štabo ir dviejų armijų vadų blogai fronte vadovaujamos, buvo sumuštos. Iš čia kilo taip vadinamas "Marnos stebuklas". Karių būta klaidingų abiejose pusėse.

Aš nežinau tikro recepto, apsaugančio nuo tų dviejų priešingų pavojų, kylančių iš "mėgėjiškos strategijos" iš vienos pusės ir karinio vyravimo iš antros. Tačiau yra aišku, kad valstybės civilinės galvos turi pasilaikyti sau galią kritikuoti ir net pašalinti generolą, kuris pasirodytų netinkamas. Iš kitos pusės, lengvabūdiškas civilinės valdžios kišimasis į smulkmenas, ar staigūs įsakymai vyriausiam vadui keisti tikslą, yra aiškiai nedovanotini. Juo geriau ministeris bus susipažinęs su karo dėsniais, tuo mažiau jis bus gundomas kištis be reikalo. Per visą istoriją eina eilės pavyzdžių tokių vadų, kurie bandymo metu pasirodydavo nepajėgūs vykdyti jiems uždėtas pareigas. Tas būdavo ypač aiškiai pastebima tais senaisiais laikais, kai vadovybė būdavo skiriama karališkajam princui, dvaro favoritams ar ministerijos politiniams protėgės. Atrodo tos grėsmės daugiau nebepasikartos; tačiau visada yra pavojus, kad karininkas, puikiai tarnavęs mažesnėse pareigose, gali apvilti, jei jam pavedamos didesnės. Vyriausybė turi išlaikyti augščiausią atsakomybę ir, aiškiai klaidai esant, tokį vadą pašalinti; todėl juo labiau ministeriams reikalinga turėti žinių apie karinius galimumus ir negalimumus. Ir taip aš esu verčiamas daryti išvadą, kad bendras karinės istorijos žinojimas, taip pat, kaip ir gyvenamo momento karinių detalių išmanymas, turėtų būti reikalaujamas iš tų, kurių rankose yra galia daryti augščiausius sprendimus. Nematau mirtinos kliūties įkurti augščiausią karo tarybą patarti ministeriui, nors tokioje organizacijoje ir slypi senas skirtingų nuomonių pavojus. Istorija senosios Austrijos Dvaro Tarybos (Aulic Council), turėjusios reikalų su Revoliucinio karo generolais yra neįtikinanti.

Vienintėlė ryški išvada yra dar kartą ta, kad kuo daugiau istorinio ir praktinio karinio meno žinojimas bus paskleistas atsakingų asmenų tarpe, tuo mažesnis bus pavojus, jog tautą ištiks nelaimė.

Vertė Z. R.

vora iš Gaižiūnų poligono. Tarp vorų kilo ginčas dėl pirmenybės pravažiuoti tiltą. Niekas nenorėjo nusileisti. Nežinia, kaip ilgai būtų ginčytasi, bet tuo laiku iš rytų augštai skrido trys lėktuvai. Kauno voroje paskelbė oro pavojų, raudonarmiečiai iššoko iš mašinų ir slėpėsi paplentės grioviuose. Tuo pasinaudojo Gaižiūnų vora ir pradėjo greitai važiuoti tiltu. Joje matėsi geresnė tvarka. Lėktuvai praskrido nepaleidę nė vieno šūvio. Gaižiūnų vorai pravažiavus tiltą, pajudėjome ir mes. Netoli Ukmergė vėl pasigirdo oro pavojaus signalai. Vora sustojo, raudonarmiečiai paliko mašinas ir slėpėsi grioviuose. Mūsų sargybiniai irgi iššoko iš sunkvežimio, bet mums prigrasė nušauti kiekvieną, kas tik bandys iš mašinos šokti. Lėktuvai artėjo iš rytų, neaugštai skrisdami išilgai voros ir serijomis ją apšaudydami. Raudonarmiečiai šaudė į lėktuvą iš šautuvų. Kai lėktuvas skrido visai arti mūsų, aš pasukau galvą į dešinę ir pamačiau už 10-15 žingsnių nuo plento, suartoje dirvoje, sukeltas dulkes krintančių iš lėktuvo kulkų. Lėktuvui praskridus, mes džiaugėmės, kad kulkos krito už keliolikos žingsnių nuo mūsų ir nieko nekliudė. Didėjo viltis, kad vokiečių kariuomenė mus pasivys.

Gulėjusieji apačioje skundėsi, kad jei dar ilgai taip reikės važiuoti, tai jie užtrokš. Man nebuvo taip bloga, kaip apatiniams. Gulėdamas augštielninkas virš kitų, aš galėjau pilnais plaučiais kvėpuoti; mano krūtinė ir rankos buvo laisvos, tik kojų nejaučiau, jos buvo kitų nugulėtos ir užtirpusios.

Ukmergėje mūsų sunkvežimis iš voros išsiskyrė ir pasuko į Širvintų vieškelį. Kelias buvo laisvesnis, nes raudonosios armijos dalys traukėsi Ukmergės plentu, Utenos — Zarasų kryptimi.

Du ar tris kilometrus neprivažiavus Maišiogalos miestelio, dešinėje kelio pusėje, stovėjo tuščias, be šoferio Kauno miesto savivaldybės autobusas. Prie jo sustojo ir mūsų sunkvežimis. Vyresnysis enkavedistas įsakė sunkvežimio šoferiui patikrinti, kokios kliūtys privertė autobusą sustoti ir ar negalima jį sutaisyti. Patikrinęs autobusą, šoferis pranešė, kad, jo nuomone, jis yra tvarkoje, tik benzino nėra. Benzino pakankamai buvo sunkvežimyje, šoferis su pora enkavedistų perpylė jį į autobuso bakus, šoferis atsisėdo prie vairo, įjungė motorą ir autobusas pajudėjo. Enkavedistai įsakė mums išlipti po vieną iš sunkvežimio ir persėsti į autobusą. Mes labai nudžiugome, tą įsakymą išgirdę, ir viršutiniai pradėjo lipti patys. Blogiau buvo su apatiniais, jie savo jėgomis negalėjo iš sunkvežimio išlipti dėl to, kad visi jų kūno sąnariai buvo nugulėti ir jie jų nevaldė. Juos iš sunkvežimio iškėlė viršuje gulėję draugai. Jie ir mane iškėlė, nes aš kojų nevaldžiau, jos buvo užtirpusios.

Pasinaudoję persėdimo proga, mes paprašėme sargybinius leisti mums atlikti gamtos reikalus. Vienas enkavedistas suriko:

— Darykit į kelnes, mat mat! Mums nėra laiko čia su jumis gaišti! Kiti buvo žmoniškesni ir mūsų prašymą patenkino. Greit atlikę savo reikalus, mes sulipome į autobusą. Kadangi mūsų buvo tik apie 25 žmonės, be sargybinių, tai autobuse sutilpome laisvai ir susėdome ant suolų ir grindų. Aš atsisėdau ant suolo prie lango.

Netoli Maišiogalos autobusas trumpam sustojo. Pažiūrėjęs per langą, aš pamačiau pulkininką leitenantą K. P. Uniformuotas jis stovėjo kairėje pusėje, netoli kelio ant kalniuko ir per žiūronus į visas puses dairėsi. Aš taip norėjau, kad jis pažiūrėtų į mūsų autobusą, pamatytų mane ir vėliau apie tai praneštų mano šeimai. Bet jis į autobusą nekreipė dėmesio, ir mes pro jį pravažiavome.

Apie vienuoliktą ar dvyliktą valandą privažiavome Vilnių ir sustojome prie didelio namo. Kažkas netoli manęs sėdėjęs tyliai pasakė, kad tame name yra NKVD štabas, bet tuo laiku ten nesimatė nė vieno žmogaus. Netoli namo matėsi kelios didelės vokiečių bombų išmuštos duobės, aplinkinių namų langų stiklai išbyrėję.

Kai tik autobusas sustojo, tai du mūsų sargybiniai nuskubėjo į namą, bet po kelių minučių sugrįžo atgal. Girdėjome, kaip jie kalbėjo savo draugams, kad mūsų autobusas pavėlavo atvykti ir kad štabas jau išvažiavęs. Visi enkavedistai trumpai pasitarė ir įsakė šoferiui važiuoti. Po keliolikos minučių autobusas vėl sustojo kažkokiam kieme. Ten šoferiui buvo įsakyta paimti daugiau benzino ir važiuoti toliau.

Apie pirmą val. išvažiavome iš Vilniaus ir pasukome plentu Ašmena-Molodečno kryptimi. Iki Molodečno vėl reikėjo važiuoti raudonosios armijos atsitraukiančių dalių voroje. Šios kariuomenės dalys traukėsi tvarkingai, todėl važiavome greičiau. Sargybiniai įsakė šoferiui lenkti kariuomenės mašinas, bet niekas mūsų autobusui kelio nedavė. Nors enkavedistai ir keikėsi, grąsė, bet niekas į juos dėmesio nekreipė ir liepė laikytis bendros tvarkos.

Netoli Smurgainių vokiečių lėktuvai, skrisdami iš rytų, vorą apšaudė iš kulkosvaidžių. Tuo laiku mūsų autobusas buvo apie kilometrą nuo apšaudomos vietos. Vokiečiai šaudė neilgai, ir mūsų sargybiniai iš autobuso nelipo, bet vora buvo sustojusi.

Pravažiuodami tą vietą, kur lėktuvai vorą apšaudė, pamatėme tuščią Kauno miesto savivaldybė autobusą. Jis stovėjo dešinėje kelio pusėje, prie pat paplentės griovio, prieš jį buvo nulaužtas telefono stulpas, telefono-telegrafo sutraukytos vielos gulėjo ant jo stogo. Jo kairiame šone aiškiai matėsi kelios dešimtys kulkomis padarytų skylučių. Mes spėliojome, kas atsitiko su autobuse važiavusiais žmonėmis ir kas jie buvo. Vienas vyras tvirtino, kad tą autobusą jis matęs prie Kauno kalėjimo ir kad jame buvo vežama dalis ketvirto skyriaus suimtųjų. Tarp kitų jis matęs ir K. Bizauską. Jis gerai atsimena to autobuso numerį. Aš pamaniau, kad galėjo būti tas tretysis autobusas, į kurį prie Laisvės Alėjos ir Savanorių prospekto buvo perkelti keli suimtieji iš mūsų sugedusio autobuso. Perkeltųjų tarpe buvo ir iš 97 kambario buhalteris J. B. Ir Minsko ir Červenės kalėjimuose nesimatė nei Bizausko, nei J. B. Visi manėme, kad į autobusą pataikė praskridę lėktuvai, kad šoferis buvo užmuštas ar sunkiai sužeistas, ir nevaldomas autobusas trenkė į stulpą ir jį nulaužęs sustojo. Bet kas atsitiko su žmonėmis? Ar likę gyvi buvo perkelti į kariškas mašinas ar ten pat sušaudyti? Toje vietoje, abipus plento, augo nedidelės nuskurusios pušelės ir kadugiai. Egzekucijai vieta buvo tinkama.

Molodečno mieste mūsų autobusui pavyko iš voros išsiskirti ir greičiau važiuoti. Apie vienuoliktą valandą vakaro be jokių trukdymų mus atvežė į Minską. Miestas buvo aptemdytas, judėjimas gatvėse — mažas. Oras gražus, šiltas, naktis šviesi, šaligatviuose matėsi daug žmonių, stebinčių pravažiuojantį be šviesų mūsų autobusą.

Autobusas pravažiavo miestą ir sustojo rytiniame pakraštyje, dideliame kareivinių kieme. Vyresnysis enkavedistas, kažkur nuėjo ir po pusvalandžio grįžo piktas. Iš jo kalbos su kitais enkavedistais mes supratome, kad naktį reikės praleisti autobuse, ten pat kareivinių kieme.

Visą parą mes buvome ne tik nieko nevalgę, bet ir negėrę. Kankino troškulys, burna buvo išdžiūvusi. Kai sužinojome, kad iki ryto pasiliksime autobuso, tai enkavedistus paklausėme ar negalėtume gauti vandens atsigerti. Du enkavedistai pasisakė, kad ir juos troškulys kankina.

— Gerai, — tarė vyresnysis. Aš mačiau čia kieme netoli šulinį, galėsite atsigerti. Gal turit kas puodelį ar kitą kokį indą? — paklausė mūsų. Mes atsakėmė, kad jokio indo neturime. Tada jis įsakė sargybiniams nuvesti mus po du prie šulinio ir leisti atsigerti. Šulinys buvo netuli, ir po keliolikos minučių mes visi buvome atsigėrę ir autobuse snausdami laukėme ryto. Aš tikėjausi, kad ryte mus nuveš į geležinkelio stotį ir iš ten traukiniu į Rusiją, bet, deja, skaudžiai apsirikau.

MINSKO KALĖJIME

Birželio 24 d., anksti rytą, į kareivinių kiemą atvyko aklinai geležimis apkaustytas specialus kaliniams vežioti automobilis ir sustojo už kelių žingsnių nuo mūsų autobuso. Mums buvo įsakyta išeiti po vieną iš autobuso ir, rankas laikant užpakalyje, suklaupti vienoje eilėje veidu į automobilį. Kai visi suklaupėme, buvome perduoti atvykusiems iš Minsko enkavedistams. Vienas jų, mušdamas ranka kiekvieną per galvą, mus suskaičiavo ir įsakė sulipti į automobilį. Visiems sulipus, enkavedistai užtrenkė automobilio geležines duris, ir patys susėdo už durų, užpakalyje. Automobilio viduje buvo visiškai tamsu. Mes pasijutome, kaip karste uždaryti ir taip susispaudę, kad negalėjome nė pajudėti. Po kelių minučių pritrūkome oro ir pradėjome dusti. Buvę arčiau durų, į jas beldė ir prašė enkavedistus pradaryti buvusį duryse langutį. Iš pradžių už durų girdėjosi keiksmai, bet netrukus langutis atsidarė ir mes pasijutome geriau.

Maždaug po pusvalandžio mus atvežė į Minsko kalėjimą ir nuvedė į kambarį pirmame augšte, prie kalėjimo raštinės. Kambarys buvo didelis, su cementinėmis grindimis. Viduryje kambario stovėjo, remdamas lubų skliautus, storas keturkampis mūrinis stulpas. Viršuje prie pat lubų buvo du, gelsvais popieriais uždengti langai. Ten radome ir daugiau iš Kauno kalėjimo ketvirto skyriaus atvežtų suimtųjų. Tik nesimatė J. B. iš 97 kambario ir K. Bizausko. Ten pamačiau du vyru tik apatiniais skalbiniais. Paklausti, kur jų viršutiniai rūbai, jie aiškinosi, kad buvo nutarę mirti, gulėdami lovose, o kai duris atidarė ir įsakė bėgti, tai nespėjo apsirengti ir taip vienais apatiniais skalbiniais atsidūrė Minsko kalėjime. Vienas tų nuogalių, Kauno miesto savivaldybės tarnautojas Bikinas, bėgdamas iš kambario, paspėjo užsimesti ant petie paklodę ir dabar buvo ja apsisupęs, kaip Gandi. Kiti jį taip ir vadino. Tame kambaryje aš radau pažįstamus pulkininkus: B. Giedraitį, St. Rusteiką, J. Petruitį, J. Šarauską ir A. Š., mjr. Opulskį, kapitonus: S. Jasinską, Ž. ir kt. Buvo ir du broliai kunigai, Antanas ir Pranas Petraičiai. Visi jie buvo taip pasikeitę, kad sunkiai galėjau juos ir atpažinti.

Ten galėjome laisvai kalbėtis, todėl ir pasakojomės, kas ir kaip buvo kankinamas sužvėrėjusių tardytojų enkavedistų. Bet netrukus mūsų pasikalbėjimus nutraukė pasirodęs kambario duryse NKVD karininkas. Pagal sąrašą jis šaukė pavardėmis Kaune nubaustus mirtimi ir po vieną juos iš kambario išvedė. Mirtimi nubaustų buvo keli, bet aš pažinau tik pulkininką St. Rusteiką. Daugiau aš jų jau nemačiau ir jų likimo nežinau. Kitus šaukė be sąrašų ir vedė į kalėjimo raštinę, buvusią gretimame kambaryje. Raštinėje buvo keliolika enkavedistų. Vienas karininkas stovėjo viduryje kambario prie didelio stalo ir vartė bylas, kitas sėdėjo prie gale raštinės buvusio kito stalo ir užrašinėjo šaukiamųjų vardą, tėvo vardą ir pavardę. Man įėjus į raštinę, pirmutinis karininkas paklausė mano vardą, tėvo vardą, pavardę ir pagal kurį straipsnį esu kaltinamas. Kai aš į visus klausimus atsakiau, tai karininkas pavartė kelias bylas, vieną jų ištraukė, pasklaidė jos lapus ir pasakė:

— Taip, teisingai, Tumas Juozas, straipsnis 58. Sekantis!

Išėjęs iš raštinės, buvau nuvestas į kitą, tokio pat dydžio kambarį, kitoje koridoriaus pusėje, prieš tą, kuriame anksčiau buvome, tik daug tamsesnį. Po patikrinimo vėl visus perkėlė į pirmutinį kambarį. Čia vėl tęsėme pasikalbėjimus apie pergyventus tardymus ir kankinimus. Vienas vyras rodė dar nesugijusias žaizdas ant abiejų rankų riešų. Šios žaizdos buvo padarytos specialaus žiedo, kuriuo jo rankos buvo surakintos. Jisai už to žiedo buvo kelioms valandoms pakabintas ant geležinio kablio palubėje ir nuo nepakeliamo skausmo nualpo. Pulkininkas Petruitis parodė savo nugarą, kurioje matėsi elektriniu lygintuvu išdegintos raudonai mėlynos dėmės. Be to, jis pasakojo, kaip skaudžiai buvo muštas gumine lazda — funke. Kitas pasakojo, kaip tardytojas jį mušė per kaklą. Tardytojas sėdėjo ant krašto stalo, tardomasis — priešais jį ant kėdės. Tardytojas palenkė jo galvą sau ant kelių ir per jo įtemptą kaklą mušė skersa plaštaka. Jis sakė, kad toks mušimas yra labai skaudus. Be to, jis buvo muštas funke per nuogus padus. Dar vienas buvo laikomas po kelias valandas nuogas iki pusės kūno pastatytas šaltame vandenyje.

Tai tik dalis tų kankinimų, apie kuriuos girdėjau pasakojant tame kambaryje.

Apie 8 ar 9 val. mieste pasigirdo sirenų kaukimas, o netrukus — priešlėktuvinės artilerijos šaudymas, lėktuvų ūžimas ir bombų sprogimai. Tai vokiečių lėktuvai bombardavo miestą. Banga po bangos jie skrido viršuj miesto ir mėtė bombas. Mieste užvirė tikras pragaras. Bombos sproginėjo ir arti kalėjimo, o aplink jį pastatyti priešlėktuviniai pabūklai ir iš sargybinių bokštelių kulkosvaidžiai šaudė į lėktuvus. Apsisaugoti nuo galinčių pakliūti per langus į vidų bombų skeveldrų, mes visi glaudėmės prie išorinės sienos.

Pirmam lėktuvų puolimui pasibaigus, mes panorėjom pasižiūrėti pro langus ir pamatyti bombardavimo pasėkas. Kadangi langai buvo augštai ir uždengti popieriais, tai pro juos nuo grindų nieko nesimatė; reikėjo ant ko nors pasistoti. Prie langų atsistojo po du stipresniu vyru ir ant jų pečių — po vieną, kurie nuplėšė popierių ir, pažiūrėję pro langus, pranešė, kad matosi daug degančių namų ir visa, jų matoma miesto dalis paskendusi tirštuose dūmuose.

Mes tikėjome, kad vokiečių lėktuvai vienu miesto puolimu nepasitenkins, bus jų ir daugiau, nes Minskas yra didelis miestas, Gudijos sostinė. Be to, Minskas buvo svarbus strateginis punktas, didelis geležinkelių ir plentų mazgas, taigi geras objektas aviacijos puolimams. Buvome susirūpinę, kad per kitus puolimus bombos gali pataikyti į kalėjimo raštinę ir griuvėsiuose mus palaidoti.

Mums šia tema besikalbant, prabilo kunigas Antanas Petraitis. Jis su broliu, kunigu saleziečiu Pranu, stovėjo kambario viduryje prie stulpo.

(Bus daugiau)

Antons Rupainis

KATALIKIŠKOS LATVIJOS LATGALĖS PRAEITIS ANTANO RUPAINIO ROMANŲ TRILOGIJOJE

MAG. HIST. K. STALŠANS

Katalikiškoji Latvijos dalis — Latgalė daugelyje atvejų yra surišta su Lietuva. Tas pats Vilnijos reginio tęsinys į šiaurę, tas pats kalvuotas žemės paviršius, tie patys šimtai didesnių ir mažesnių ežerų, tie patys pušynai, beržynai, tas pats gamtos grožis.

Nemažiau Latgalė yra surišta su Lietuva ir istoriniais saitais. Po Livonijos ordino subyrėjimo, visos latvių žemės į šiaurę nuo Dauguvos, įskaitant Rygos miestą, Vilniaus nutarimu 1561 m. lapkričio 28 dieną buvo prijungtos prie Lietuvos su pavadinimu "Uždauguvos hercogystė", kaip pusiau autonominis kraštas. Po švedų karų, 1629 m., vakarinė tos hercogystės dalis su Rygos miestu buvo prijungta prie Švedijos, bet rytinė dalis, pradedant nuo Pededzės upės, didelio Lubano ežero ir Aiviekstės upės, liko prie Lietuvos, kaip "Inflantijos hercogystė" su savo seimeliu Daugavpilyje. Nuo tų laikų tenai įsistiprino katalikybė. Tai ir buvo dabartinė Latgalė. Ji išliko prie Lietuvos dar ištisus 211 metų. Jos likimas išsisprendė 1772 m., kada suvienyta Lietuvos-Lenkijos valstybė antrą kartą buvo suskaldyta. Tada Latgalė kartu su rytinės Lietuvos kraštais buvo prijungta prie Rusijos, kur taip pat kartu su Lietuva išliko iki 1918.

Latgalė kartu su Lietuva nešė žiaurią rusų carų priespaudą, jos gyvam kūnui suslavėjimo (lenkinimo, rusinimo, gudėjimo) bangos kirto gilias žaizdas, lygiai, kaip rytų Lietuvoje. Tie patys žiauriojo Vilniaus gubernatoriaus Muravjovo-koriko įsakymai praeito amžiaus II pusėje buvo vykdomi ir Latgalėje. Vyko tas pats uždraudimas spausdinti knygas lotynų raidėmis, tas pat tautos pasipriešinimas, knygų gabenimas iš kitur, katalikų bažnyčių uždarinėjimas, cerkvių statymas, rusinimas per mokyklas ir administraciją, lenkinimas per dvarus ir bažnyčią ir t.t.

Tais tamsybės ir neaprašomo skurdo laikais vienam kitam iš liaudies pavyko lankyti tuometines augštesnio tipo mokyklas miestuose, bet jie paprastai žūdavo tautai: sulenkėdavo, evangeliškoje Latvijoje — suvokietėdavo. Lūžis įvyksta 70-tais ir 80-tais metais. Būrelis jaunųjų inteligentų Latgalės centro mieste Rėzeknėje nusprendžia eiti kitu, priešingu keliu — neišsižadėti savo tautos, nešti jai šviesą, ginti jos teises. Jų priešakyje stoja Pēteris Miglinieks, gabus ir drąsus jaunuolis. Būdinga jo pavardė. Jis išneria lygiai kaip iš miglos, lyg iš tamsos. Jis pasidaro latgaliečių tautos prisikėlimo apaštalu. Šiuo atžvilgiu jį galima prilyginti Krišjaniui Valdemarui ir Jonui Basanavičiui. Savo romanų trilogijoje Antons Rupainis kaip svarbiausią asmenybę, kaip didvyrį yra parinkęs Petrą Miglinieką. Bet pirma sustosim prie pačio veikalo autoriaus.

Antons Rupainis yra gimęs 1906 m. rugsėjo 13 dieną Bērzgalės valsčiuje, Rėzeknės apskr. Baigęs 7 skyrių pradžios mokyklą, stoja į Rėzeknės mokytojų institutą, kur parodė tokius gabumus, kad besimokindamas jau vadovavo mokinių chorui ir baigiant 1928 m. valstybės lėšomis buvo komandiruotas Ženevon į jaunųjų mokytojų konferenciją, po kurios 3 mėnesių laikotarpyje keliavo po Šveicariją, Prancūziją, Vokietiją, Italiją ir Čekoslovakiją. Sugrįžęs pradėjo studijuoti muziką Rygos konservatorijoje, bet dėl lėšų stokos turėjo pertraukti. Pradeda mokytojauti. Persunktas tėvynės ir tautos meilės, susikerta su tuometinėm politinėm partijom dėl idėjų jose stokos. Partijų lyderiai jam atsikeršyja: neduodavo pastovios mokytojo vietos ir mėtydavo iš vietos į vietą, bet tai išėjo jo naudai. Pasidarė proga arčiau susipažinti su savo mylimu kraštu, su žmonėm. Nebuvo Latgalėje valsčiaus, kurio Rupainis savo dviračiu nebūtų aplankęs. Visur ruošė chorus ir vaidinimus. Po baisios rusų priespaudos Latgalė kėlėsi viešam gyvenimui.

Jau institute jis parašė pirmą scenos veikalą, bet mokytojavimo metu pasirodė keletas jo veikalų. Dramoje "Pirmie gaili dzied" (Pirmieji gaidžiai gieda) Pēteris Miglinieks gina valstiečių teises prieš dvarininkus. Iš žymiausiųjų veikalų, parašytų 1929 — 1936 m. laikotarpyje tenka paminėti romaną "Baltie tēvi" (Baltieji tėvai), kuris pasakoja apie dominikonų ir kapucinų tėvų veiklą Latgalėje ir jų susidūrimą su senųjų latgalių papročiais ir tikyba. Turėdamas muzikinius gabumus, parašė giesmių (dainų) vaidinimą "Kazas Ezerniekos" (Vestuvės Ežerninkuose). Veikalas buvo numatytas pastatyti Rygoje Dailės teatre, bet dėl politinių intrigų buvo atidėtas. Nepriklausomybės laikais suspėjo parašyti jaunimo dramą "Jauna audze" (Atžalynas) ir romanus "Tumšais plivuris" (Tamsioji uždanga) ir "Gaili pusnakti" Gaidžiai vidurnaktyje).

Vienas iš plačiausių ir reikšmingiausių Antano Rupainio veikalų, kuris bus ateityje sekančių kartų skaitomas, yra jo romanų trilogija "Mara mostas"

(Marija prabunda. Latgalė dar tautoje yra vadinama "Maras zeme" arba Dievo motinos Šv. Marijos žeme). Visuose trijuose tomuose, kaip raudonas siūlas, vijasi latgalių prisikėlimo veikėjo Petro Miglinieko gyvenimas ,pradedant nuo lopšio ir vaikystės ir mokyklinio amžiaus, vėliau plačiai vaizduojant jo veiklą, nukreiptą prieš tautos prispaudėjus, jo kančias ir dramatišką mirtį.

Pėteris Miglinieks (1850—1883) latvių istorijoje ir literatūroje buvo mažai žinomas, vos-vos minimas, bet užtat tautoje plačiai pažįstamas, kaip jos užtarėjas. Apie jį ėjo legendos, jis buvo laikomas net šventuoju.

Nepriklausomybės laikais būrelis entuziastų su Antanu Rupainiu priešakyje stropiai ėmė rinkti žinias apie Petrą Miglinieką. Daug medžiagos įteikė Miglinieko giminaičiai — seserų sūnūs kun. Francis Kemps ir adv. Nikodems Rancans, bet ypatingai daug Petro jaunystės draugė ir patriotė Marcella Gutanė, kuri romane veikia kaip Marcė. Daug dokumentinių leidinių Rupainis yra radęs latgalių istoriko B. Brežgio bibliotekoje. Trilogijos pabaigoje A. Rupainis duoda platų istorinės literatūros sąrašą, taipgi jo veikalas virsta vaizdinga Latgalės praeitimi.

Pėteris Miglinieks yra gimęs Nautrėnų valsčiuje, Rėzeknės apskr. ūkininko šeimoje, bet apie jį yra susidariusi legenda, tartum jis būtų dvarininko Rozenšildo ir pusiau latvės, pusiau čigonės sūnus. Kaip ten bebūtų, jis baigia Rėzeknės augštesniojo tipo mokyklą, nori būti mokytoju ir šviesti tautą, bet jam, kaip katalikui, tai uždrausta. Tačiau jis nenusileidžia ir ieško teisybės. Girdėjęs, kad ją galima rasti pas gubernatorių, su keliais susipratusiais abiturientais vyksta į Vilnių. Girdėję, kad Muravjovo kanceliarijoje atsakingą vietą užima latvis Janis Sprogis, abiturientai su džiaugsmu ir viltimi vyksta pas jį. P. Miglinieks visų vardu išdėsto jų norą mokytojauti ir prašo J. Sprogio pagalbos panaikinti uždraudimą spausdinti knygas lotynų raidėmis. Vietoje džiaugsmo — didelis nusivylimas. J. Sprogis, jaunuolių užkalbintas latviškai, atsako rusiškai su pastebimu latvišku akcentu, paaiškindamas, kad apie mokymą ir dar lotyniškom raidėm Latgalėje ir kalbos negali būti, ir protestantiškoje Latvijoje taip pat turi būti panaikintos gotiškos raidės, ir jų vietoj įvestos rusiškos, visi latviai turi virsti pravoslavais, ir kad, iš evangelikų jau tūkstančiai pereina į pravoslaviją ir parodė ten pat jo pastangomis išleistą kalendorių latvių kalba su rusiškom raidėmis "Latviešu pareizticigas draudzes tapat katolju un luteru draudzes kalendaris uz to 1867. gadu. Vilna v tipografiji gubernskago pravlenija. 1866." (Latvių pravoslavų parapijos taip pat katalikų ir liuteronų parapijų kalendorius ant tų 1867 metų" ir t.t.). Jaunuoliai suprato, kad priešais juos sėdi Muravjovo tarnas, latvis — rusifikatorius, ir nuliūdę grįžo namo.

Po to P. Miglinieks dirbo savo gimtojo valsčiaus raštinėje, vėliau keliuose kituose valsčiuose, visur platindamas uždraustas knygas. Gerai žinodamas įstatymus, drąsiai gynė ūkininkų teises, iškovodavo jiems priklausančius servitutus, teismuose, vietoj advokato, užstodavo kaltinamuosius ir pan. Už tokią jo veiklą tuometiniai galiūnai — rusų biurokratai ir lenkų dvarininkai skaudžiai atlygino. Pradėjo nuolat jį persekioti, pagaliau areštavo, žiemos metu pririšo prie rogių ir varė į tolimą Ludzos apskrities kalėjimą. Po tokių kančių buvo sulaužyta jo gera sveikata ir Pėteris Miglenieks mirė 1883 m., sulaukęs vos 33 metus. Jo laidotuvės Nautrėnų parapijos kapinėse virto didele ir tragiška žemininkų demonstracija. Tenai ir tada jis buvo apšauktas šventuoju.

Savo trilogijoje, kaip kritika sako, A. Rupainis latvių kultūrą ir literatūrą praplečia į rytus ir pietryčius, pagilina latvių tautos istoriją ir etnografiją. Tai yra vienas iš didžiausiųjų tremties dailiosios literatūros veikalų, iš viso apie 1500 puslapių. Veikalas turi didelę patriotišką prasmę, net yra aktualus. Autorius dokumentų ir istorinės literatūros pagalba įrodinėja, kad dideli plotai Drisos, Sebežo, iš dalies Nevelio ir Polocko, o taip pat ir Ostrovo apskričių, kurios liko už Latvijos sienų, priklauso etnografinei Latgalei. Vaizdžiai parodyta, kokiais žiauriais metodais latgaliai anksčiau ir dabar buvo ir yra rusinami. Tokiu būdu A. Rupainio trilogija įneša latvių istorijon naujų aspektų, kurie yra visiškai pripažįstami.

Čia reikia pridurti, kad nepriklausomybės kovų su bolševikais metu 1920 m. vasario pradžioje latvių kariuomenė buvo užėmusi dalį augščiau paminėtų sričių, bet tais pačiais metais rugpjūčio 11 d., pagal taikos sutartį, tos sritys liko anapus sienų. Tada Latvijos seime kilo protestai, kad už sienos liko ištisos latviškai kalbančiųjų katalikų parapijos. Seimas nutarė padaryti ten plebiscitą, bet Sov.. Rusija nesutiko.

Rūpestingos ir pagrindinės šaltinių studijos iš Antano Rupainio yra pareikalavusios ištisus 25 metus, reiškia ketvirtadalį šimtmečio darbo. Nežiūrint kai kurių kalbos, ar stiliaus trūkumų, prieš mus yra didelis ir užbaigtas veikalas, vertas plačiausio dėmesio.

1) Visą tą medžiagą R. paėmė su savim į tremtį. Pradėjo rašyti Vokietijoje, užbaigė Amerikoje.

SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE (SLA)

Jungia lietuvius bendram lietuviškam darbui. Susivienijimo tikslas auklėti lietuvišką solidarumą, išlaikyti lietuvybę šioje šalyje ir remti kovas dėl Lietuvos išlaisvinimo.

SLA gyvybės apdrauda iki $10,000.

SLA gyvybės apdrauda išmokama 20 metų mokesčiais.

SLA Taupomoji apdrauda iki $10,000 — dešimčiai ir dvidešimčiai metų ypatingai naudinga jaunimui. Po 10 ar 20 metų apsidraudęs gauna pilną apdraudos sumą.

SLA mažamečių apdrauda — rimtas jaunuolių aprūpinimas ateičiai.

SLA sveikatos ir nelaimingų atsitikimų apdrauda duoda pašalpos iki 325 dolerių į mėnesį.

SLA apdrauda — SAUGI, NELIEČIAMA ir NEPRARASTINA. SLA galima įsirašyti nariu nuo gimimo dienos iki žilos senatvės.

Tikslesnes žinias apie SLA apdraudą galite gauti SLA kuopose, kurios yra visose žymesnėse lietuvių kolonijose ir SLA Centre, tokiu adresu: Dr. M. J. Vinikas, SLA Sekretorius, 307 30th St., New York 1, N. Y.

KELIO VIDURYJE

KOTRYNA GRIGAITYTĖ

Jie buvo visi namuose. Matildos vaikai žaidė kieme prie šulinio. Jiedu įmetė vandenin degtukų dėžutę ir išpylė smėlį iš kibiriuko. Jie lakstė aplink šulinio rentinį ir krykštė, džiaugdamiesi savo išdaigom. Jų senelis, veterinarijos gydytojas Mikas Vaišvila, vos tepradėjęs šeštą dešimtį, sėdėjo ant gonkų ir nieko anūkams nesakė. Jis net nerūkė, nieku nebuvo užimtas. Jis nebuvo aklas, bet nematė nei vaikų, nei šulinio. Jis tik girdėjo. Girdėjo nuolatinį kriokimą plente ir, atrodė, tai niekad nepasibaigs. Tankai ir tankai, lėktuvai... Pats pragaras. Laura atidarė langą ir išvijo drugį, nežinia kaip patekusį vidun. Ji vaikščiojo pasieniais, ji turėjo ką nors veikti, judėti. Toks dilginantis nerimas buvo apėmęs ją visą — slėpiningas, nusiaubiantis, nešąs kažką nauja, neįtikėtina. Protarpiais jai atrodė, kad visos tos pabaisos yra lyg filmavimui paleistos į ramius laukus išryškinti kontrastą tarp gamtos ir žmogaus išdaigų. Rytoj, rodos, ir vėl bus tylu, lyg po varginančio sapno. Ne, ji negali verkšlenti kaip Matilda ir, linguodama galva, dūsauti, kaip tėvas. Ji meta žvilgsnį į Vytą, į tą marmuru pavirtusį vienintėlį brolį. Jau gera valanda, kai jis taip sėdi lyg be žado, pirštus panėręs į plaukus. Matilda skalbia virtuvėje savo dvynių sūnų drabužėlius. Ji tik prieš keletą dienų atvažiavo pas savo tėvus prie Šešupės, palikusi vyrą bedirbantį Kaune "Pienocentro" rūmuose. Jai nejučiomis nurieda ašara į jos pačios delnus, betrinant tų mažulių marškinėlius. Matilda vis žiūri į plentą. Gal pasirodys jis, jos vyras, išnirs šiapus plento, pasuks trumpu keleliu link jos tėvo namų. Nejaugi šita šliaužianti geležinė masė būtų užtvenkusi visus kelius?

Vaišvilienė ruošia vakarienę rami ir rodos nieko daugiau nemato, tik apie tai, ką veikia. Net nustemba Laura, pravėrusi duris virtuvėn. Valgiai beveik sudėtingesni, negu kasdien. "Ligšiol aš dar nepažinau savo motinos", mąsto ji. "Tai reiškia, kad ji viena nori atsverti mus visus užgulusį sunkumą".

— Nešk, dukrele, į stalą, — taria ji paprastai.

— Ak, mama, aš dar nė stalo nepadengiau, Laura deda atgal ant plytos dubenį su bulvių koše.

— Paskubėk, kad neatauštų, žinai, košė kietėja ir darosi nebeskani.

— Ar tai svarbu, mama, šiandien?

— Mes juk gyvename! Ar čia kas pasikeitė tarp šių sienų?

Laura tylėdama žengė į valgomąjį. Brolis vis tebesėdėjo prie stalo kampo, bet buvo pasisukęs nuo jos. Ji matė tik baltų marškinių nugarą ir gražiai apkirptą kaklą. Saulė leidosi. Skaistus jos raudonumas krito ant senoviškos indaujos su gaubto stiklo durelėmis viršutinėje dalyje. Už jų spindėjo spalvoti stiklai — kristalo imitacijos ir japoniška cukrinė su tokiomis pat lėkštėmis. Kitas langas į šiaurę. Pro jį matyti kiemas. Vaikai tebežaidžia. Jie baigia griauti malkų kūgį gale daržinės. Vytas pakyla nuo stalo, kai Laura pradeda dėlioti lėkštes, ir įsminga lango rėmuose. Jis nejučiomis grįžta savo vaikystėn. Kaip čia seniai, rodos, ir jis buvo mažas. Siautė su Matilda po daržinę, o Laura čia pat prie trobos miegojo vežimėlyje. Mama bardavo abu vyresniuosius už alaso kėlimą. Tada tėvas važinėdavo gydyti ūkininkams gyvulių vienarkle brikele, kurią lengvai traukdavo nedidukas, riestasprandis sartis. Jiedu su Matilda ilgai negalėjo pamiršti sarčio, kai jį pakeitė motociklas. Taip, jis gerai atsimena, kai abu su Matilda bliovė, kada jų sartį vedėsi iš kiemo du nepažįstami žmonės, o tėvas laikė suspaudęs pinigus saujoje. Po to kiemas liko tuščias kaip niekada. Nebebuvo daugiau reikalingas lovys ir nebereikėjo aplink jį pabarstyti smėlio, kur buvo ištrypęs sartis. Dabar čia auga minkšta, graži žolė, lyg žalias pliušas, kurios nereikia nei pjauti, nei karpyti. Nejučiomis sarčio prisiminimai rišosi su šia diena — netekti, prarasti viską per tas motorizuotas pabaisas kas žino, prarasti gal net pačią gyvybę.

Visa šeima susirenka prie stalo ir abu trimečiai dvyniai, kaip dar maži liūtukai, įsiveržia vidun. Jie irzlūs ir pavargę. Matilda su motina pasiima po vieną ant kelių ir maitina bulvių koše su saldžiu pienu. Laura prižiūri stalą, laikas nuo laiko pakildama ko nors atnešti iš virtuvės.

— Labą vakarą! — pasigirsta pažįstamas balsas prieangyje ir Laura įveda svečią.

— Sveikas, Sauliau, — atsako Vytas už visus.

— Sėskis, Sauleli, prie stalo, — taria Vaišvilienė.

— Ačiū, ponia, aš sotus.

— Sotūs ir mes, kaimyne. Atrodo, kad visi iš karto dantis pametėm, net košės neįkandam, — atsiliepė veterinarijos gydytojas.

— Visko buvo galima tikėtis ,tik ne to, kad pasiduotumėm be šūvio, — Vytas išspaudžia žodžius pro sukąstus dantis.

— Taip, kapitone, pasidavėm be šūvio ir sėdime baltus marškinius užsivilkę, lyg raudonojo krikšto belaukdami, — prideda Saulius.

— Ar jūs manote, kad turėjote pasielgti kitaip, negu įsakė jums vyriausybė? — atsigręžia Vaišvilienė į abu karininkus.

— Bet ko vertas toks įsakymas, ponia? — skėsteli rankomis leitenantas Saulius.

— Argi turėjote patys pulti į savižudybę? Juk matote, kad ta metalinė barškuolė iš Rytų neturi pabaigos, — moteris parodė akimis į plentą. — Mūsų ir taip maža. Ir mes taip pigiai slystumėm jiems į nąsrus...

— Tai būtų garbingiau, negu nusivilkus kario uniformą bailiai laukti prarijimo! — beveik šaukia Vytas.

— Argi nieko nėra daugiau pasaulyje? Tiktai garbė, mano sūnau? — taria ji ramiai. — Ar dėl jos jūs atiduotumėt išniekinti priešui savo motinas, seseris ir mylimąsias? Juk vistiek neįstengsite jų apginti! Ar dėl garbės jūs paaukosite savo vienintelę gyvybę? Ir jūs manote, kad pasaulis tai pastebės? Niekam jūs nepadarysite įspūdžio keliais šūviais, o jie, tie nuožmogiai, atvertų skerdynes iki mažiausio kūdikio. Jau praeitis, kada garbė buvo ašis, apie kurią viskas sukosi. Šiandien pasaulis rafinuotai klastingas. Išlikti gyvais, gausingais skaičiumi ir stipriais dvasia. Štai, ko mums reikia. Kalba į jus ne mokslininkas, ne politikas, ne karys. Kalba moters, motinos širdis...

— Taip. Kalbant motinai, mes esame tiktai vaikai, — taria Vytas.

— Mes jau išgyvenome vieną karą, — ji tęsia vėl. — Mačiau visą jo šlykštybę ir siaubą. Taigi... Nepamiršiu aš, kol gyva, praleistos nakties įgriuvusioje žydkapių duobėje. Ten pasislėpiau nuo sužvėrėjusių kareivių, šios metalinės barškuolės tėvų. Būti apdraskytai žmogaus pavidalo sutvėrimo yra baisiau už mirtį. To negalima pakelti, tikrai ne...

Ji nuleido nuo kelių anūką. Matilda vaikus nuvedė miegoti.

— Mama, tai daugiau įsivaizdavimas ir baimė. Nevisur, nevisada ir neviskas kartojasi, — nuneigia sūnus.

— Tu taip manai. Tau gera būti abejingam. O ar žinai, kodėl aš netekau vienintelio brolio devintoje jo gyvenimo dienoje? Jums visada sakydavau, kad Vincukas mirė mažytis. Tai tiesa. Tegul man atleidžia gerasis Dievas, kad jo mirties paslaptį šiandien išduodu.

Vaišvilienė truputį pabalo. Ji braukė sau pirštus, lyg jie būtų staiga nutirpę, ir žiūrėjo į žemę.

— Tą vakarą penki kareiviai įsiveržė vidun, — tęsė ji, — o mudvi su motina, pasigriebusios kūdikį, smukome rūsin pro atidaromą lentą trobos grindyse. Tėvas spėjo dar užtraukti komodą ant tos vietos. Tėvą jie žiauriai mušė ir vis nesiliovė jieškoję. Mudvi su mama ir alsuoti nustojome, bet tas mažytis pradėjo čirpti. O jie, ten viršuje, nutilo ir klausėsi. Vincelis vis sourdėjo ir keistai šnypštė. Paskui nutilo. Kareiviai išėjo šlykščiai besikeikdami. Mes dar girdėjome jų tolstančių žingsnių kurtų kaukšėjimą. Mes pamažu pajudėjom iš vietos. Motina, lipdama iš rūsio, susmuko laiptuose. Iš jos bejėgių rankų žemyn slydo kūdikis. Sugriebiau jį. Mano mažasis brolis buvo negyvas. Mama tai žinojo. Praėjus kuriam laikui, ji paėmė Vincuką, jau atšalusį, vėl ant rankų ir šnabždėjo silpnu balsu: "Mano sūneli, atleisk man. Turėjau tave paaukoti, kad ją išgelbėčiau. Tu dar vos dienos šviesą teišvydai, o ji pačioje jaunystėje". Po tų žodžių ji ėmė balsiai raudoti. Sekančią naktį praleidau žydkapių įgriuvusioje duobėje. Jauna mergaitė viena žydkapiuose, tarp vaiduoklių baimės, tarp kareivių siaubo... Tačiau ten buvo saugiausia. Nepamiršiu aš niekad tos nakties...

Jie visi sėdėjo prie stalo tylūs ir nuleidę galvas. O plente spengė, barškėjo. Laura lėtai atsistojo. Jos ranka šliaužė kėdės atrama brolio pusėn, nejučiomis ji pati palinko į jo petį.

— Vytai, tas garbės šūvis būtų baisus! — sušvokštė ji. — Ak, Dieve mano, ar buvo kada nors šiuose namuose kalbama apie panašius dalykus! Aš net nežinojau, kad gali šitaip būti, kad mirtis nėra pats baisiausias dalykas pasaulyje.

— Tai tiesa, — patvirtino Vytas, — ir kaip tik dėl to aš ir sielojuosi. Mirti vistiek vieną kartą reikia ir yra verta mirti, jei tai suteikia kitam gyvenimą. Savam žmogui gyvenimą! O mes bėgame nuo jos...

Laura nusigręžė ir paslėpė veidą delnuose. Jie visi suslžvalgė tarpusavyje. Saulius pakilo, apkabino jos pečius ir švelniai atgręžė į save.

— Klausyk, Laura! Su kiekviena diena mes vis daugiau sužinome, o aš noriu, kad tu dabar sužinotum, jog mažytę Laurą labai, labai myliu... Kol esi mūsų saugoma, tau joks pavojus negręsia. Nusišypsok. Sutik su rytdienos sprendimu. Gal jis visai nebus toks baisus, kaip mums atrodo. Tau į žydkapius bėgti tikrai nereikės, nes mudu su Vytu nepaleidome nė vieno nusikalstamo šūvio ir tie raudonarmiečiai turės laikytis savo pažado...

— Ir judviem su Laura iškels vestuves, — šyptelėjo Vytas, — nes pataikėte progą meilėje prisipažinti. Ir dar prie tokių svarbių, metalinių, liudininkų...

Vytas buvo aštrus, tačiau ir lyg jautė kokį dėkingumą Sauliui už Lauros paguodimą. Laura buvo jų namų žiburys, ta žavicji Laura, vos baigusi gimnaziją, pilna svajonių ir jautriausių vilčių.

— Aš visai nejieškojau progos, mano bičiuli, — atsikirto Saulius draugui. — Meilė taipgi ateina be progų, nežinia iš kur ir kodėl...

— Gerai, vaikai. Mokėkite džiaugtis kiekviena gyvenimo akimirka, — sako Vaišvilienė ir pradeda rinkti nuo stalo indus.

Tarsi vėjinio malūno sparnai būtų apsisukę keturis kartus. Okupantai po metų pasikeitė: rytieti išvijo vakarietis, o kai pirmasis po trejeto metų vėl ėmė grįžti, sujudo visi, sujudo ir Vaišvilų šeima. Vieną tvankią liepos mėnesio dieną jie svarstė — bėgti į vakarus, ar pasilikti čia.

— Bėgti, tiktai bėgti! — beveik šaukė Matildos vyras Bronius. Jis lakstė po kambarį ir duso nuo savo paties žodžių. Jo tėvus ir seserį su mažais vaikais rusai išvežė savo pirmo atėjimo metais į Sibirą. Jis pats vos bepajėgė išsislapstyti iki vokiečių atėjimo. Matilda jam dabar tyliai, ramiai pritarė. Tačiau širdį Matildai gėlė nevien dėl tėvo ir uošvių su vyro seserimi, išvežtų anąmet. Jų jau nebesugrąžinsi. Tiktai kaip skirtis su motina ir broliu? Vytas kietai nusprendė pasilikti. Laura mėto žvilgsnį tai į vienus, tai į kitus. Ir Saulius čia pat.

— Tark žodį, Sauleli, bent tu, — sako Laura, kuri jau išaugusi į dailią, žvalsvaakę merginą su rusvų plaukų metmenimis ant pečių. Jie kantriai laukia karo pabaigos, kad galėtų susituokti. Kitaip motina nepritaria.

Saulius žvilgteri į Vytą.

— Mudu trauksime į girias, Sauliau! — ryžtingai sako Vytas.

— Mama, — kreipiasi Laura, — tu galėtum juos perkalbėti.

— Ne, mano vaikeli! Šįkart laikysiuos jų. Turi kas nors budėti savame krašte. Negali juk visi išbėgti.

Vytas atsigręžė į motiną:

— Mamute, keliauk su Matilda ir Laura. Mes būsime miškuose, o tu viena...

— Aš stiprinsiu jus čia pasilikdama. Jūs abu našlaičiai mano sūnūs. Jums reikalinga motina. Jei reikės, išsikelsiu ir aš arčiau miškų, manau, galėsiu būti jums naudinga šiuo tuo...

— Mamyte, ir aš pasiliksiu, — prisiglaudė Laura prie motinos.

— Geriau keliauk į vakarus, dukrele. Rytai vistiek baisesni už vakarus. Matildai reikia gelbėti vaikus. Tu pati jauniausia, tau dar priklauso didžiausia gyvenimo dalis.

Ji sutiko su motinos sprendimu.

Visu keliu į vakarus Laura buvo atsigręžusi atgal. Ji nebuvo tikra savimi, ar nešoks iš vežimo, ar nebėgs į namus. Tik Broniaus prigąsdinta, jog kulka ar granatos skeveldra pasitiks nepasiekus namų, ją sulaikydavo. Kartą net piktai savo svainiui atsikirto:

— Vis lengviau numirti arčiau savo žemės, negu nusibasčius nežinia kur!

— Bet tu galėtum papulti teisiog į kareivių rankas, neišmintingas padare! Ar apie tai pagalvoji? — pagrąsė Bronius.

Laura tylėjo. Tylėjo užspaudusi visą aitriąją kančią ir daugiau nepriešlaravo saviesiems. Bekeliaujant

Prūsuose juos pasiekė žinia, kad rusai atmušti. Žinia pasitvirtino. Pabėgėliai apsistojo keletui dienų vienaname bažnytkaimyje. Vaikams buvo reikalinga daktaro pagalba, nes, negaudami normalaus maisto kelyje, sirgo. Laura vis buvo susimąsčiusi ir nekalbi. Ji nusišypsodavo tiktai mažiesiems, prabildama į juos pasakos žodžiais, kuriais ir pati taip norėtų patikėti. Jie praleido penketą dienų. Kai atėjo laikas į vežimą sėsti, Laura ryžtingai tarė:

— Aš pasiliksiu čia! Juk mes visi nešamės viltį, kad greit grįšime atgal. Gal tikrai taip bus. Aš nenoriu perdaug nutolti. Čia yra keletas pažįstamų lietuvių, jie taipgi pasilieka dar. Jei reikės, prisivysime. O dabar — likite sveiki! Ar šiaip, ar taip aš — viena... Jūs esate visi tampriai surišti tarpusavyje. Aš labai jus myliu ir man atsisveikinti nelengva. Supraskite, nesmerkite...

Liesos dvynių rankutės apsipynė apie jos kaklą ir tai buvo jai sunkiausia. Vaikams buvo gaila ir Lauros pasakų, kurios pasilieka su ja. Jie ilgai mojavo vežime, net pasistiebdami, o ji vis tebestovėjo kelio viduryje, tokia augšta, graži ir visų mylima. Dar ilgai švytavo ore mažos vaikų rankos, kol ratai nuriedėjo pakalnėn. Laura lyg žemėn smego, darėsi vis mažesnė, kol pagaliau visai išnyko.

Stiprus šaltis įsisuko prieš Kalėdas šiaurinėje Bavarijos dalyje. Rosenheime, lietuvių stovykloje, buvo jau seniai po vakarienės. Matilda Narbutienė prisiminė, kad jos skalbiniai dar tebekabo ant virvės. Ji užsimetė vyro švarką ir basnirta išėjo pro duris. Nakčiai palikti skalbinių lauke negalima. O ji juk susiskalbė prieš šventes viską, ką geresnio dar turėjo. Glėbin suėmusi pasitaikiusius vyro ir vaikų baltinius ji sumetė ant cirata užtiestos lovos ir išbėgo atgal. Tuo laiku į duris pasibeldė svetys. Niekas neatsakė. Svetys pravėrė duris. Vidutinio didumo kambarys buvo pusiau lentomis atitvertas. Kažkas knarkė už tų lentų. Čia gi buvo keturios lovos po dvi abiejuose šonuose. Už pastyrusių nuo šalčio skalbinių krūvos buvo matyti dvi šviesios galvos ir keturios nedidelės rankos, nerūpestingai išmėtytos į šalis. Ant stalo, įskilusioje lėkštėje nebaigtas valgyti, sviestu apteptas duonos gabaliukas. Jame lengvai ir mikliai nučiuožę priekiniai platūs dantys, tartum prilaikomi šoninių mažesniųjų, sudaro staigų pusratį. Tai neabejotinai vaiko kąsnis. Šilumoje pamažu linksta žemyn vaikų trikotinės kiškos ir vyriškų marškinių ilgos rankovės. Šviežias, atsineštas su šalčiu, baltinių kvapas gaivinančiai plinta tvankiame kambaryje, nuslopindamas iš geležinės krosnelės prasiveržusius dūmus. Svetys stovi viduryje aslos besižvalgydamas, tačiau beveik tikras, kad tie du miegaliai spintos šešėlyje yra Narbutų. "Jie čia keturi" — taria sau. Tiek yra lovų. "Bet Laura, kur ji?"

Matilda vos įlindo pro duris su glėbiu sustyrusių paklodžių. Atrodė, kad ji įsipainiojusi į sulaužyto laivo būrę. Ji net nepastebėjo svečio viduje. Tik, kai sumetusi skalbinius ant lovos atsigręžė uždaryti durų, staiga krūptelėjo ir pridengė ranka burną, kad nesušuktų.

— Nebepažįsti manęs, Matilda?

— Sauliau!.. Dėl Dievo, ar tu, ar tavo dvasia...

Jis vis dar nesiryžta ištiesti rankos ir stovi pablūdusiomis akimis.

— Aš tas pats. Atsivijau Laurą, kad ir po kelių metų...

— Laurą... ak, ir vėl... Sakai Laurą? Prisėsk, vėliau apie tai. — Priėjusi pabučiavo Sauliui į skruostą. — Dabar tikiu, kad tu gyvas. O Vytas, o mama?... — ji klausia nekantriai ir laukia atsakymo praverta burna.

— Palauk, dar turime laiko.

— Kaip tu čia atsiradai? Per geležinę uždangą juk neįmanoma praslysti.

— Šiaip taip, per Lenkiją, aplinkiniais keliais. Dabar aš vadinuosi kitaip. Užmiršk, kad buvo toks Saulius Petkus. Kai palikau visiškai vienas, nebeištvėriau. Aš niekada nebuvau taip drąsus ir tvirtas, kaip Vytas. Vis eidavau jam iš paskos. O kai nebebuvo, ką sekti, išėjau Lauros ieškoti.

— Dieve, ak, kas atsitiko su jais, su mama ir Vytu?

— Palauk, sakyk, kur Laura?

— Sutik su likimu, Sauleli...

— Kas?

— Jos jau neberasi.

— Ką sakai! Neberasiu Lauros? Ji ištekėjo...

— Ne. Ji mirė. Kelyje ji atsiskyrė nuo mūsų, kad laikytųsi arčiau jūsų. Ji vis turėjo viltį greit grįžti namo. Fronto staigus posūkis ir ji su keliais lietuviais papuolė raudonarmiečiams. Tai buvo viename dideliame dvare. Pradėjus kareiviams siautėti, ji su kitom dviem mergaitėm pasislėpė javų sandėlio trečiame aukšte. Kažkas iš vietinių išdavė jas. Pavojui artėjant, ji šoko pro langą ir užsimušė. Mačiusieji tą įvykį, liudijo...

Ji užspringsta savo žodžiais ir nuleidžia galvą. Kai po valandėlės ji vėl pažvelgia į svetį, sušunka išsigandusi:

— Sauliau, nedrebėk taip! Mes nieko pakeisti negalime. Laura tave labai mylėjo, tebūna tau paguoda.

Ne, jis jau nebegirdi, ką sako Matilda. Jam pinasi iš tolo atitrūkę garsai, palaidi žodžiai... "būti apdraskytai sužvėrėjusio žmogaus, baisiau už mirtį... Aš net nežinojau, kad mirtis nėra baisiausias dalykas pasaulyje... Sekančią naktį praleidau žydkapių duobėje... Mano sūnau, tave turėjau paaukoti... kad ją išgelbėčiau..."

— Išgerk, gal bus kiek geriau, čia Bronius buvo pasidėjęs, liko dar keletas stikliukų... Būtinai išgerk! — sako Matilda, pildama ir degtinė laistosi jai ant pirštų.

Saulius negėrė. Net nepažvelgė. Sugniaužti kumščiai konvulsingai virpėjo ir kilo prie jo paties galvos. Ir kada jis pats pradėjo daužyti sau galvą, Matilda, išgąsčio apimta, buvo bebėganti pro duris pagalbos šaukti pamišusiam žmogui, tačiau ji atsimušė į savo vyro krūtinę. Jis grįžo pačiu laiku iš kaimo.

Kai svečias atsipeikėjo ir kiek nurimo, Matilda vėl ėmė klausinėti jį apie namiškius.

— Vytas mirė, — pasakojo Saulius. — Mirė didvyriškai. Paskutinį šovinį sau, kai matė, kad nebėra išsigelbėjimo. Jo lavoną numetė miesto aikštėje. Ten jį aplankė motina. Ji bučiavo jo veidą, šluostė pridžiūvusį kraują: "Aš esu persilpna motina, kad galėčiau tavęs išsiginti, mano sūnau... Mano gyvenimas buvo tik tau reikalingas... Dabar man vistiek... Esu viena, visai viena..." Ji kalbėjo ramiai, be ašarų, o jie klausėsi. Jie persimetė žvilgsniais ir tarė pašaipiai: "Na, taip greit mes tavęs nenugalabysim, boba! Dar turėsi atsakyti už tokį gerą sūnų". Aplink visi kvatojosi. "Nedaug jums teks vargo su manimi, vyručiai", karčiai atsakė motina. Atsistojusi, ji pamatė vaistininko Zilbermano sūnų stovintį su jais. Juodviejų žvilgsniai susitiko. Motina juk slaptai šelpdavo Zilbermanus maistu, kai naciai buvo uždarę juos į getą. Dabar jaunasis Zilbermanas buvo labai įtakingas žmogus pas bolševikus. Jo sesuo kadaise gimnazijoje draugavo su

KOSTAS KALINAUSKIS

Kovo mėnesį "Amerikos Balsas" paminėjo devyniasdešimt trečią sukaktį nuo dienos, kai Vilniuje nuo okupanto budelių rankų žuvo vienas tauriausiųjų Lietuvos laisvės kovotojų — Kostas Kalinauskis. Istorikas Dr. Kostas Jurgėla, pirmiausia apžvelgė Kalinauskio kilmę. Simono Kalinauskio ir Veronikos Ribinskaitės sūnus, Kostas Kalinauskis gimė 1838-tais metais sausio 21 d. Mastaulėnų kaime, Jazlavo parapijoje, Gardino srityje. Jo tėvas, smulkus Lietuvos bajorėlis, užsidėjo audyklėlę Jakušaukos kaime, netoli nuo Svisločiaus, kur anuomet dar kalbėta lietuviškai, bet dabar jau kalbama gudiškai. Baigęs penkiaklasę Svisločiaus progimnaziją, Kalinauskis vėliau lankė Vilniaus licėjų. Kadangi rusai jau buvo uždarę Vilniaus universitetą, tai Kalinauskiui, kaip ir kitiems į mokslus prasimušantiems lietuviams, reikėjo mokytis svetur, ir jis įstojo į Maskvos universitetą. Nešališkas istorikas, Boleslovas Limanovskis, taip rašo apie Kostą Kalinauskį: "Kiti studentai vadindavo jį Demokratiniai-Tautinių Idealų Apaštalu. Jis buvo visuomet pasiruošęs paskutiniu duonos gabalu dalintis su savo tautiečiu, ir prisiimti svetimą kaltę, kad apsaugotų draugą. Todėl kiti studentai labai jį gerbė ir mylėjo... Jis buvo išvarytas iš universiteto už laikymą uždraustų knygų — tarp kitko, prisiimdamas savo draugo nusikaltimą — ir išsikėlė Petrapilin. Baigęs universitetą, jisai ten gavo darbo viešojoje bibliotekoje... Jis buvo pasišventęs paprastai liaudžiai ir federacinei Lenkijai".

Pirmasis 1863-čiųjų metų Lietuvos sukilimo galva, Jokūbas Geištaras, dešiniojo arba "baltojo" sparno žmogus, taip rašė apie Kostą: "Greta savo karšto patriotingumo, Kalinauskis mylėjo liaudį, griežtai smerkė dvarininkiją... Nepalyginamojo patvarumo ir asmeninio pasiaukojimo žmogus jisai atstovavo gražiausią ir skaisčiausią pogrindžio darbuotojo tipą. Šisai vienas žmogus pavadavo šimtus, kadangi jis žinojo kaip veikti, kaip aukotis ir kaip išvengti atidengimo. Jo teorijos kartais buvo perdaug lakios ir nepraktiškos, jo logika vingiuota ir aistringa, bet jo teisumo ir teisingumo jausmas buvo didelis. Jis buvo pravardžiuojamas chamu: ir tuo didžiavosi... Jis rašydavo atsišaukimus į liaudį. Kai sukilimas prasiveržė, jis daugiausiai prieštaravo Varšuvos vyriausybei, nes jisai buvo tam tikro laipsnio separatistas... Kautynių metu vedama polemika dėl sienų tarp Lietuvos ir Lenkijos parodo jo palinkimą į smulkmenas... Anot jo, visą pasitikėjimą tenka sudėti liaudžiai: bajorai turėtų laikytis nuošaliai... ir jei bajorai norėtų dalyvauti ginkluotoje kovoje — jie turėtų tarnauti kitose apskrityse, kur jie nepažįstami".

Toliau Geištaras rašo apie Kostą Kalinauskį sukilimo įkarštyje. "Jisai būtų galėjęs bėgti iš Vilniaus, bet jis niekad netgi nesvarstė tokios galimybės, kadangi jis teigė, kad jo — kaipo pogrindžio pirmutinio veikėjo — pareiga buvo tapti paskutiniąja Muravjovo teroro auka. Ištisą pusmetį gaudomas, jis nuolat rodė gyvybės žymių... Patsai medžiojamas, jis nuolat asmeniškai stebėjo kiekvieną egzekuciją. Jį suėmus, jisai į klausimus atsakinėjo su savigarba, vadindamas save Lietuvos Diktatorium. Jei yra tiesa, — rašo Geištaras, — kad jisai per paskutinį tardymą sakėsi mirsiąs taikoje su savim, kadangi jisai laimėjo dalį savo siekimų — 'Liaudis įsigijo žemę ir bajorijos skaičius perpus sumažėjo' — tai tas rodytų, jog jisai ligi galo buvo ištikimas savo žcdžiams, kuriuos jisai man sakė Prano namuose. Tačiau aš, intymiai jį pažindamas, sprendžiu, kad tardytojai iškraipė jo žodžius. Jo mintis buvo ta, kad — baudžiavą panaikinus — beliks viena tauta, be skirtumo tarp dvarininkų ir liaudies".

Geištaras rašo, kad viename posėdy buvo nutarta mirtimi nubausti išdaviką. Vilniaus pogrindžio komendantas Malakauskis pranešė pavardę savanorio, kuris turėjo mirties sprendimą įvykdyti. Kalinauskis pasakė: negalįs leisti to paskyrimo, kadangi "tai žmogus su žmona ir su keliais vaikais, o gi sprendimui vykdyti mes turime žandarų". Geištaras rašo: "Aš priėjau prie Kosto, visu nuoširdumu jį pabučiavau, sakydamas: Tu, mano mielas bajore! Sumišęs Kalinauskis teiravosi — kame čia dalykas? Draugams besijuokiant, paaiškinau, kad ši silpnybė — arba tikriau sakant širdies prakilnumas, kurį tu prikiši bajorijai, yra žymiu laipsniu tavoji, nes tu neaukotum žmcgaus su šeima. Tikrai, ši mūsų silpnybė — yra mūsų tautos pasididžiavimas".

Artimas Muravjovo bendradarbis rusas Mošolovas taip rašo apie šį taurų lietuvį: "Kalinovskis buvo dvidešimt šešerių metų amžiaus, stipraus sudėjimo, su išraiškos pilnu griežtu žvilgsniu; plaukai viršugalvyje sušukuoti atgal; taip jisai atrodė, kai aš mačiau jį kalėjime, kelias dienas prieš jo egzekuciją. Jam davė plunksną ir popieriaus ir leido išdėstyti savo mintis apie laisvę. Dailia rusų kalba jisai parašė gana įdomią tezę apie rusiškos valdžios santykius su lenkiškais Vakarų Apygardos gyventojais. Tarp kitko, jisai reiškė savo įsitikinimą apie valdžios veiksmų nepastovumą ir savo visišką panieką rusams valdininkams, kurie atvyko jo tėvynėn... Kalinovskio egzekucija įvyko 1864 m. kovo mėnesį ar vasario gale ir buvo, berods, paskutinė egzekucija Vilniuje. Buvo giedras ir šaltokas rytas. Kalinovskis į mirtį žengė tvirtais žingsniais. Atvykęs į aikštę, jis atsistojo veidu į kartuves ir retkarčiais pasižiūrėdavo į minią tolumoje. Kai jam skaitė sprendimo patvirtinimą, jisai mėgino

---

Laura, kuri beveik atidavė gyvybę, lankydama žydaitę gete. Motina kreipėsi į jį su priekaištu: "Nebeatsimeni mūsų, draugas Zilbermanai, nieko neatsimeni..." Jis gudriai nusišypsojo ir pasakė, kad atsimena, kad turi nebaigtų sąskaitų su jos šeima, kad pasiims ją tardymui. Ir nusivedė. Paskiau jis dėkojo už teiktą pagalbą, klausinėjo, kur kiti, kur Laura, žadėjo, kaip senai, nieko nedaryti, tik prašė teikti žinias apie partizanus, nes jo nuomone, partizanai be reikalo kvailioja, nesugeba įsijungti į socialistinę kūrybą. Ją paleido, įprašęs šnipinėti, o ji namuose nebegyveno. Prisiglaudė pas vieną ūkininką pašešupyje. Prieš išvykdamas aplankiau ją. Buvo sunykusi, bet nepalūžusia dvasia. Ji neprarado vilties jus pamatyti, prašė perduoti jos karštus sveikinimus visiems. Ji palaimino mane kaip tikrą sūnų... išleido Lauros jieškoti.

Jis tyli valandėlę, kažką mąsto. Jo akys panyra į netolimos praeities rūkus. Jo veidas keičiasi: tai prabėga vos įžiūrimi pragiedruliai, tai vėl tamsus šešėlis užslenka. Pagaliau jis taria tyliai ir švelniai, lyg regėtų tą, dėl kurios leidosi į šią kelionę:

— Laura, mažyte Laura, jei prie tavęs būtų buvusi motina, kurios visi klausėme, tu nebūtumei likusi kelio viduryje.

Redaguoja Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Laikin. Centro Vald. Darbo Prezidiumas.

ATVIRAS LAIŠKAS ŠAULĖMS

ŠAULĖ M. VALIŪNIENĖ, Torontas, Kanada

Namas negrius — iš baimės jūs neišlakstykit
"Jeigu audra ištikus verstų stulpą vieną
Iš tų, kurie prilaiko jūsų namo sieną,
Tik vieton ano stulpo tąją pačią dieną
Tuoj kitą statykit!"

(Vincas Kudirka)

Tur būt, niekuomet neišnyks iš atminimų mūsų drauge išgyventi įspūdžiai laisvoj Tėvynėj Lietuvoj, šauliško darbo dirvoje. Malonu prisiminti anuos laimingus laikus, kada įvairių švenčių progomis Lietuvos miestų gatvėmis žygiuodavo uniformuotų sesių ir brolių šaulių gretos su lietuviška daina, su šypsena lūpose, su gilia savai idėjai ir savam kraštui meile širdyje.

Tėvynę okupavus priešui, mūsų eilės buvo žiauriai išardytos. Daug sesių ir brolių šaulių tapo ištremti į šaltąjį Sibirą vergais. Toks pat likimas laukė mūsų visų, bet Dievo Apvaizda nulėmė mums kitokius gyvenimo kelius: atsiradome tremtyje, ir, po kelių metų benamių vargų, gyvename laisvojo vakarų pasaulio kraštuose. Mūsų šauliškas darbas kuriam laikui buvo nutrūkęs, bet pati a.a. Vlado Putvio į mūsų širdis įdiegta šauliškoji idėja niekuomet nebuvo užmiršta. Ji liko visuomet jautri ir gyva kiekvieno šaulio, šaulės širdyje. Ji augo, brendo ir laukė progos vėl išsiskleisti.

Pagaliau šauliai vėl sujudo, subruzdo, ėmė rikiuoti smarkiai praretėjusias savo eiles, vėl stodami į kilnų ir didingą darbą po žalia Šaulių vėliava, kurioje blizga tas pats šūkis — NEPRIKLAUSOMAI LIETUVAI! Tik man labai liūdna, kad sesės šaulės, daugumoje buvusios net vadėmis ir veikliomis narėmis, vis dar nesugrįžta. Palyginus su vyrais, jų skaičius dar labai mažas. Man kyla klausimas, kodėl taip yra? Ar vyrai jautresni, ar sesės perdaug kuklios pasidarė? Kai kurios teisina save, kad esančios jau perdaug pasenusios. Mielos sesės, tuo nesiteisinkime! Kad esame senesnės, negu buvome Lietuvoje, tai tiesa, nes laikas nestovi vietoje; bet kol nėra jaunesnių, tol negalime ramiai sėdėti. O kur esama jaunesnių sesių — tai ir ten joms bus naudinga mūsų medžiaginė ir dvasinė parama, mūsų organizacinio darbo patyrimas... Žodžiai moko, pavyzdžiai patraukia. Nelaukime ir nenorėkime iš jaunesniųjų idėjinio darbo, kol pačios nedirbame. Jaunimo

---

įterpti pastabas šauksmu. Pavyzdžiui, kai paskaitė jo vardą: bajoras Vikientij Kalinovskij, jisai sušuko; Mūsų tautoje nėra bajorų, mes visi lygūs. Policmeisteris pakratė galvą ir paprašė tylėti".

Jaunasis Kalinauskis iš mirties kameros parašė savo paskutinį — sekančio turinio laišką, šį kartą baltgudžių kalba: "Mano broliai, mylimieji mužikėliai! Aš rašau jums iš po maskoliškų kartuvių, galbūt, jau paskutinį kartą. Man skaudu, apleidžiant gimtąją žemę ir jus, mano mieli tautiečiai. Mano krūtinė plyšta, mano širdis sprogsta, bet aš nesigailiu mirdamas už teisingumą jums. Broliai, priimkite mano žodžius su pasitikėjimu, nes jie pasieks jus iš kito pasaulio, ir aš rašau galvodamas tiktai apie jūsų gerovę. Broliai, nėra didesnės laimės pasaulyje, kaip turėti išmintį ir šviesą galvoje. Betgi — kaip naktis ir diena nevaikščioja drauge, taip ir tikrasai apsišvietimas nesiporuoja su maskoliška vergove. Tol, kol ta vergija viešpataus mūsų šalyje, tol neturėsime nei tiesos, nei gerovės, nei šviesos, tai mus valdys kaip gyvulius, ne mūsų pačių gerovei, bet mūsų pražūčiai. Todėl, kada tik nugirsite, kad jūsų broliai nuo Varšuvos apylinkių kovoja už Tiesą ir Laisvę, nepasilikite neveiklūs: griebkite betkokį ginklą po ranka — ar dalgį, ar kirvį — ir sukilkite visi, kovokite už savo teises kaip žmonės ir tauta, už savo tikėjimą, už savo gimtąją žemę. Nes aš nuo kartuvių sakau tau, liaudie: tu tik tada gyvensi laimingai, kai maskoliaus nebebus ant tavo sprando. Bo ja tabie z pod šubienicy każu, Narodzie, što tahdy tolko zażyvieš ščaslivo, kali nad taboju Moskalia užo nia budzie".

Kalinauskis mirė kartuvėse Lukiškių aikštėje Vilniuje 1864 metais kovo devynioliktą, ar dvidešimt trečią — anų laikų šaltiniai nevisai tuo klausimu sutaria.

akys į mus daugiau atkreiptos, negu mums kartais atrodo. Veiksime mes pačios — veiks, judės ir jaunesniosios sesės.

Darbų Lietuvoje turėjom dar daugiau negu čia. Namų ruoša, virtuvė ir kiti dalykai tikrai daugiau laiko pareikalaudavo. O visgi mes jo surasdavom — ir dėl to nenukentėdavo nei šeima, nei namai. Surasime laiko ir dabar; reikia tik pasiryžimo ir noro, reikia tik nusikratyti pačiu baisiausiu mūsų tautos šviesios ateities priešu — dvasiniu sustingimu ir apatija.

Todėl aš kviečiu visas seses likti iki galo ištikimoms šaulių priesaikos žodžiams. Stokime į tremtyje besiburiančias šaulių eiles! Lai nelieka nė vienos abejingos. Ligi pasimatymo, sesės, šaulių gretose, o per tai ir laisvoje Tėvynėje, nes ištikimybė mūsų šauliškiems idealams ir organizuota ir vieninga kova už juos yra pats tikriausias ir tiesiausias kelias į namus. Burkimės krūvon — laimėsime! Paduokime viena kitai rankas idėjiniam darbe — priartinsim poeto apdainuotą valandą:

"Gintarinė saulė auksu šviečia,
Ir po debesėliais bus šviesu,
Kai vėl grįšim iš visų pasviečių,
Iš šios žemės kryžkelių visų.
Vėl tave mes ašarom nuplausim,
Vėl žydės prie kelio aviža,
Vėl tu būsi mums didžių didžiausia,
Lino žiedo tėviške maža."

(B. Brazdžionis)

GRAŽI ŠAULIŠKA VEIKLA MONTREALYJE

Lygiai prieš metus laiko LŠST Laikinosios Centro Valdybos iPrmininkas gavo visą LCV Darbo Prezidiumą labai nudžiuginusį laišką iš Montrealio. Tame laiške buv. LŠS II Rinktinės Anykščių Būrio šaulys Juozas Šiaučiulis savo ir kitų Montrealyje gyvenančių šaulių vardu rašė: "Jau kelintame iš eilės šių metų KARIO numeryje matome atsikuriančios Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje žinutes. Tai džiuginančios ir sveikintinos žinios, kad ir šiame kontinente atkuriama tai, kas Tėvynėje buvo kiekvienam susipratusiam lietuviui miela ir brangu... Norime prašyti galimų informacijų ir patarimų, norint atkurti tas idėjas ir tarp mūsų mieste gyvenančių šaulių ir įsteigti šaulių vienetą".

Šie abipusiai troškimai ir linkėjimai neliko vien tik popieriuje. Po kelių mėnesių (1956 m. spalio 7 d.) įvyko LŠST Montrealio Klubo steigiamasis iniciatorių susirinkimas, kuriame buvo išrinkta Laikinoji Klubo Valdyba: šaulys Stasys Barauskas — pirmininkas, šaulys Juozas Šiaučiulis — sekretorius, šaulys Pranas Jucdkojis — kasininkas.

Palaikydama nuolatinius ryšius su Sąjungos vadovybe, ši Laikinoji Klubo Valdyba ir jos bendradarbiai paruošė kelius platesnei ir pastoviai veiklai. 1957 m. sausio 14 d., užbaigus paruošiamuosius darbus, į buv. šaulius ir visus Montrealio lietuvius buvo išleistas sekantis atsišaukimas:

"DIDŽIAI GERB. TAUTIETI, BROLI ŠAULY!

Atsimindami garbingą Lietuvos Šaulių Sąjungos idėją ir jos šaunias gretas, prisimindami tuos brolius, kurie garbingai žuvo ir tebežūsta nelygioje kovoje su rusiškuoju okupantu, mes gyvendami čia, tremtyje, jaučiame, kad nuo tų idėjų esame labai nutolę.

Išsaugoti žuvusiųjų krauju aplaistytą Lietuvos Šaulių Sąjungos idėją ir ją išlaikyti gyvą mūsų

ŠAULIŲ MOTERŲ STOVYKLA PALANGOJE
Viduryje stovi L. Š. S. vadas plk. Pranas Saladžius ir Šaulių Moterų Garbės vadė Emilija Putvienė (Močiutė).

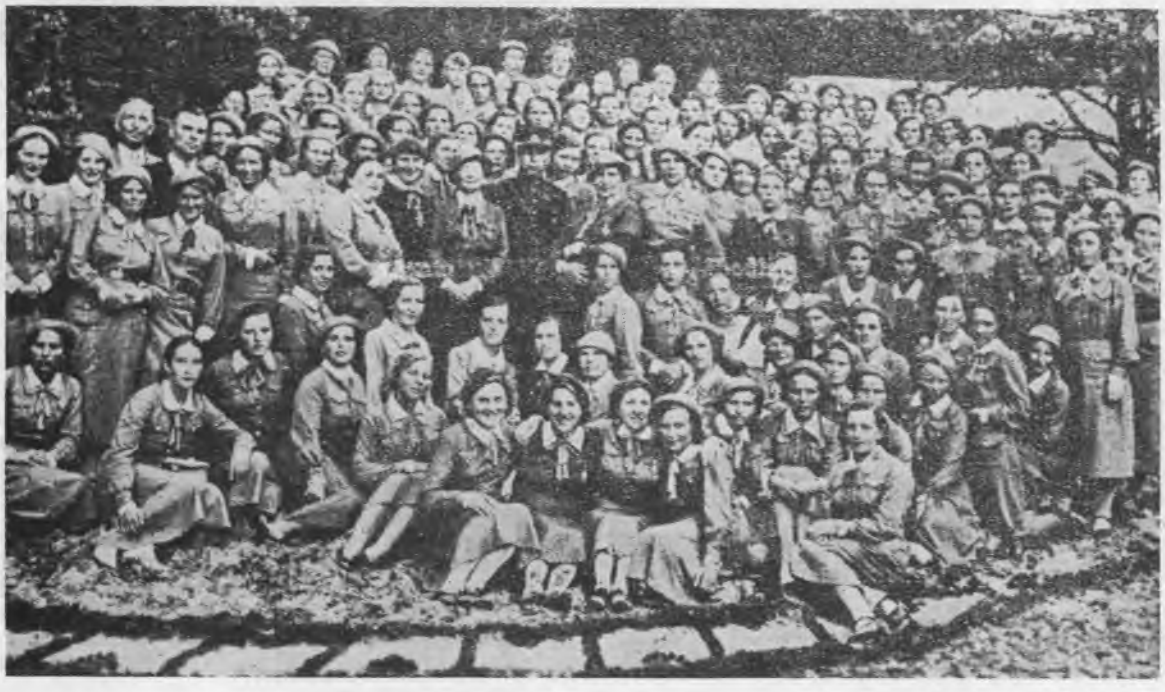

Šaulės moterys žygiuoja per LŠS dvidešimtmečio iškilmes Kaune, 1939 m. birželio mėn.

širdyse, mes, buvusieji šių gretų nariai, jaučiame šventą pareigą tą lietuviui mielą ir garbingą idėją atgaivinti ir išlaikyti jos tradicijas tremtyje, pagal šio krašto sąlygas. Šiam tikslui siekti steigiamas Lietuvos Šaulių S-gos tremtyje Montrealio Šaulių Klubas. Todėl mielas Tautieti, Šauly, maloniai kviečiame tamstą įsijungti į organizuojamą Montrealio Šaulių Klubą.

Steigiamo Montrealio
Šaulių Klubo iniciatoriai".

Sausio 27 d. įvyko steigiamasis Montrealio Šaulių Klubo susirinkimas (šis susirinkimas neturėtų būti sumaišytas su augščiau minėtu 1956 m. spalio 7 d. įvykusiu Klubo **iniciatorių** susirinkimu. RED.). Susirinkimui pirmininkavo šaulys Leonas Balzaras, sekretoriavo šaulė Beatričė Kleizaitė - Kerbelienė. Išrinktieji į Klubo Valdybą pasiskirstė pareigomis sekančiai: šaulys Stasys Barauskas — pirmininkas; šaulė Beatričė Kleizaitė-Kerbelienė — vicepirmininkė; šaulys Juozas Šiaučiulis — sekretorius; šaulys J. Jurgutis — kasininkas; nariai — šaulys S. Višniauskas ir šaulys Pranas Juodkojis.

Į Klubo Revizijos Komisiją išrinkti šauliai A. Vazalinskas, J. Žitkus ir A. Žukas; į Garbės Teismą — šauliai A. Lapinas, J. Valiušis ir L. Balzaras. Klubo taisyklėms pritaikyti prie vietos sąlygų išrinkta 7 asmenų komisija: šauliai S. Barauskas, P. Juodkojis, S. Kęsgaila, A. Lapinas, J. Šiaučiulis, J. Valiušis ir A. Vazalinskas.

1957 m. vasario 17 d. įvykusiame Vasario 16-sios minėjime Montrealio Šaulių Klubas organizuotai dalyvavo iškilmingose pamaldose, su tarnybiniais raikščiais ant rankovių ir su tautine vėliava (Klubas šaulių vėliavos dar neturi). Vakare, minėjimo metu, šauliai su tarnybiniais raikščiais buvo tvarkdariai salėje, sudarydami įspūdį, kaip nepriklausomybės laikais Lietuvoje.

1957 m. kovo 17 d. Klubas suruošė LŠS Įkūrėjo a.a. Vlado Putvio ir Lietuvos Šaulių Moterų Garbės Vadės a. a. Emilijos Putvienės, bolševikų nukankintos Sibire, mirties sukaktuvių minėjimą. Už Vladą ir Emiliją Putvius Aušros Vartų bažnyčioje atlaikytos pamaldos, kuriose šauliai dalyvavo organizuotai, su vėliava. Po pamaldų parapijos salėje įvyko Klubo susirinkimas. Susirinkimą atidarant buvo prisiminti Vlado ir Emilijos Putvių nuopelnai lietuvių tautai ir atsistojus vienos minutės susikaupimu pagerbtas jų atminimas. Toliau susirinkimas vienbalsiai priėmė Klubui patiektas laikinąsias taisykles. Po to sekė iš LŠST LCV-bos gautų raštų skaitymas ir diskusijos įvairiais šauliškais reikalais. Nutarta įsteigti meno grupę, kurios užuomazga jau sudaryta. Grupei vadovauti sutiko Klubo vicepirmininkė šaulė B. Kleizaitė-Kerbelienė. Bus stengiamasi į meno grupę įtraukti daugiau jaunimo.

To paties susirinkimo metu Klubo Valdybai buvo pavesta sueiti į kontaktą su Savanorių Kūrėjų ir LVS 'RAMOVĖ" skyriais — suruošti drauge su jais bendrą pobūvį geresniam tarpusavio susipažinimui. Taip pat kilo sumanymas prašyti LŠST LCV-bos išleisti 1958 metams šaulių kalendorių, kuriame būtų apstu šauliškų informacijų, taip, kad kalendorius visiems šauliams tarnautų kaip vadovas.

Klubas ruošiasi įsteigti garbės sargybos grupę, kuri lydės vėliavą, bus tvarkdariais ir eis rikiuotės šaulių pareigas, kiek tai galima, atsižvelgiant į krašto įstatymus ir sąlygas. **Š. B. M.**

LŠST LCV Narį ir TREMTIES TRIMITO Bendradarbį,

Šaulį adv. RAPOLĄ SKIPITĮ,

sukūrus šeimos židinį, nuoširdžiai sveikiname, linkėdami jam ir Poniai daug džiaugsmo ir laimės.

LŠST LAIKINOJI CENTRO VALDYBA
ir
TREMTIES TRIMITO Redakcija ir Bendradarbiai.

PATIKSLINIMAS

Š.m. balandžio mėn. TREMTIES TRIMITE, straipsnyje "Pirmyn, šauliškas jaunime!" įsibrovė korektūros klaida, kurią čia atitaisome: LŠST LCV Jaunimo Skyriaus Viršininko Pavaduotojo pavardė atspausdinta Antanas Giedris, o turi būti — **Antanas Ginteris.**

Taip pat augščiau minėtame straipsnyje per apsirikimą iš LŠST LCV Jaunimo Skyriaus štabo narių sąrašo išleistos dvi pavardės, būtent, šaulės **Elžbietos Grigaliūnienės** ir šaulės **Zelmos Žemaitytės.** Sesė E. Grigaliūnienė dirba Jaunimo Skyriaus šalpos komisijoje, sesė Z. Žemaitytė — spaudos komisijoje.

RED.

SUSISPIESKIT
KRŪVON, LIETUVOS
SAKALĖLIAI...

JAUNIMAS TARS ŽODĮ

Lietuvių jaunimas yra gajus elementas: išrautas iš savo tėviškės žemės, jis prigijo svetimuose kontinentuose, kur jis mokosi, veikia organizacijose, sportuoja, dainuoja ir šoka.

Dabar pažvelgus į išeivijoje pasireiškiančią lietuviškąją veiklą, ar ji būtų politinė, kultūrinė ar kitokia, pamatysime dalį jaunų veidų, kurie žengia greta vyresniųjų, jiems ateidami į talką.

Žinoma, svetimųjų kraštų nuotaikos bei aplinkuma lietuviškojo jaunimo brendime įspaudžia vieną kitą neigiamą ženklą, tad nestebėtina, jog dalis mažiau atsparių jaunuolių nepajėgio tautiškai apsispręsti, bet nueina kartu su srove, vedančia į tautų tirpdinimo katilą.

Dėl šios blogybės, galėtume kaltinti taip pat ir tėvus, kurie dažnai savo bręstantį sūnų ar dukrą palieka likimo valiai, o patys skuba sau užsidirbti ekonominį gyvenimą. Be to, čia yra atsakingi ir mūsų politinio - kultūrinio gyvenimo vairuotojai, labai susirūpinę savaisiais partijų kromeliais ir tariamais "augštais" tikslais, o jaunimo reikalus įkišę giliai į stalčius.

Esant tokiai padėčiai, išeivijoje gyvenantis jaunimas, nebegali kalnus nuversti, tačiau jis dirba kiek tik gali. Galima tik pažvelgti į gausias jaunimo organizacijas, kuriose susispietę jaunieji ieško būdų tautinę gyvybę išlaikyti, ugdyti savo charakterį ar lavinti fizines galias. Čia kartais gal per daug įžengiama į tarpusavio konfliktus, tačiau, reikia tikėtis, jog laiko tėkmėje tas išsilygins ir veiklos kelias nebus duobėtas.

Pereitais metais J. A. Valstybių vyriausybei įteiktoji Jaunimo Peticija įrodė, jog bendrai dirbant galima labai daug nuveikti ir šis faktas įnešė nemaža šviesos į jaunimo tarpusavius santykius.

Tačiau tobulėjimui ribų nebėra ir visada lieka vietos tolimesniems bandymams, bei dar geresnių kelių ieškojimui. Iš šios prielaidos išplaukė ir šią vasarą J.A. Valstybių Liet. Studentų S-gos ruošiamas Lietuvių Jaunimo Kongresas, kurio metu bus ryžtasi pažvelgti į esamas sąlygas, pasvarstyti šiuometinę lietuviškąją veiklą ir nustatyti ateities gaires.

Šis kongresas įvyks Čikagoje birželio 29—30 d.d. Yra kviečiamas visas lietuviškasis jaunimas iš J. A. Valstybių bei Kanados. Jau kuris laikas šio Kongreso rengėjai daro planus kaip paruošti tinkamesnę jo programą, kokius parinkti kalbėtojus, kaip sudaryti galimai geresnę nuotaiką ir pan. Taip pat yra ruošiamasi ir Kongreso sekcijų posėdžiams, kuriuose bus išgvildenti atskirų jaunimo grupių reikalai. Šiuose sekcijų posėdžiuose nebus skirstomasi pagal ideologinius įsitikinimus, bet pagal veikimo ar pamėgtąsias šakas, pav., spaudos - literatūros, meno, dainos ir tautinių šokių, griežtųjų mokslų, socialinių mokslų, sporto, veteranų ir kt.

Kaip matome, čia yra nepamiršta ir veteranų sekcija, kurioje šio krašto kariuomenėje tarnavusieji lietuviai turės retą progą susirinkti draugėn ir apsvarstyti savąsias problemas. Gal per šį kongresą iškils mintis steigti atskirą Amerikos lietuvių veteranų junginį, gal čia iškils pasiūlymai už gausesnį įsijungimą į kitas čia veikiančias bendrąsias veteranų organizacijas (American Legion, VFW ar kt.), o gal ir visai nelauktai minčių čia susilauksime. Kadangi veteranų balsas šio krašto visuomenėje labai daug reiškia, tai iš lietuvių veteranų darbų bei nutarimų ypatingai daug galime laukti.

Nesileidžiant į kitų sekcijų ar bendrų Kongreso paskaitų aiškinimą, norisi tikėti, jog lietuviškasis jaunimas pilnai supras jo reikšmę bei užduotį ir jame skaitlingai dalyvaus. Mes tikime, kad šio Kongerso motto: "Susispieskit krūvon Lietuvos sakalėliai, išblaškykite miglas jūs galingais sparnais". bus plačiai išgirstas visame mūsų plačiajame kontinente.

Edvardas Šulaitis

ATMINTINA LIETUVIŲ PERGALĖ KREPŠINYJE

Šių metų gegužės mėn. sukanka 20 metų nuo tos dienos, kada Lietuva antrose Europos krepšinio pirmenybėse Rygoje išsikovojo meisterio vardą, kurį iki šiai dienai ji jokiose varžybose nėra praradusi ir dar yra tebevadinama nenugalėtu Europos čempionu.

1931 m. tada dar mažai pažįstama Lietuvos krepšinio rinktinė, parsivežė didelę pergalę, kuri kraštą padarė žinomu plačiame pasaulyje. Ši pergalė vėliau buvo pakartota 1939 m. Kaune ir, be abejo, ši pergalių grandinė būtų tęsiama ir toliau, jeigu Lietuva būtų išlikusi laisvųjų valstybių tarpe.

Bet, deja, dabar mums gyvenant išeivijoje, nelieka nieko kita, kaip tik mintimis nusikelti į praėjusius laikus ir prisiminti anas garbingas pergales, pelnytas laisvoje tėvynėje. Taip pat atsimenant prieš 20 metų išsikovotą laimėjimą, mes turime neprarasti vilties jį ateityje vėl pakartoti.

Čia mes pažvelkime į II-sias Europos krepšinio pirmenybes Rygoje, kur lietuviams atiteko didžioji pergalė. Lietuvos krepšinio rinktinė, sustiprinta Amerikos lietuviais Feliksu Kriaučiūnu ir Pranu Talzūnu, pirmame savo susitikime čia nukirto italus 22:20, o antrą dieną sumušė Estiją 20:15. Trečiose rungtynėse lietuviai sukirto egiptiečius 21:7 ir sekančiame susitikime nugalėjo Lenkiją 32:25. Pagaliau paskutinę pirmenybių dieną mūsiškiai vėl susitiko su italų penketuku, kurį tik po sunkios kovos įveikė 24:23.

TRUPUTIS PRAEITIES

Lietuvą su krepšinio žaidimu supažindino Amerikos lietuviai ir jau 1921 metais čia iš užjūrio atvykęs

Steponas Darius su savo draugais suformavo krepšinio komandą, tačiau pradžioje susidomėjimas šiuo žaidimu krašte nebuvo didelis.

1925 metais lietuviai krepšininkai buvo nuvykę į Rygą, kur susitiko su krepšinyje gerokai pažengusia Latvijos rinktine ir jai pralošė 41:20. Po dešimties metų, 1935 m., Lietuvos rinktinė vėl aplankė Rygą, bet šį kartą čia turėjo patirti dar skaudesnį pralaimėjimą — 123:10.

1936 metais į Lietuvą atvyko trys Amerikos lietuviai dr. K. Savickas, J. Knašas ir JAV olimpinės krepšinio komandos rinktinės P. Lubinas, kurie daug prisidėjo prie lietuviškojo krepšinio lygio pakėlimo. Tais pat metais Kaune viešėjo Latvijos krepšinio penketukas, kuris išsivežė jau kuklesnę — 31:10 pergalę. Po to į Kauną buvo atvykę Estijos krepšininkai ir jie šeimininkus įveikė 30:11. 1937 metų pradžioje mūsiškiai krepšininkai dar buvo nukeliavę į Rygą ir čia po gana apylygės kovos nusileido latviams 41:29.

Ir taip atėjo 1937 m. gegužės mėnuo, kada Lietuva su nedidelėmis viltimis išsiruošė į II-sias Europos krepšinio varžybas, kovai prieš geriausius Europos krepšininkus. Bet čia įvyko, galima sakyti stebuklas, atnešęs mūsiškiams laimėjimą.

DAR VIENA PERGALĖ

Po dviejų metų — 1939 m. — Lietuva stojo ginti Rygoje laimėtą meisterio vardą. Naujai pastatytoje sporto salėje Kaune, talpinančioje 13,000 žiūrovų, lietuviai vėl išėjo laimėtojais, iškovodami pergalę III Europos krepšinio pirmenybėse.

Visus savo priešininkus lietuviai įveikė gana lengvai, išskirian susitikimą su latviais, kuriame tik paskutinėse sekundėse buvo pelnytas 1 taško laimėjimas — 37:36. Kitose rungtynėse Lietuva sukirto Estiją 33:14, Lenkiją 46:18, Prancūziją 47:18, Suomiją 119:9 ir Italiją 48:15.

Kilęs II Pasaulinis karas sutrukdė tolimesnių Europos krepšinio pirmenybių ruošimą ir tik po 7 metų pertraukos buvo įmanoma surengti IV pirmenybes. Tačiau čia lietuviai, netekę savo Nepriklausomybės, nebegalėjo dalyvauti ir jų laimėtojais tapo čekoslovakų komanda.

Vėliau į Europos krepšinio viršūnes iškilo Rusijos komanda, sudaryta iš pabaltiečių žaidėjų, kurių tarpe lietuviai krepšininkai užima pagrindinę vietą. Lietuviai — S. Butautas, J. Lagunavičius, K. Petkevičius, A. Lauritėnas, St. Stonkus ir kt. yra plačiai žinomi tarptautiniuose sporto sluogsniuose.

Mums čia yra malonu prisiminti lietuvių laimėjimus krepšinyje ir padėkoti visiems prisidėjusiems prie šių pergalių atsiekimo. Šių eilučių autoriui neseniai yra tekę kalbėti su krepšinio pionierium Lietuvoje K. Savicku, kuris su malonumu prisimena savo tėvų žemėje praleistas dienas. Taip pat šių eilučių autoriui kaimynystėje gyvenant su 1937 m. Europos krepšinio pirmenybių dalyviu Pranu Talzūnu, yra malonu susitikti su šiuo tauriu lietuviu, kuris yra gyvas anų garbingų dienų liudininkas.

Būtų labai gera, jog šiems ir kitiems, prisidėjusiems prie pergalių krepšinyje asmenims, būtų suruoštas pagerbimas, tuo paminint ir 1937 metų laimėjimą Europos krepšinio pirmenybėse.

Edvardas Šulaitis

Paryžiaus lietuvių tautinių šokių grupė. Pirmas iš kairės — KARIO bendradarbis B. Vrublevičius.

Nuotr. P. Klimo

16-JI VASARIO PARYŽIUJE

Pr. L. B-nės Krašto Valdyba suruošė minėjimą, kuriame Paryžiaus lietuviai ypatingai skaitlingai dalyvavo. Gražion salėn atsilankė Latvijos ministeris O. Grosvald, estų atstovai ir Amerikos Balso pareigūnai. Pastarieji šį minėjimą užrašė į magnetofono juostas.

Iškilmingą aktą atidarė K. V. pirmininkė O. Bačkienė. Po tautos himno žodį tarė Lietuvos atstovas min. dr. Bačkis, plk. Lanskoronskis ir jaunosios kartos vardu P. Klimas, jr.

Meninėje dalyje pasirodė pianistė Matukaitė, gražiai paskambinusi Brahmso Rapsodiją. Liaudies dainas išpildė B. Vrublevičius, o Dramos studijos mok. Strankauskaitė padeklamavo eilėraštį "Moterys Kalniškės mūšyje". Šauniai pasirodė jaunimas (studentai) su tautiniais šokiais, kuriuos organizavo stud. sek. pirm. R. Bačkis; šokiams vadovavo inž. Pabedinskas, akordeonu palydėjo Venskuvienė.

* * *

Laukiu ir beveik nesulaukiu, kad Karys daugiau rašytų apie pirmųjų nepriklausomybės įžymiųjų ir paprastų eilinių karių ir visuomenės narių pasišventimą ir aukas atgaunant mūsų tautai nepriklausomybę, kol dar yra gyvų tikrų liudininkų anų laikų kovų, anų laikų mūsų tautos vargingą padėtį, nualintą kraštą žinančių, tada gyvenusių.

Rašykit apie pasišventėlius, kovojusius pirmuoju bolševikmečiu, vėliau bolševikus išvarant, vokiečių laikais kovojusius ir pogrindyje ir visuomenėje.

Kas iš to, kad Karys leidžia Sienkievičiaus Kryžeivius, o mūsų jaunimas yra informuojamas, kad nepriklausomybės laikais buvo tik palaida bala, kame drumstė ir naudojos tik visokie garbėtroškos, egoistai ir panašūs "didvyriai". Kas bus kaltas, jei mūsų jaunimas turės likti nesužinojęs, kokių didelių charakterių buvo taip gausu anuomet mūsų mažoje tautoje?! Kas bus kaltas, jei jaunimas trauktis nuo lietuvybės yra priverstas vien šmeižtus tegaudamas iš anų laikų gyvenimo skaityti.

U. Jauniškienė

Čikaga.

SUEZO KARĄ ISTORIJA MINĖS KAIP KEISČIAUSIĄ KARĄ

Izraelis, Anglija ir Prancūzija laimėjo kautynes su mažais nuostoliais žmonėmis ir medžiagomis. Bet jos karą pralaimėjo, nes nė viena nepasiekė savo tikslų. Tuo tarpu Egiptas pralaimėjo karo lauke visas kautynes ,prarado daug ginklų, turėjo nemaža aukų, bet išvadoje jis yra karo laimėtojas.

Paprastai puolantysis turi daugiau nuostolių. Suezo kare puolančių nuostoliai buvo visai menki. Anglai priskaito 21 žuvusį ir 112 sužeistų, prancūzai — 20 žuvusių ir 100 sužeistų, žydai — 100 užmuštų ir 200 sužeistų. Egiptas — 500 žuvusių ir 2,000 sužeistų. Egiptas paėmė nelaisvėn itk 1 žydą, gi žydai turėjo 5,500 egiptiečių belaisvių.

Taktika buvo irgi neįprasta. Žydai karą pradėjo be aviacijos bombardavimo, nebuvo ir artilerijos paruošimo, reikalingo suminkštinti priešo pozicijas. Jie sutiktą pasipriešinimą arba nustūmė arba apėjo. Egiptiečiai buvo užklupti visai netikėtai.

Egiptas turėjo skaitlingą aviaciją — apie 200 naikintuvų ir 100 bombonešių, bet ją mažai naudojo net pirmomis karo dienomis. Įstojus karan anglams ir prancūzams apie trečdalis Egipto aviacijos buvo sunaikinta žemėje, dalis lėktuvų išspruko Sirijon ir Saudi Arabijon.

Anglai ir prancūzai, prieš išlipdami sausumon vykdė lėtą 6 dienų bombardavimą aerodromų, sandėlių, ir kareivinių. Jų tikslas buvo pagrobti Suezo kanalo kontrolę, tačiau savo karinius dalinius jie nenuleido išilgai kanalo, kad jį išlaikytų ir apsaugotų nuo sugadinimo, bet prie kanalo pradžios ties Port Saido uostu. Uosto plote buvo apie 4,500 egiptiečių kariuomenės ir 2,000 policininkų. Paprastai puolantysis turi sutelkti 3 kart didesnes jėgas ,negu besiginąs ten jų turi. Anglai ir prancūzai nuleido apie 2,000 parašiutininkų, kurie per 3 valandas egiptiečių pasipriešinimą palaužė. Tik po to buvo iškelti pastiprinmai.

Puolėjai šiam karui panaudojo tik apie 15,000 karių — 12,000 žydai ir 3,000 anglai su prancūzais. Egiptas karo metu turėjo iki 150, 000 vyrų kariuomenėje.

Anglams tas "pakariavimas" kainavo apie 84 mil., prancūzams — 100 mil., žydams gal išėjo lygiomis, nes grobio ginklais galės apginkluoti daugiau, negu vieną diviziją. Amerikai Korėjos karas kainavo apie 15 bilijonų dol. plius 65 bil. netiesioginėms gynybos išlaidoms.

Amerikos ir Jungtinių Tautų moralinis spaudimas privertė užpuolėjus sustabdyti karo veiksmus ir atitraukti savo kariuomenę iš Egipto. Jų vieton buvo įvesta greitomis sudaryta J. Tautų kariuomenė "svečio" teisėmis.

Egiptas diplomatinėmis priemonėmis, išnaudodamas sujauktą pasaulinę politinę padėtį, nors nugalėtas karo lauke, išėjo aiškiu nugalėtoju.

Jis atgavo priešo užimtą teritoriją; užsitikrino Suezo kanalo kontrolę; įsigijo veto galią panaudojime Jungt. Tautų kariuomenės, kurios išlaikymui moka prieš jį kovojusieji priešia; sutrikdė žibalo tiekimą Anglijai ir Prancūzijai; pakėlė savo prestižą arabų pasaulyje. Ar tai ne keista, kad tiek laimėjo pralaimėjęs karą?

J. AMERIKOS VALSTYBĖS

Amerika Bermudos konferencijoj prižadėjo Angliją aprūpinti vidutinių atstumų (iki 1,500 mylių) raketomis. Jas aptarnaus anglai, tik jų degtuvus kontroliuos Amerika. Tos raketos iš Anglijos galės pasiekti Maskvą ir Leningradą. To pasėkoje Rusija pradėjo grąsinimus Europos valstybėms, nurodydama, kad valstybės, priėmusios Amerikos raketas, nukentės nuo rusų atominių ginklų.

Amerika išleidžiamų pasaulin raketų paskutinį bandymą vykdys dar šį pavasarį. Rusų apie 10 povandeninių laivų pastebėta jūrose prie Floridos, kur numatoma vykdyti raketų bandymai. Amerika, nenorėdama pradėti karą, nieko negali tiems laivams daryti, nes jie yra dar tarptautiniuose vandenyse. Taip pat rusų povandeniniai laivai yra pastebėti sukiojantis apie Formozą. Rusai pačius bandymus negali sutrukdyti, nes tos raketos yra balistinės, jos nevairuojamos elektronikų pagalba.

Anglų žymiausias karo strategas maršl. Alanbrooke savo vienoje knygoje Amerikos vyriausius karo vadus apibūdino sekančiai: Gen. Eisenhoweris daug išmoko karo metu, bet strategijoj, taktikoj ir vadovavime jis niekad nebuvo stiprus. Jis buvo gabus koordinatorius. Daugiausia prie jo pasisekimų ir garso prisidėjo jo turima laimė. Gen. Marshallis buvęs didis vyras ir tikras džentelmenas, bet niekuomet nepasižymėjęs smegenimis. Gen. D. MacArthuras buvo geriausias pereito karo generolas, žymiai geresnis strategijoj, negu gen. Marshallis.

RUSIJA

Rusai paskutiniu metu pradėjo ruošti gyventojų apsaugą nuo atominių bombardavimų. Žmonės su-

Egiptiečių tankas dega Sinajaus dykumoje

SOVIETŲ TANKAI BUDAPEŠTE

(A. Terry str. ORDNANCE, kovo-balandžio mėn. 1957 m.)

Partizaninio karo taktiniai metodai, pavartoti vengrų kovoje su sovietų vidutinio tipo tankais praeitų metų lapkr. mėn. Budapešte, privertė raudonąją armiją išleisti eilę naujų potvarkių. Jų tikslas — užkirsti kelią sovietų karių moralės kritimui, koks juos ištiko sukilimo pradžioje ir įvesti tankų struktūroje pakeitimus, nes pasirodė, jog tankai lengvai pažeidžiami gazolino bombų, mestų iš arti.

Naujosios taktinės instrukcijos draudžia sovietų tankams ir šarvuotiems vežimams (transportiniams) važiuoti siauromis gatvėmis, kurios sukilimo metu virsdavo mirties spąstais dideliems 36 to T-54 tankams.

Keletą dienų esu praleidęs mieste, kurį sukilimo pabaigoje puolė daugiau kaip 1000 sovietų tankų. Mačiau kaip vaikai lįsdavo po važiuojančių tankų vikšrais, norėdami geriau padėti "Molotovo kokteilius", kurie taip naikindami sprogdavo, jei numesti po tanko priekiu, kur sėdi pabūklininkas, vairuotojas ir tanko vadas. Tuoj priekyje tos vietos būdavo neapšaudomas, aklas kampas.

Molotovo kokteiliai tai įvairaus didumo buteliai, pilni gazolino su įleistu lėto degimo degtuvu. Jie buvo išrasti rusų, kai Ispanijos naminiame kare jiems teko kovoti prieš vokiečių tankus. Britai tokių kokteilių buvo parengę milijonus, kai jiems 1940 m. grėsė Hitlerio invazija. Tūkstančiais juos gamino Budapešto moterys prieš nekenčiamus sovietus. Jie pasirodė labai veiksmingi, naudojami dideliu mastu prieš modernius šarvuočius.

Normalaus dydžio butelis talpina apie 300 gr. užtaiso — gazolino. Sukilėliai pradėjoje jo gaudavo iš Vengrijos kariuomenės sandėlių, vėliau ir iš atimtų iš rusų mašinų. Gazolino bombų trūkumas pagaliau ir nulėmė pasipriešinimo palūžimą.

---

pažindinami su atominių ginklų naikinamąja jėga ir nurodomi būdai, kaip nuo jų apsisaugoti. Organizuojama priešatominės apsaugos tarnyba, kurion daugiausia įeis moterys. Gaminamos specialios filmos apie atominį karą. Vienoje iš jų rodoma, kaip skaitlingi priešo lėktuvų junginiai puolą miestą. Visi lėktuvai, išskyrus vieną, numušami rusų priešlėktuvinių pabūklų. Vienintėlis prasiveržęs numeta atominę bombą.

Spėjama, jog tiems pasiruošimams akstiną davė Amerikos pažadas aprūpinti Angliją raketomis.

J. L.

NATO SAUSUMOS KARIUOMENĖS VADU PASKIRTAS VOKIEČIŲ GENEROLAS

Centrinio, kitaip sakant svarbiausiojo ruožo, besitęsiančio nuo Austrijos per visą vak. Vokietiją iki Danijos rubežiaus, balandžio 1 d. NATO kariuomenės vadovavimą iš prancūzų generolo Carpentier perėmė vokiečių generolas Speidel. Jam yra pavesta vadovauti amerikiečių, anglų, prancūzų, belgų, olandų, kanadiečių, liuksemburgiečių ir vokiečių esančioms tame ruože kariuomenėms.

Yra žinių, kad toji vokiečių generolo nominacija išėjo iš prancūzų vyr. štabo, todėl ir sudarė nemažą sensaciją, nes, kaip prisimename, tas pats prancūzų štabas prieš tris metus labai buvo priešingas atkūrimui ne tik vokiškų korpusų, bet ir divizijų.

Niekam nebuvo staigmena, kad vak. Vokietija gavusi tokią propoziciją, tuojau pastatys kandidatu gen. Speidelį, nes jis iš visų aktyviųjų vokiečių generolų sąjungininkų tarpe buvo populiariausias.

Dabar norisi išaiškinti, kas vertė prancūzų vyr. štabą, žinoma, su vyriausybės žinia, pareikšti tokią iniciatyvą. Ar tai nėra augštas vokiečių generolų įvertinimas? Gal turima galvoje, kad vokiečių generolai iš savo asmeniškų patyrimų geriau pažįsta sovietinę strategiją ir taktiką? Gal prancūzai turėjo omenyje, kad anksčiau ar vėliau vokiečių kariuomenė tame ruože bus skaitlingiausia? Arba tikėtasi, kad tokių svarbių funkcijų pavedimas vokiečių generolui pagreitins ir vokiečių kariuomenės atkūrimo tempą, o kancleriui Adenaueriui padės jo sunkioje kovoje su socialistų opozicija, kuri nori tik neutralios Vokietijos politikos, t.y., iš Atlanto Pakto išstojimo? Gal prancūzai įsitikinę, kad Vokietijos gynybą geriau gali suorganizuoti vokietys ir tos dvigubos pastangos sumažins pavojų Prancūzijai, kurios kariuomenės dauguma yra užangažuota kovose Alžyre?

Šiaip ar taip prancūzams reikėjo mesti savo tradicinę baimę ir įtarimus prieš Vokietiją. Tos karčios piliulės nurijimą palengvino dar tas faktas, kad vokiečių generolas priklausys ne vien tik prancūzų gen. Valluy, viso centrinio ruožo vadui, bet ir vyriausiam NATO kariuomenės vadui — amerikiečiui gen. Norstad ir jo pavaduotojui britų maršalui Montgomery. Iš kitos pusės, sumažino baimę ir tas faktas, kad vokiečių vadas neturės įsakymo teisių sąjungininkų oro ir jūrų laivyno pajėgoms.

Po nepasisekusio 1944 m. liepos mėn. prieš Hitlerį pasikėsinimo, gen. Speidel buvo Geštapo areštuotas, bet išvengė pakorimo ir laimingai pateko prancūzų nelaisvėn. Grįžęs iš nelaisvės, Tuebingeno universitete dėstė istoriją. Prezidento Heusso pritarimu 1950 m. buvo kanclerio Adenauerio kariniu patarėju, o 1951 m. buvo Europos Karinės Sąjungos komisijoje delegatu. Vak. Vokietijai atgavus 'Wehrfreiheit" — teisę atsiginkluoti, jis buvo vienu iš dviejų krašto apsaugos ministerio Blanko vyriausių patarėjų.

Sako, kad išviršinė jo išvaizda nėra tipingo rasinio vokiečių generolo. Karinėje savo uniformoje irgi atrodo švelnus ir daugiau panašus į profesorių arba kokio banko direktorių. Spėjama, kad dėl to jis ir pasidarė populiarus prancūzų ir amerikiečių generolų tarpe.

K. M. Juozas Šarūnas

Netoli Margaritos tilto mačiau moteris ramiai betraukiančias gazoliną iš pašauto sunkvežimio bako. 12 metų berniukas stovėjo stebėjimo poste, o jos leido gazoliną į atsineštus 5 galonų indus.

Mūšiams einant prie galo, gazolino bombos buvo gaminamos organizuotai. Arti pasipriešinimo pagrindinio centro, Killian kareivinėse, mačiau 80 moterų ir mergaičių bedirbančių Molotovo kokteilių fabrike. Ten buvo įrengta apie 10 jardų ilgio "gamybinė juosta", kur buteliai pamažu judėjo pirmyn iš rankos į ranką. Pirmiausia juos pripildydavo, paskui įdėdavo degtuvą ir pagaliau užkimšdavo. Iš čia jie tuoj būdavo gabenami į fronto linijas, kur jauni studentai, vengrų kareiviai ir net mergaitės vartojo juos prieš besiartinančius sovietų tankus.

Pernešti bombas į pasipriešinimo taškus buvo pavojingas darbas. Mergaitės, vaizduodamos einą apsipirkti, nešinos pirkinių krepšiais, apie juosmenį, ant specialaus diržo, apsikabindavo kartais net po 12 tokių kokteilių, kuriuos pridengdavo sunkus žieminis paltas. Į tolimesnius punktus bombas išvežiodavo auto mašinomis ar sunkvežimiais, atimtais iš AVO — vengrų komunistų slaptosios policijos.

Geriausi tankų naikintojai buvo berniukai. Jie išvystė sėkmingą taktiką kovoti su tankais, išeidami ar išbėgdami iš tarpdurių, kai tankas prisiartindavo taip, kad bomba galima būtų mesti iš 8—10 pėdų atstumo, iš "saugios zonos" priešais tanką.

Kitas, pavojingesnis būdas buvo užšokti ant tanko užpakalio ir prie degalų bako numesti granatų ryšulį. Jie rišdavo granatas į ryšulius, nes jų tarpe būta daug mokamųjų granatų, kurios nesprogdavo. Kadangi nebuvo laiko jas išrūšiuoti, jie rišdavo pustuzinį ir mėtydavo tuos ryšulius iš langų į pravažiuojančius rusų šarvuotus vežimus, bevežančius karius.

Tie šarvuoti transportiniai vežimai pridengdavo T-54 voras, sudarytas iš 4—8 tankų, slenkančių gatvėmis uždarytais bokštais, nes bijota laisvės kovotojų granatų. Spėjama, jog kovų pradžioje net apie 3000 rusų perėjo pas sukilėlius su ginklais ir net tankais. Todėl kovų antroje fazėje sovietai draudė savo kareiviams eiti į namus ar turėti bet kokį sąlytį su gyventojais. Vieton imti namą po namo, sovietai pradėjo šaudyti ir griauti ištisus miesto kvartalus.

Būnant viename pasipriešinimo taške, buvusiame hotelyje prie Lenino ave., vadas paaiškino, kad kovų pradžioje rusų naudoti senojo modelio tankai T-34 būdavo lengviau sunaikinami Molotovo kokteilio, kaip vėliau pasirodę T-54 ir naujieji T-34 tipai. Atrodo, jog šių pastarųjų tankų šarvai priekyje ir apačioje buvo sustiprinti.

Pulkininkas man paaiškino, kad Laisvės armijos vartojami ginklai kautis su sovietais visi buvo rusų kilmės, atimti iš rusų kovų metu ar perducti vengrų kariuomenės, kuri buvo ginkluota ir aprūpinta sovietų. Teigimas, jog vakarų valstybės pilte pylė ginklus į Vengriją, kad pagelbėtų "fašistams kontrrevoliucionieriams", kiekvieno vengro, su kuriuo tik teko man kalbėti, būdavo piktai paneigti. Jie pabrėždavo, jog lengvųjų ginklų jie turėjo pakankamai ,tik jiems trūko prieštankinių pabūklų, vidutinės ir sunkiosios artilerijos.

Nors prieštankinių ginklų ir trūko, tačiau partizaninė taktika, pulti tankus iš namų siaurose gatvėse, pasirodė labai veiksminga. Kovai baigiantis, sovietų tankai nakties metui visada pasitraukdavo iš miesto centro. Jie pasitraukdavo už Dunojaus sutemus ir užimdavo pozicijas ant kalvų, kylančių virš miesto ir ten išbūdavo iki aušros.

Vieną vakarą miesto centre stebėjau vorą T-34 besiartinančių siaura gatve uždarais bokštais. Už kampo, tarpduryje pasislėpę gulėjo du, gal 21 m. amžiaus, laisvės kovotojai. Jie turėjo Molotovo kokteilius ir bazuką. Pirmam tankui prisiartinus, jie numetė po vikšrais bombą. Tankas tuoj užsidegė ir, kai jo įgula, norėdama išbėgti, pravėrė bokšto dangtį, vyras, metęs bombą, užšoko ant degančio tanko užpakalio ir į bokštą įmetė granatą. Tuo pačiu momentu jis krito nuo paleistos ugnies rusų, sėdėjusių šarvuotame vežime voros gale, kurie įsiutę šaudė į visas puses.

Vėliau girdėjau, kad laisvės kovotojams buvo uždrausta lipti ant rusų tankų ir taip beatodairiškai rizikuoti savom gyvybėm.

Tankų voroje kilo sąmyšis, kai užpakaliniai tankai bandė pasitraukti, važiuodami atbuli. Jų 100 mm pabūklai buvo perilgi, kad apsisuktų gatvėje ir vienintelė jų apsauga buvo dvejetas kulkosvaidžių ant šarvuoto vežimo voros užpakalyje. Tačiau pasislėpę namų stoguose įgudę šauliai sugebėjo nukauti ar sužeisti dar keletą rusų ir šarvuotame vežime.

Kartą sutemus užkluptoje tankų voroje kilo toks sąmyšis, kad tankai pradėjo šaudyti vieni į kitus, sunaikindami keletą. Po tokių įvykių rusai nakčiai pasitraukdavo iš miesto centro.

Vienintėlis būdas tankams apsiginti nuo laisvės kovotojų — vaikų drąsios taktikos, buvo staigus tanko šuolis pirmyn, kad vikšrais sutraiškintų bombų svaidytoją. Vienoje Budapešto gatvėje mačiau laisiai sužalotus dviejų 15 m. amžiaus mergaičių lavonus, patekusių po 40 to plieno vikšrais, kai jos bandė mesti gazolino bombą.

Rusų tankų įgulos išmoko stovėti vietoje motorams veikiant pilnu greičiu tik su atleista sankaba, kad kiekvienu momentu ją įjungus tankas galėtų staiga šokti pirmyn ir sutraiškinti bet ką pasirodžiusį tanko priekyje.

Nors laisvės kovotojai sunaikino mažiau kaip 1% raud. armijos tankų, sutelktų malšinti sukilimą, tačiau morališkai jie buvo visiški rusų nugalėtojai. Rusai bijojo išeiti iš tanko ar šarvuoto vežimo, kad nežūtų nuo rusiškos kulkos, iššautos iš rusiško automato, nutaikyto vengrų darbininko.

Sovietų dezertyrų skaičius krito, kai buvo atgabenti mongolų vienetai, kuriems buvo "išaiškinta", jog Dunojus tai Suezo kanalas, o Budapeštas tai Berlynas ir "kontrrevoliucionieriai" tai vokiečių naciai.

Rusų, pasirinkusių laisvę, vėlesnis likimas paaiškėjo tik po Naujų Metų, kai pirmieji dezertyrų būriai, rikiuotėje nuvesti į Budapešto didžiąsias kapines, turėjo patys sau išsikasti duobes, prieš sušaudant kulkosvaidžiais. **Z. R.**

VINCO KRĖVĖS VARDO LITERATŪRINEI PREMIJAI,

kurią Lietuvių Akademinis Sambūris Montrealyje numato įteikti š. m. gegužės mėn. už 1955-56 m. išleistą lietuvių grožinės literatūros veikalą, skirti sudaryta sekanti jury komisija: Birutė Pūkelevičiūtė (Lietuvių Rašytojų Draugijos atstovė), Jonas Kardelis (Montrealio Apylinkės, Kanados Lietuvių Bendruomenės atstovas), Dr. Henrikas Nagys, Birutė Ciplijauskaitė, Kazys Veselka (Lietuvių Akademinio Sambūrio atstovai).

LIETUVOS ŽEMIŲ APRAŠYMAS bus leidžiamas Tėvynės Mylėtojų Draugijos. Visi kviečiami prisidėti prie šitos tikrai vertingos knygos paruošimo.

Aprašykite, kad ir trumpai Jums žinomą vietovę ar vietą Lietuvoje ir jei turite siųskite jų vaizdus, nuotraukas šiuo adresu: M. KASPARAITIS, 1827 Linden Ave., Racine, Wisconsin.

LITHUANIAN LEGATION

Washington, D. C. 1957 m. balandžio 11 d.

Lietuvių Veteranų Sąjungos Ramovės Centro Valdybai,
6643 So. Maplewood Ave., Chicago 29, Ill.

Aukštai Gerbiamieji Mano Bičiuliai:

Tamsių man atsiųstas sveikinimas mano 70 metų sukakties proga yra man didžiai brangus dokumentas, kaip savo turiniu, taip ir savo dailiai surašyta išvaizda. Jme randu išraišką nuoširdaus draugiškumo, kurį sukelia daug vertingų atsiminimų ir jis nusako mūsų, tai yra, Tamstų ir mano pareigas atžvilgiu kentančios mūsų bendros Tėvynės. Aš tikiu, kad su Apvaizdos pagelba Lietuva atsieks savo Didžiojo Tikslo.

Ačiuodamas Jums visiems ir kiekvienam atskirai, lieku

Su geriausiais linkėjimais,

P. Žadeikis

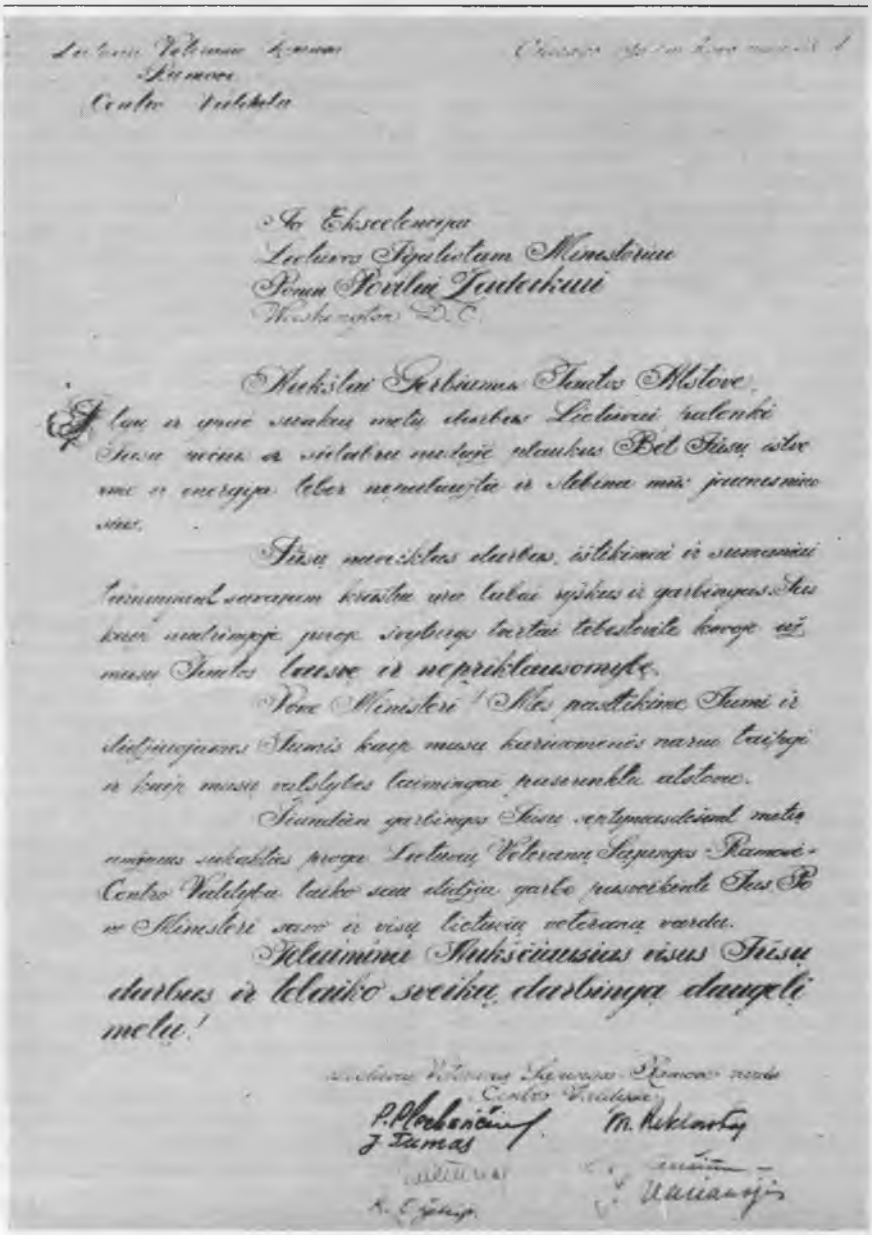

BUV. KARIŲ ORGANIZACINĖ VEIKLA ČIKAGOJE

P. Erdvys

SAVANORIAI-KŪRĖJAI

Š. m. kovo 17 d. L. Auditorijoje įvyko iškilmingos ceremonijos: buv. Lietuvos Kariuomenės Sav.-Kūrėjų S-gos naujai išrinktos Centro V-bos pasiskirstymas ir pareigų perėmimas iš buvusios Centro V-bos. Vietoje mirusio dailininko Juozo Kaminsko buvo pakviestas pirmas kandidatas Dr. Kazys Sruoga. Nauja Centro V-ba pasiskirstė pareigomis taip: Mykas Rėklaitis — p-kas, Jonas Švedas — vice p-kas, Antanas Avižienis — sekr., Kazys Sruoga — spaudos ir kult. reikalams ir Matas Klikna — kasininkas.

Perdavimo metu kalbėjo buv. Centro v-bos p-kas Dr. Gudaitis. Iš jo kalbos turinio susidarė įspūdis, kad buvo daug dirbta, bet mažai nuveikta ir kad bėgyje 3—4 m. vos pavyko bendromis jėgomis paruošti naujus s-gos įstatus ir pravesti naujų Centro organų rinkimus. Be to, apgailestavo, kad jų kadencijos metu dėl neapdairumo teko prarasti vieną skyrių, būtent: New Yorko. Po to kalbėjo naujos Centro V-bos p-kas M. Rėklaitis, kuris padėkojo visiems, kurie bent kuo yra prisidėję prie S-gos organizacinio darbo ir paprašė visus buvusius ir esamus v-bų narius nusifotografuoti.

Naujos C. V-bos pirmas rūpestis yra suruošti S-gos 20 m. minėjimą.

—o—

KRIVULĖ

Š. m. kovo 24 d. L. Auditorijoje įvyko visuotinis metinis buv. Lietuvos policijos tarnautojų klubo "Krivulė" susirinkimas. Susirinkimą pradėjo klubo p-kas J. Eigelis. Susirinkimo p-ku vienbalsiai buvo išrinktas senas milicijos veteranas Povilas Dirkis, o sekretoriumi K. Klinauskas. Ataskaitinį klubo v-bos pranešimą darė p. Eigelis. Iš pranešimo paaiškėjo, kad klubas varo grynai šalpos darbą ir padeda buv. policijos tarnautojams, patekusiems į vargą, skurdą ir dėl nesveikatos patekusiems į sanitorijas bei ligonines Vokietijoje. Buvo daromos rinkliavos ir už surinktus pinigus buvo pasiųsta nelaimingiesiems į Vokietiją keliolika siuntinių. Po pranešimo ir trumpų diskusijų metinė darbo ataskaita ir sąmata buvo priimtos. Pirmininkaujantis padėkojo valdybai už nuveiktus darbus ir pasiūlė susirinkimui ateinančiai kadencijai palikti tą pačią valdybą, ką susirinkimas patvirtino. V-ba paliko tokio sąstato: J.

Eigelis — p-kas, A. Kiselis ir A. Valentinas — vicepirm., B. Pupalaigis — sekr. ir V. Lapinskas — kasininkas. Rev. Kom. išrinkti: K. Klinauskas, D. Žukauskas ir Algirdas Reivytis. Po organų rinkimo kalbėjo klubo narys teis. Br. Kviklys policijos istorijos reikalu. Susirinkimas, išklausęs pranešimo, be jokių rezervų nutarė leisti istoriją, bet tuo tarpu telkti tam reikalui lėšas ir rinkti istorinę medžiagą. Tuo reikalu rūpintis ir medžiagą rinkti bei ją komplektuoti pakvietė p. Kviklį. Be to, buvo perskaityti iš sušelptųjų Vokietijoje gauti graudūs padėkos laiškai.

Policijos tarnautojų klubas "Krivulė" savo veiklą pradėjo 1954 m. Bėgyje tų pora metų klubas išaugo į gana skaitlingą organizaciją, kuri įsijungė į kitų organizacijų draugiją ir bendradarbiavimą. Klubas kasmet švenčia ir mini buv. policijos globėjų Angelų Sargų šventę pamaldomis ir iškilmingu pobūviu.

Baigiant susirinkimą, p-kas Dirkis rekomendavo krivuliečiams savo organizacijos organu pasirinkti žurnalą "Karys", prašė jį ne tik išsirašyti, bet ir remti.

Susirinkimas, nors negausus, buvo labai gyvas ir įdomus.

RAMOVĖ

Š. m. balandžio 7 d. L. Auditorijoje įvyko L.V.S. Ramovė Čikagos skyriaus narių susirinkimas. Susirinkimą atidarė su atitinkama kalba p-kas Dirkis. Susirinkimo p-ku buvo pakviestas Povilas Žilys, o sekretoriumi Vladas Garbenis. Susirinkimo pagrindinis tikslas buvo pateikti metinį veiklos planą ir išklausyti inž. Kazio Pabedinsko paskaitos apie Maroką ir kitas arabų šalis. Inž. Pabedinskas ramovėnams yra gerai pažįstamas dar iš Lietuvos, kuomet jis valdė didelį audimo fabriką Plungėje. Be to, jis yra žinomas iš tremties laikų Vokietijoje, kai gyveno Bavarijos Kemptene ir buvo stipriai įsitraukęs į bendruomenės veiklą. Iš Vokietijos inž. Pabedinskas emigravo į Maroką 1949 m. ir ten išgyveno iki 1956 m. Ten turėjo progos kaip intelektualas, gerai susipažinti ne tik su pačiu kraštu, bet ir su krašto valdymo sistema, kultūra ir t.t. Kadangi dabar visų dėmesys yra nukreiptas į arabų kraštus, kur yra jau kraunamas laužas užžiebti naują karą, tad buvo labai įdomu jo pasakojimo pasiklausyti. Iš tikrųjų inž. Pabedinskas ne tik gražiai, kaip turįs gražią iškalbą, bet ir įdomiai kalbėjo. Paskaitos pasiklausyti prisirinko ne tik ramovėnų, bet ir svečių bei viešnių gana gausus būrys. Po paskaitos buvo įvairių paklausimų, į kuriuos prelegentas mielai atsakinėjo ir davė paaiškinimų. Mane suįdomino paklausimas apie lietuvius, gyvenančius Moroke. Prelegento žiniomis, Maroke gyvena 25 lietuviai, bet ir tai prancūzų legionio kariai, kurie prievarta buvo atgabenti po Antrojo P. karo iš karo belaisvių stovyklų Europoje. Dauguma iš jų yra išsitarnavę augštesnes vietas ir įgiję laipsnius. Tačiau sutartims pasibaigus, skuba kiekvienas į Europą, arba kur kitur.

Skyriaus v-ba panašių paskaitų yra numačiusi ištisą eilę. Skaityti bus kviečiami įvairių profesijų bei pažiūrų asmenys.

NAUJA L.V.S. RAMOVĖS VALDYBA BROOKLYNE

Š. m. kovo 9 d. įvykusiame visuotiniam L.V.S. Ramovės susirinkime išrinkta nauja valdyba pasiskirstė šiaip pareigomis: pirm. — kpt. A. Kirkyla; vicepirm. — kpt. V. Alksninis; ižd. — ltn. V. Šventoraitis; sekr. — ltn. J. Zabelskis; kult. vadovas — ltn. J. Juodis.

Naujai perrinktoji valdyba pirmoje eilėje, norėdama pagyvinti Karių Ramovės veikimą, kviečia visus narius daugiau suaktyvėti, uoliai lankyti susirinkimus ir, kiek galima, savo darbu parodyti save vertais būti nariu ne tik popieriuje, bet ir praktikoje.

Toliau, valdyba plėsdama savo veiklą, maloniai kviečia visus karius, be laipsnio ir politinių pažiūrų skirtumo, — esamus ir buvusius — stoti į ramovėnų eiles ir nepamiršti viena, kad, karys, kur ir koks jis bebūtų — lieka kariu. Jei šiandien mes negalime mūsų kovojantiems tėvynėje broliams — partizanams padėti ginklu — padėkime nors kultūriniu veikimu. Pasirūpinkime tais, kurie šiandien jau paaukoję savo sveikatą ant tėvynės aukuro — negali duonos kąsnio užsidirbti. **J. Juodis**

ATGAIVINTA TORONTO KARIŲ SĄJUNGA

Prieš 5 metus gausingame susirinkime, kuriame dalyvavo apie 100 įvairių laipsnių buv. karių, buvo įkurta Karių S-ga ir išrinkti valdomieji organai. Kuriant šią organizaciją, buvo tikėtasi suburti visus buvusius lietuvius karius, užmegsti santykius su vietos įgula, kurios pagalba būtų galima susipažinti su moderniojo karo technika ir būti pasiruošusiems tėvynės laisvinimo žygiui. Ar nesant numatytai veiklai reikiamų sąlygų, ar Valdybai trūkstant ryžtingumo, įkurta sąjunga palengva blėso ir mažai berodė gyvybės žymių. Beliko Valdyboje tik vienas pirmininkas, kuriam ir teko karius atstovauti mūsų visuomenės ir kitataučių veiksniuose.

Po dviejų metų tylos, kovo 31 d. Lietuvių Namuose buvo sušauktas visuotinis susirinkimas, kuriame dalyvavo apie 15 asmenų; išklausius pirm-ko K. Aperavičiaus pranešimo, nutarta S-gą atgaivinti. Darbo našumui pakelti ir tame darbe paralelizmui išvengti, kviesti kūrėjų - savanorių skyrių ir Šaulių Klubą susijungti į vieną vienetą. Tų trijų gimininių organizacijų susijungimo klausimas buvo keliamas kūr.-savanorių ir šaulių klubo visuotiniuose susirinkimuose ir principe susijungimui pritarta. Todėl naujai Valdybai pavesta parengti bendro veikimo gaires ir tartis su kūr.-savanoriais ir šauliais.

Buvusiam S-gos kasininkui neatvykus, susirinkimui nebuvo patiekta piniginė apyskaita ir esamas kasos stovis.

Slaptu balsavimu į valdybą didžiuma balsų išrinkti ir pareigomis pasiskirstė :H. Stepaitis — pirm., K. Aperavičius — iždin. ir J. Žilys — sekr. Revizijos Komisijon išrinkta J. Vilkas ir Saulius.

Susirinkimą pravedė J. Žilys, sekretoriaujant H. Stepaičiui. **Bs.**

L. L. KOVŲ INVALIDŲ DRAUGIJOS VIEŠA PADĖKA

Dėkojame dosniems Detroito lietuviams už aukas viso $94.00 surinktas J. Karaliaus;

Detroito Dariaus-Girėno Klubui už $25.00 auką ir

Vilniaus Krašto Lietuvių Sąjungos Detroito Sk. už $5.00 auką.

Siunčiame širdingiausius linkėjimus ir padėką visiems Detroitiečiams. Su augšta pagarba,

L. L. Kovų Invalidų D-jos Valdyba

GROŽINĖS LITERATŪROS VAKARAS BROOKLYNE

Š. m. balandžio 7 d. "Karys" suruošė literatūros vakarą. Brooklyno Piliečių klubo salė prisipildė beveik pilnutėlė, tas maloniai nustebino rengėjus, rašytojus ir pačius svečius. Paprastai į tokios rūšies parengimus mažai lankomasi. Ir suprantama — mažai turima laiko lietuviškai knygai, kuri visada čia pat po ranka; kur čia žmogus gaišinsi laiką važiuot parengiman ir tik dėl to, kad pamatyt kas toks, ką jis parašė ir dar nespausdino, arba spausdino, bet dar nepaskaitė. Tačiau tiesioginis kontaktas tarp rašytojo ir skaitytojo yra reikalingas, ne todėl, kad žinot, jog šitą knygą parašė Petras, aš jį pažįstu, o aną Veronika, aš ją girdėjau skaitant, bet tam, kad rašytojas, o bendrai paėmus kūrėjas, gautų jam priklausomą moralinį atlyginimą už jo pastangas, įdėtą darbą ir pasiaukojimą. Būtų naivu manyti, kad gauti centai kaip honoraras už leidinius ar kūrinius (jei jie iš viso yra gaunami) yra pakankamas kūrėjui atlyginimas. Literatūros vakarai ir sudaro sąlygas tiesioginiai pajust iš klausytojų moralinį atlyginimą už kultūrinį įnašą, kas gal ir būtų dalis atpildo ir paskatinimas tolimesniam kultūriniam darbui.

KARIO suruošto literatūros vakaro svečių dalis Nuotr. G. Peniko

"Kario" redaktorius Z. Raulinaitis literatūros vakaro atidarymo žodyje pasveikino susirinkusius, primindamas, kad gilioj senovėj aikštėse sakytas ar skaitytas kūrybos žodis buvo gausiai apmokamas pinigais, — šiandien, neduodami daug pinigų, atlyginkim parodydami savo susidomėjimą autoriaus kūryba.

Vakaro programą pravedė J. Rūtenis.

Nedėkingiausias skaitymui laikas — programos pradžia, teko K. Grigaitytei su lyrine poezija. Vis dar besiūbuojanti susitikimo pasikalbėjimų bangose publika, naujai atvykstantieji, gale salės popierių glamžymai, nustelbė ir taip jau silpną skaitančios balsą. N. Mazalaitė skaitė ištrauką iš nespausdinto romano. Gaila, kad laiko rėmuose tegalima tik ištraukas skaityti. Gvildenama asmeniško pasiaukojimo tautai problema. Laukiam pasirodant viso romano. Toliau sekė K. Škėma irgi su ištrauka iš nespausdinto veikalo

Rašytojai, skaitę savo kūrinius, sėdi iš k. į d.: A. Škėma, V. Jonikas, S. Zobarskas, K. Graudušienė, L. Žitkus, N. Mazalaitė, J. Rūtenis, J. Aistis. Ramovėnų ir svečių grupė, stovi iš k. į d.: V. Rastenis, B. Balčiūnas, M. Raulinaitienė, Mag. K. Stalšans, Dr. A. Gerutis, K. Kepalas, J. Liaukus, p. Žitkienė, p. Gabė, p. Škėmienė, Z. Raulinaitis, L. Bileris ir A. Sperauskas. Nuotr. V. Maželio

A. A. RAMOVĖNO NIKODEMO GIROS LAIDOTUVĖS MANCHESTERYJE

Nieko ypatingo, kada žmogus normaliai pats prieina jam paskirto šioje žemėje gyvenimo galą.

Šitos laidotuvės skiriasi nuo kitų ne tik savo iškilmingumu ir lydėjusiųjų dalyvių gausumu, bet ir neišpasakytai tragiška, žengiančio į amžinybę, mirtimi.

Vasario 14 d. mirė 41 metų amžiaus Nikodemas Gira. Darbo metu, per geležies fabriko garvežio mašinisto neapsižiūrėjimą, buvo mašinos sutraiškytas ir apie kokius 20 jardų jo kūnas buvo tempiamas kelio bėgiais. Į karstą teko sudėti tik atskirus to nelaimingo žmogaus kūno gabalus.

Kadangi a. a. Nikodemas buvo Lietuvių V. Sąjungos "Ramovė" narys ir tremtyje neturėjo jokių artimųjų, tai laidotuves suruošė tos organizacijos valdyba su V. Kupsčiu priešakyje.

Vasario 23 d. 9 val. ryto nuo Manchesterio Soc. Klubo patalpų į Eccles bažnyčią išriedėjo autobusas su gyvenančiais miesto centre tautiečiais. 10 val. a. a. Nikodemo kūnas buvo atvežtas į bažnyčią; kun. V. Kamaitis pasitiko karstą ir atlaikė gedulingas pamaldas. Karstą atlydėjo gyvenantieji Eccles lietuviai. Per visą pamaldų laiką stovėjo iš 4 asmenų garbės sargyba su tautinių spalvų plačiais kaspinais, perjuostais per pečius.

Po pamaldų prasidėjo a. a. Nikodemo paskutinė (akimirką sustojus prie jo namų) kelionė į kapines, kur Manchesterio lietuviai turi nuosavą gana nemažą plotą. Karstą lydėjo per visą miestą 5 lengvosios mašinos ir vienas didelis autobusas. Prie kapų koplyčios jau laukė kitas nemažas skaičius žmonių. Nežiūrint labai blogo oro, prie kapo susirinko apie šimtas žmonių.

Kun. V. Kamaitis, atlikęs paskutines apeigas, prie atviros duobės pasakė atatinkamą pamokslą. Po to trumpą, bet labai graudingą, atsisveikinimo žodį tarė "Ramovėnų" pirmininkas V. Kupstys.

Prie kapo buvo sudėta daug gėlių ir vainikų, jų tarpe buvo matyti Geležies fabriko, Lietuvių klubo, Bažnytinio komiteto ir kitų vainikai. Ypatingai didelis ir gražus vainikas buvo pačių Ramovėnų.

A. a. Nikodemas Gira buvo susipratęs lietuvis, Eccely buvo įsigijęs namukus. Jis buvo kilęs iš Telšių apskr. Lietuvoje yra likusi jo žmona su šeima.

O. Kairiukštienė

"apie Antaną Garšvą". Kaip ir buvo laukta, autorius improvizuotai paskaitė vaizdelį iš saliūno.

J. Rūtenis ištraukoj iš "Paveikslas rėmuose" jumoristiškai pavaizdavo mūsiškių namų savininkų sekmadieninius rūpesčius ir šeimyninius dūmelius.

V. Jonikas žemaitiška tarme paskaitė eilėraštį apie Simoną Daukantą. Jei tarp kitų eilėraščių būtų įterptas ir žemaitiška tarme, autorių būtų visi supratę, tačiau vien žemaitiška tarme skaitytas nevisų buvo suprastas.

L. Žitkus skaitė satyras iš "Vizijos ir Televizijos".

S. Zobarsko nuotaikinga novelė "Šermukšniai" savo gera pabaiga maloniai nuteikė klausytojus.

Pabaigai J. Aistis įtikinančiai paskaitė savos kūrybos. Įsidėmėtina nauja tema apie prūsus.

Vakaro rengėjams linkėtina neužmiršt ir ateityje suorganizuoti panašių parengimų, o rašytojams ir toliau būti paslaugiems sudaryt galimybes panašioms kultūrinėms šventėms.

b.

SAVANORĮ - KŪRĖJĄ JUOZĄ KAMINSKĄ PALAIDOJUS

Po užsitęsusios ligos, šių metų kovo 10 dieną, 3:15 val. ryto, Čikagoje su šiuo pasauliu amžinai atsiskyrė savanoris - kūrėjas, menininkas, visuomenininkas, Juozas Kaminskas. Palaidotas buvo kovo 13 d. Šv. Kazimiero kapinėse.

A. a. savanoris - kūrėjas Juozas Kaminskas buvo gimęs 1898 m. sausio 21 d. Panevėžyje, kur savo metu mokėsi realinėje gimnazijoje, o baigė klasinę gimnaziją jau nepriklausomybės metais. Jaunatvėje a. a. Juozas buvo geras čiuožėjas ir tenisininkas. Didelis turizmo mėgėjas, dėl ko Pirmojo pasaulinio karo metu gerckai pavargo. Mat, buvo pasiryžęs per tolimuosius rytus pasiekti Ameriką. Jo brolis buvo pažadėjęs jam laivokartę išrūpinti. Vos su keliais rubliais išėnėje, iš gimtojo Panevėžio jis patraukė per Rusijos platumas į rytus. Jau buvo pasiekęs Mandžūrijos sieną, bet nutrūko ryšis su broliu ir pasiųsta jam laivokartė grįžo. Ištekliai baigėsi ir jis, neradęs kitos išeities, pasuko atgal. Begrįžtantį namo pačiupo žandarai ir jis pateko rusų kariuomenėn. Bėgo. Pavyko prasiskverbti iki vokiečių fronto. Pateko vokiečiam, kurie buvo žadėję paleisti namo, bet pažado netesėjo ir jaunas turistas atsidūrė netoli Danzigo vienoje belaisvių stovykloje, kur iš bado virė dilgėlių sriubą.

1919 metų pavasarį tiesiai iš gimnazijos suolo a. a. Juozas Kaminskas įstojo savanoriu besikuriančion Lietuvos kariuomenėn ir aktyviai dalyvavo kautynėse su bolševikais. Atitarnavęs pasižadėtuosius metus savanoriu, grįžo gimnazijon, bet 1920 m., kai lenkų kavalerija prasiveržusi atsidūrė bemaž netoli Panevėžio, jis vėl stojo kariuomenėn lenkų iš Lietuvos varyti. Jis visada buvo labai jautrus tautos ir valstybės reikalams.

Dar gimnazijoje bebūdamas velionis pajuto stiprų palinkimą tapybos menui. 1924 m. Italijoje pradėjo tapybos studijas, kurias 1926 m. sėkmingai baigė Angers mieste, Francūzijcje. Kaip menininkas, jis yra piešimo mokytoju dirbęs Telšių ir Panevėžio gimnazijose, kur dėl savo takto ir labai ramaus būdo ir teisingumo kolegų mokytojų ir moksleivių buvo gerbiamas ir mylimas. Kaip menininkas - tapytojas velionis buvo peizažistas su expresionizmo polinkiu. Šia tapybos rūšį buvo pasirinkęs, anot jo, todėl, kad tuo būdu turėjęs daugiau galimybės vaizdais išreikšti savo tėvynės meilę ir grožį. O buvo gabus. Dar bestudijuodamas Angers meno akademijoje konkurse iš anatomijos dalykų laimėjo antrą vietą. Jo darbo nemaža buvo gražių ir prasmingų exlibrisų, taipgi knygų iliustracijų ir blankų antgalvių. Lietuvoje buvo laimėjęs pašto ženklų, metalinės 50 centų monetos, žemės banko čekių, antspaudų bei įvairių laikraščių ir žurnalų ant-

"Kario" Redakcijai

ATVIRAS LAIŠKAS

Lietuvos Tautos Himno ritmo reikalu

Los Angeles ramovėnai 1956. XII. 2 d. suruošė Lietuvos kariuomenės 38 m. sukaktį. Šio straipsnio rašytojui teko skaityti paskaitą iš netolimos praeities, temoje: **"Jėga eina, kelią jėgai!"**

Kaip po kiekvieno parengimo, taip ir šiuokart, iš jaunimo, privačiai, prelegentas gavo įv. priekaištų. Be ko kito, kam akompanuojant Lietuvos Tautos Himną, duotas per lėtas tempas (buvo skambinta Andante tempu).

Dėl visų man pareikštų priekaištų buvo viešai patiektas atsakymas per "Draugą", bet ten nerado, jog tai yra aktualu, todėl nespausdino. Pasiųsta "Dirvai", bet ten irgi pateko į krepšį.

Kadangi dėka Lietuvos kariuomenės jėgos buvo iškovota Lietuvos nepriklausomybė, tad taipgi ir išeivijoje buvusieji tos jėgos dalyviai turėtų būti sargyboje, kad iškovotos teisės bei tradicijos nebūtų lengvabūdiškai keičiamos.

Kiek tenka prisiminti, Lietuvoje vos atgavus spaudą, vaikai, kurie tarnavome mišioms, kokioje tai knygutėje radome D-ro V. Kudirkos eilėraštį, užvardintą: "Tautos Daina". Tą eilėraštį mes greitai išmokome ir susitikdami vienas kito klausinėdavome, kad mintinai pakartotų.

Būdamas 8 metų amž. pradėjau imti fortepijono pamokas pas p. K. Diržį. Čia susirinkdavo solistai ir choristai. Be kitų lietuviškų dainų, buvo mokyta dainuoti taipgi ir V. Kudirkos: "Tautos Daina". Kiek prisimenu, tempas buvo Andante.

Po nekurio laiko, kai kam kilo mintis, jog tai dainai tempas esąs per lėtas. Neilgai trukus p. K. D. gavo tą pačią Tautos Dainą harmonizuotą solo su fortepijono pritarimu. Tempas buvo Allegro moderato. Ji visuomenėje neprigijo, nes melodija buvo laisva ir visai netautiško stiliaus (ši melodija dar ir dabar mano ausyse skamba). Autoriaus nebeprisimenu.

Kai ši daina buvo pripažinta Tautos Himnu, ją giedodavom Andante tempu, nes to reikalauja iškilmingi žodžiai ir D-ro V. Kudirkos harmonizuotos muzikos stilius.

Tiesa, jau ir tada kai kas mėgdavo giedoti greitesniu tempu, bet visuomenei geriau tikdavo iškilmingesnis tempas (greitesnį tempą mėgdavo tiktai tie, kurie buvo pasiruošę greičiau apleisti salę, kad ją paruoštų šokiams).

Kadangi Liet. Taut. Himno tempas yra to himno žodžių palydovas, jokiu būdu nevertėtų jį kraipyti nuo tautoje prigijusios tradicijos. Tiesa, yra tautų, kurių himnų tempas yra greitas, pav.: Amerikos Himnas, Marseljetė, Estų Himnas ir t.t., bet mūsų himnui tas nedera.

Gal Ramovėnų centras rastų reikalinga, kad šią mintį išjudinti plačiau ir paprašyti kitų muzikų, kad pareikštų savo autoritetingą nuomonę. Po to, padarius išvadą, reikėtų nustatyti Liet. T. Himno tempą, kuris virstų dogma, ir kurio turėtų prisilaikyti visi, visur ir amžinai.

Aukojo KARIUI:

L.V.S. "Ramovė" Clevelando Sk.	$141.72
L.V.S. "Ramovė Chicagos Sk.	50.00
L.V.S. "Ramovė" Worcesterio Sk.	25.00
Abaravičius Kazys, Ill.	5.00
Balbatas Jonas, Ohio	5.00
Rumša Zigmas, Ill.	5.00
Skardis Jurgis Canada	5.00
Venclauskas Kazys, Ill.	5.00
Šarūnas Juozas, Canada	3.00
Andrikonis Juozas, Conn.	2.00
Baltrušaitis Vladas, N. Y.	2.00
Barvydas Stasys, Mich.	2.00
Gailiūnas Vytautas, Conn.	2.00
Jaras Petras, Mass.	2.00
Juras Stasys, Ill.	2.00
Kenstavičius Antanas, Canada	2.00
Klimas Antanas, Canada	2.00
Lapurka Juozas, N. Y.	2.00
Petrušaitis Petras, Wis.	2.00
Ramonas Kostas, Ill.	2.00
Šaudzis Vincas, N. Y.	2.00
Usvaltas J., Canada	2.00
Agurkis Juozas, Nebr.	1.00
Bakšys Julius, Canada	1.00
Bliūdžius Andrius, Mich.	1.00
Giedrys Andrius, N. Y.	1.00
Jeskelevičius Petras, Pa.	1.00
Kraunaitis Edvardas, N. Y.	1.00
Liormanas Raimundas, Pa.	1.00
Mizeikis Kazys, Canada	1.00
Pečenkis Petras, N. J.	1.00
Žiedas Vladas, N. Y.	1.00

KARYS dėkoja savo bičiuliams.

Kartoju, mano nuomonė ir nusistatymas — Lietuvos Tautos Himnas turi būti giedamas **iškilmingai, neskubant.** Tinkamiausias jam tempas yra Andante.

Juozas Bertulis
Muzikas

---

galvių ir vinječių konkursus. Nepriklausomybės metais a. a. J. Kaminskas Panevėžyje turėjo įvairių meno dalykų didelę parduotuvę "Juosta".

L.K.S.K.S-goj jis dalyvavo nuo pat jos įsikūrimo (1926 m.), veikdamas apskrities valdyboje ir visada būdamas labai aktyvus ir sąmoningas veikėjas. Todėl ir bolševikams 1940 m. Lietuvą okupavus, sav.-kūr. J. K. neišvengė arešto, žiaurių tardymų ir kelis mėnesius žiūrėjo pro Panevėžio kalėjimo apkaustytus langus. Nelaukdamas todėl, kol vėl jį bolševikai suims ir kankins, 1944 m. paliko savo mylimą šalį ir po nuotykingos Odisėjos, jau 1945 m. atsidūrė Vokietijoje, kur jam su šeima buvo lemta išbūti iki 1956 m. pabaigos. Pabrėžtina, kad emigracijos byla velioniui labai nesisekė. Ilgesnį laiką velionis gyveno Hanau a/M. stovykloje, kur labai uoliai dalyvavo atkuriamos L.K.S.K. Sąjungos veikloje. Iš atminties jis atkūrė ir padarė reikalingus brėžinius ir piešinius tremties L.K.S.K. Sąjungos vėliavai ir medžiaginiai prisidėjo ją įgyti.

Kaip sąžiningas ir uolus visuomenininkas ir valdininkas J. K. visuomenės ir vyriausybės buvo įvertintas ir apdovanotas eile ordinų ir medalių: Savanorių - Kūrėjų medaliu, Nepriklausomybės medaliu, Gedimino, Vytauto Didžiojo ordinais, Šaulių žvaigžde ir kt.

Čikagon iš Vokietijos jis atvyko 1956 m. spalio mėn. 30 d. Tada dar jautėsi gerai, nors, prieš išvykstant iš Vokietijos, Frankfurto a/M. universiteto klinikose jam buvo padaryta sunkoka vidurių operacija. Atvykęs Čikagon, tuojau įsijungė savanorių-kūrėjų veiklon ir kovo mėn. pradžioje buvo išrinktas L.K.S.K. S-gos Centro Valdybon.

Tačiau nuo Kalėdų velionis vėl pasijuto blogiau, gulėjo ligoninėje, ir pagaliau mirė namuose. Savanoriai kūrėjai labai apgailestauja ankstyvą savo brolio J. K. mirtį. Kuo galėdami ir kaip mokėdami, pagerbė velionį prieš paskutinę jo šioje žemėje kelionę, koplyčioje jo karstas buvo pridengtas Sąjungos vėliava.

Velionies našlei Teodorai Kaminskienei, dukterims, žentui ir vaikaičiams bei kitiems artimiesiems ir giminėms Čikagos savanoriai - kūrėjai reiškia gilią ir nuoširdžią užuojautą. A. a. Juozas Kaminskas, kaip talentingas dailininkas, drąsus ir ryžtingas savanoris-kūrėjas, jautrus ir rūpestingas visuomenininkas, mūsų širdyse ir mūsų istorijoje bus gyvas visada.

Konstantinas Petrauskas

Kaina 2 Lt ct

Knygos meilė, sako Sir Thomas Browne, pasireiškia penkiais pažinimo būdais: girdėjimu, matymu, uosle, skoniu ir palietimu.

Girdėti knygos lapus šlamant, o ypač pjaustomus naujutėlaitės knygos puslapius, yra taip kilnu. Tikram knygos mylėtojui graži knyga yra nebūtinai ta, kuri oda įrišta, paauksuotais kraštais; jo akis nuolatos užkliūva už jo nuosavų, kad ir kuklių laidų, kartais apdėvėtų ir net apdraskytų.

Perskaitęs, jog Šileris savo kambaryje nuolatos laikydavo keleta apipuvusių obuolių, nes mėgo jų kvapą, vienas knygos mėgėjas, rodydamas į savo pilnutėlę knygų lentyną, pasakė: — Štai kur mano obuoliai, jų kvapas man toks mielas.

Kiek daug kelių yra garbinti Dievą, tiek daug būdų yra skonėtis knyga.

— Vartyti knygos puslapius, laikyti ją savo rankose yra toks džiaugsmas, sušunka rašytojas Oktavius Uzanne, — o neštis naujai įgytą knygą pasikišus po pažastim, yra toks retas malonumas, tai savininko pasididžiavimo ekstazė!

Taip nedaug tekainuoja įsigyti didelį džiaugsmą, naują istorinį romaną:

H. SIENKIEVIČIUS, KRYŽIUOČIAI,

VERTĖ K. JANKŪNAS,

I TOMAS 367 psl. — $3.50 II TOMAS 360 psl. — $3.50
III TOMAS — RUOŠIAMAS SPAUDAI.

KARIO prenumeratoriai už visus 3 tomus moka tik $8.00, jei užsisako tiesiai iš KARIO, 916 WILLOUGHBY AVE. BROOKLYN 21, N. Y.

Gauta žinia laišku iš Lenkijos, kad 1956 m. vasario mėn. 21 d., po sunkios ligos mirė, vienas iš nedaugelio lietuvių jūrininkų, pulkininkas **Antanas Michelevičius,** Nepriklausomybės kovų didvyris, savanoris kūrėjas, Vyčio Kryžiaus Ordeno kavalierius, Joniškėlio Partizanų bataliono, I-sios Pušaloto kuopos organizatorius ir vadas.

Broliui, kapt. Michelevičiui, gyv. J. A. V. ir giminėms tremtyje, šaltajame Sibire, gilią užuojautą reiškia.

A. STAPULIONIS

A. L. Legiono Vadas kpt. **P. Jurgėla** padovanojo KARIUI šiuos retus ir šiuo metu taip vertingus leidinius:

1. **1 p. D.L.K. Gedimino pulkas;** išleido Vyr. Štabo Karo Mokslo Valdyba Kaune 1927 m. rugpjūčio 14 d.; redagavo plk. ltn. Burokas.
2. **Devintoji 2 p. D.L.K. Algirdo p. šventė,** išleista ten pat, 1927 m. liepos 24 d.
3. **4 p. L.K. Mindaugo p. 15 metų sukaktis,** KARIO priedas.
4. **KARYS, specialus (26-474) numeris 2 p. D.L.K. Algirdo p. dešimtmečiui paminėti;** išl. 1928 m. birželio 24 d. Redagavo mjr. Kuizinas.

Už brangią dovaną nuoširdžiai dėkoja

KARYS

LIETUVIŠKA ĮSTAIGA

SAFETY OF YOUR SAVINGS

CRANE Savings & LOAN ASS'N

INSURED UP TO $10,000

2555 West 47th Str. CHICAGO 32, ILL. LAF. 5-1083

B.R.PIETKIEWICZ PRES.

DIRVA THE FIELD

LIETUVIŠKAS SAVAITRAŠTIS

Prenumerata metams:

J. A. Valstybėse — $5.00
Kanadoje — $5.50
Kitur — — $6.50
Atsk. Nr. kaina 10 centų

Adresas:
1272 E. 71st St., Cleveland 3, Ohio

VASAROS ATOSTOGOMS IR POILSIUI
geriausia ir gražiausia vieta

STONY BROOK LODGE

Be puikaus restorano ir virtuvės, yra kokteilių menė, lietuvių dailininkų paveikslais išpuošta.

Rezervuodami vietą, skambinkite vedėjai Mrs. P. LAPĖ, tel.: STony Brook 7-0586, arba rašykite šiuo adresu:

STONY BROOK, QUAKER PATH, **LONG ISLAND, N. Y.**

Laisvoji Lietuva

LIETUVIŲ SAVAITRAŠTIS

Prenumerata:

Metams — — $4.50
Pusei metų — — $2.50
Atsk. Nr. — 10 centų

Adresas:
911 W. 32th ST., CHICAGO 8, ILL.

CHICAGOS ŠVARIAUSIAS IR MODERNIŠKIAUSIAS DARŽAS

BUČO DARŽAS

WILLOW WEST INN
AND PICNIC GROVE

83rd and Willow Springs Road
WILLOW SPRINGS, ILL.

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

65-39 A Grand Ave., Maspeth 78, N. Y.
Tel. TWining 4-7327

★

Gerai atliekami taisymo darbai ir parduodami nauji laikrodžiai

Phone: PRospect 8-5374

BALYS RADIO & TELEVISION
SALES - SERVICE

Electrical Appliances - Gifts - Records
Cards - Films

2646 West 71st St., Chicago 29, Ill.

THE WARRIOR, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except August by "KARYS", 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U.S.A. Subscription $5.00 per year. Single copy 55 cents. Entered as second-class matter at the Post Office Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.